

Ments

Històries de vida

Marta Begué

Ments

Històries de vida

Marta Begué

Diputació
Barcelona

MARTA BEGUÉ

va néixer a Terrassa l'any 1969.

És llicenciada en Periodisme

i magíster en guió i narrativa

audiovisual.

Ha treballat en el món editorial,

ha impartit classes de ràdio i

televisió a la UAB,

i actualment dirigeix reportatges

per a diferents televisions

i productores.

© Diputació de Barcelona

Setembre de 2011

Textos: Marta Begué

Aquesta publicació reflecteix exclusivament l'opinió de l'autora i de les persones entrevistades, la qual no és necessàriament compartida per la Diputació de Barcelona.

Edició i coordinació: Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona

Disseny i composició: Direcció de Comunicació de la Diputació de Barcelona

Impressió: Departament de Reproducció Gràfica

Dipòsit Legal B.30123-2011

Índex

Presentació	7
Introducció	9
TLP, idil·li mortal	11
Converses abstractes	25
Dalt de les ones de l'amor	33
Tres... després	47
La rosa que tinc a la tauleta	67
De les cel·les a la presó mental	71
Carme Roure: una vida de valentia	89
Un abisme de 60 graus	101
El rei de la casa	107
«Aprenent ensenyant»	117
«Èxits sense rostre»	127
«De les idees a la inclusió comunitària»	141
«Crear oportunitats i motivar»	155

Presentació

La salut mental és una part essencial del benestar de les persones que requereix una major visibilització, comprensió i suport. Donar a conèixer la realitat de les malalties mentals representa una oportunitat de trencar estigmes i d'aconseguir una major sensibilització ciutadana entorn una problemàtica amb un important impacte sanitari i social.

Amb aquesta finalitat, les nou històries de vida i les quatre entrevistes del llibre *MENTS. HISTÒRIES DE VIDA*, ens acosten a les vivències, les problemàtiques, les il·lusions i els recursos socials per a les persones amb malalties mentals, els seus familiars i els i les professionals que hi treballen.

Ens donen a conèixer dificultats i estigmes que poden provocar patiment i arribar a ser causa d'exclusió social, però també ens acosten a la voluntat de superació, de participació i de viure amb autonomia i plenament de les persones que pateixen malalties mentals. Un desig que podem ajudar a fer realitat amb el suport de les administracions, les entitats, les famílies i el conjunt de la ciutadania. Entre tots i totes, cooperant i treballant en xarxa, podem posar les eines i els recursos per tal que totes les persones que pateixen algun trastorn o malaltia mental puguin veure realitzats els seus projectes vitals.

Des d'aquesta perspectiva, l'Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona impulsa, treballant en xarxa amb els ajuntaments i amb les entitats socials, accions de sensibilització, de prevenció i de suport a les persones afectades per malalties mentals i a les seves famílies. En el marc d'aquestes accions, trobem el programa de televisió *Ments* que vam presentar l'abril de 2009, format per 14 capítols sobre persones amb discapacitats derivades de malalties mentals. Amb l'objectiu de donar continuïtat a aquest projecte, us proposem el llibre *Ments*, una iniciativa de sensibilització i de transformació a través de les paraules i les històries de vida dels propis protagonistes.

Volem agrair a totes les persones que han cedit la seva història, així com a les persones i entitats que han fet possible el llibre i que treballen dia a dia, amb un gran compromís i esforç, per la inclusió social de les persones que pateixen malalties mentals.

Esperem, doncs, que aquest llibre ens ajudi a avançar vers el ple reconeixement de drets de les persones amb malalties mentals, en una societat sense estigmes on poder realitzar els projectes vitals amb la màxima autonomia, reconeixement i suport social.

Mercè Conesa
Vicepresidenta quarta
Presidenta delegada de l'Àrea d'Atenció a les Persones
de la Diputació de Barcelona

Introducció

La idea d'escriure aquest llibre sorgeix després de viure l'experiència de dirigir el programa televisiu Ments: catorze reportatges de 25 minuts sobre diferents aspectes al voltant de les malalties mentals. Usuaris, familiars i professionals van anar desfilant davant de les nostres càmeres per explicar les seves vivències. L'impacte que aquell treball d'un any mig em va produir va fer que un cop acabats els reportatges, volgués investigar una mica més. Per això vaig proposar a l'Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona, fer un llibre amb les històries d'algunes de les persones que més em van commoure per la força del seu testimoni. La idea va ser molt ben rebuda i el resultat de tornar a entrevistar alguns protagonistes del Ments, de posar-me en el seu lloc, i d'interpretar les seves paraules, és el llibre que ara teniu a les vostres mans.

L'objectiu és explicar aquestes nou vides de novel·la i aquestes quatre entrevistes a professionals perquè coneguem una mica més d'aprop les malalties mentals i l'impacte en les persones i el seu entorn: familiar, d'amistats, sanitari, social, etc. Tot des del punt de vista de la persona que protagonitza cada capítol, sense cap pretensió científica, sense cap edulcorant.

Nou relats –cadascun amb un format o gènere diferent– inspirats en les persones que ens han cedit la seva història. Trobarem des del monòleg, fins al curtmetratge, passant pel programa de ràdio i la prosa poètica. Diferents maneres d'explicar drames amb finals esperançadors. I quatre entrevistes –eminentment periòdiques– que pretenen ser un document inspirador per a altres professionals que es dediquen a la salut mental. El que més em va colpir de tots ells va ser la seva humilitat i la seva dedicació a una feina que els ocupa molt més enllà de les vuit hores diàries.

Si coneixes d'aprop el tema de la salut mental et sentiràs identificat amb aquestes històries, i si desconeixes aquest món complicat i injust de les malalties mentals,

el repte que tens pel davant és assolir l'empatia necessària per esborrar estigmes i idees deformades i simplistes que aquesta societat ha creat al voltant de les malalties mentals. Gràcies per llegir aquest llibre i ajudar-nos d'aquesta manera a trencar estereotips! Ànims!

Agrair a la Diputació de Barcelona, en especial l'Anna i la Núria –que han vetllat i mimat aquest projecte des del principi–, l'oportunitat de poder imprimir aquestes paraules; a la FECAFAMM (Federació catalana d'associacions de familiars i persones amb problemes de salut mental) per tot el suport rebut amb el programa Ments i el seu interès per la publicació d'aquest llibre. Agrair als meus companys de Canal Terrassa, sobretot a la Vanessa Villagrasa, el Juan Carlos López i la Marta Gil la seva dedicació i implicació personal perquè el programa Ments fos un bon producte audiovisual, interessant i pedagògic. Agrair la paciència de la meua parella, de la meua família, i dels meus amics quan he necessitat hores extres i molta tranquil·litat per elaborar aquest llibre. Agrair a l'Àngels Puigbò i a l'Enric Carreras els seus comentaris i les seves correccions sempre valuoses. I sobretot agrair a les persones que han cedit un trosset de les seves vides amb la finalitat de ser: els uns llum i ajuda a persones que pateixen alguna malaltia mental; els altres ser famílies còmplices en la lluita per reivindicar drets; i els darrers ser professionals que es dediquen a millorar la qualitat de vida de molta gent.

Moltes gràcies a tots! Si vosaltres parleu, el desconeixement minvarà i l'estigma es reduirà.

Marta Begué

Maig de 2011

TLP, idi·li mortal

11 de novembre de 2002

Vaig sortir de casa amb un sol pensament al cap: avui és el dia, avui em tiro, avui. Feia fred, però no m'importava. Només mirava el terra i veia els meus peus que –com un autòmat– em dirigien cap a la parada del bus que m'havia de dur fins a Sants. Vaig agafar la línia 5, però no era l'encertada, massa gent. Vaig pujar al metro i vaig seure d'esma. La meua mirada s'encallava primer amunt cap als llumets vermells que indicaven les parades, i avall cap al trosset de terra del vagó on hi descansaven un xiclet que hauria deixat una marca en forma d'ou negre esclafat, i un bocí de paper escrit amb tinta vermella, que segurament algun dia hauria format part de la llibreta d'un estudiant de matemàtiques. Jo no n'era conscient, però mentre els meus ulls anaven i venien, el meu cos es movia endavant i endarrere com si de cop el seient del metro fos un balancí, un balancí obsessiu que ballava perpendicular al moviment ràpid del metro en la seva tossudesada d'anar sempre endavant.

L'intel·lecte feia temps que estava dominat per un enemic mortal anomenat TLP (trastorn límit de la personalitat), que jo encara no tenia el plaer de conèixer pel seu nom; però ell em coneixia tant que s'havia permès el luxe d'erigir-se com a dictador de la meua estúpida existència

El noranta per cent del meu cervell em deia que estava a punt de fer el millor que podia fer, que la meua família estaria més tranquil·la sense mi, que al món hi hauria harmonia si jo desapareixia. L'altre deu per cent estava pendent del darrer llumet

que indicava una parada on fer el transbordament a la línia 3, aquesta sí, l'escolli-da. Encara no s'havia aturat el metro quan vaig fer l'últim balanceig –aquest amb més força– per donar-me impuls per aixecar-me i valor per obligar-me a complir amb el meu únic objectiu d'aquell dia, el darrer dia.

Les portes es van obrir i tres ànimes amb diferents pensaments vam sortir. Dues anaven a algun lloc, tenien algun futur immediat, i jo em quedava per no anar enlloc o per anar al no-futur. Vaig asseure'm a un banc de l'andana. Al meu voltant, cinc persones esperaven el metro, però jo esperava el meu metro, el definitiu. Em va costar trobar-lo. Els quatre primers no em van semblar prou adients o potser esperava que hi hagués menys gent i evitar-los aquella imatge mental que triga a marxar perquè fa mal. De mentre, el meu pensament estava envaït per la derrota o la proesa del que volia fer. Les portes s'obrien i es tancaven novament, i jo, allà, escoltant els xiulets com si fossin les trompetes que anuncien la mort, la meva mort. Encara no havia acabat de concentrar totes les decisions de cadascuna de les parts del meu cos: les físiques controlables i les incontrolables de l'esperit. L'intel·lecte feia temps que estava dominat per un enemic mortal anomenat TLP (trastorn límit de la personalitat), que jo encara no tenia el plaer de conèixer pel seu nom, però que ell em coneixia tant que s'havia permès el luxe d'erigir-se com a dictador de la meva estúpida existència.

Aturada, xiulets, arrencada, i els meus músculs es van aliar amb el meu cap conquerit per fer un gran salt al petit buit i arribar a l'impacte abans que els frens i la màquina de ferro volguessin aturar la meva decisió. Mentre corria amb totes les meves forces, dins meu retronaven uns tambors barrejats amb un so greu punyent que em feia esclatar el cor, i amb les venes de les temples a punt de rebentar vaig cridar amb totes les meves forces: llibertat! La resposta al meu crit va ser el xiscle aterridor del rail i uns llums blaus i blancs impactant a la meva retina. Després, silenci, per fi. La placidesa de no notar el dolor ni les cames, em va fer creure que ho havia aconseguit, que allò era el primer que deurien sentir els que traspassaven el túnel de la llum. El meu cos no responia i la meva ànima el mirava des de fora expectant, somrient i lliure. Però aquella figura que s'acostava a mi amb una llanterna a la mà em va fer adonar que havia tornat a fracassar. Vaig tancar els ulls. No volia veure els que em mirarien després amb aquelles cares de «ai pobreta noia, quina llàstima, tan jove que és». Allò era massa fort, volia fugir, volia aixecar-me, però no podia, ja mai més no podria...

23 de novembre de 2002

Després d'un llarg son de 288 hores o de dotze dies de lluita interna i de coma extern, el meu cos va guanyar la batalla a la mort sense el meu permís. Quan vaig obrir els ulls vaig veure tot de bates blanques i una de verda al meu voltant. El meu cap es podia moure a un cantó i a l'altre, però els canells m'estrenyien. Estava lligada i amb el cos de bocaterrosa. Les cames ni me les veia ni me les notava. Vaig voler preguntar, tenia mil preguntes, però les frases es negaven a sortir per la boca, estaven atrapades a l'esòfag, no tenia veu. L'únic que podia fer era moure el cap, però ningú no em feia cas. Vaig començar a entendre que tot eren peròs i que calia cridar l'atenció. Vaig fer un cop de cap tan fort al llit que tots em van mirar. Una cara molt blanca plena de pigues se'm va acostar a l'orella i amb veu dolça em va dir amb entonació de sèrie televisiva d'hospitals:

—Tranquil·la, ets a l'hospital. No et moguis, ni intentis parlar. T'has fet malbé les cordes vocals quan intentaves arrencar-te els tubs que tenies a l'esòfag.

Mentrestrant, una altra veu se'm va acostar a l'altra orella i amb autoritat de bata blanca em volia convèncer de la normalitat del moment que estava vivint.

El que sí sabia era que malgrat que el meu cos estava trinxat, en el fons, res no havia canviat perquè qui tenia el control de la situació era el mateix de sempre, el colonitzador del meu cervell, el maleït TLP

El que més em va agradar va ser quan vaig notar que, a la vegada, unes altres mans em deslligaven els canells. Vaig moure els dits de les mans, vaig doblegar el colze dret i vaig moure tímidament el múscul que activa el somriure de la cara. Això deuria satisfer els que anaven en bata perquè van anar desfilant cap a la porta. El darrer em va dir que descansés i que tingués paciència, que tot el meu cos s'havia d'anar despertant poc a poc després d'aquell llarg son de quasi tres-centes hores i que de seguida avisarien la meva família. Quan em vaig quedar sola em vaig tocar les cuixes amb la mà dreta. Era com tocar carn morta, quina angúnia! Era el meu cos i no me'l sentia meu. Em vaig mirar el braç esquerre, el duia embenat. És clar, era el que va lliscar sobre el rail... Em vaig posar a plorar de ràbia. Ràbia perquè havia posat moltes esperances que aquesta vegada fos la definitiva, que la setena fos la vençuda, que res no fallaria. I l'únic que havia aconseguit era des-

trossar-me el xassís. M'havia fet molt mal i no sabia com quedaria. El que sí sabia era que malgrat que el meu cos estava trinxat, en el fons, res no havia canviat perquè qui tenia el control de la situació era el mateix de sempre, el colonitzador del meu cervell, el maleït TLP.

9 mesos abans...

23 de febrer de 2002

Anar-me'n uns dies de casa dels meus pares i passar el cap de setmana a casa dels meus cosins a Menorca em va semblar una manera genial de celebrar l'intent de cop d'estat. També era el meu cop d'estat particular al govern dels meus pares. El meu tiet era un hippy integral i els meus cosins tenien llibertat per entrar i sortir de casa sense haver de donar explicacions de control fronterer. Així que la cosa pintava bé. N'estava tipa d'inventar-me excuses i mentides per fer tot allò que necessitava fer i que necessitava provar. Volia fotre'm la patcada jo soleta, vaja. Ja en tenia ben bé prou dels sermonets materns i paterns de si vigila amb les drogues, de si no arribis tard que demà t'adormiràs a classe, i bla bla bla. Com a mínim passaria un cap de setmana sense límits i això em feia estar de molt bon humor.

A l'aeroport em vaig adonar que feia tres anys que no veia als meus cosins, el Montserrat (allà és típic que els homes es diguin Montserrat) que en té 16 com jo, i el Tomeu que ja havia fet els 19. De cop els vaig veure diferents, ja no eren tan tímids, eren alts com santpaus i venien ells sols a recollir-me amb el seu cotxe. El primer que vam fer va ser anar al supermercat a comprar cerveses, coca-coles, ginebra, i tot allò que ens va semblar que ens asseguraria una gran farra. Ho vam deixar tot al maleter del cotxe i vam anar directament al centre de Ciutadella, al bar SaCala per trobar-nos amb la colla d'amics dels meus cosins. La Caterina, la parella del meu cosí gran, la Mireia, l'Albert i el Farry. Tots em van caure molt bé, però encara no havia arribat el que sempre feia tard, el Biel. En el mateix moment que me'l van presentar vaig saber que ens entendríem. Tenia el perfil exacte de com a mi m'agraden els nois: guapo, alt, simpàtic, encantador, més gran que jo, morè i amb uns ulls verds de somni. Vam connectar de seguida entre riures, entrepans i birres. Tots reien molt amb mi perquè explicava acudits verds i quant més alcohol introduïa a la meva sang, més em deixava anar. A la nit vam decidir que dormiríem tots a la platja. El Biel i jo ens vam enrotllar. Va ser molt dolç, no parava de dir-me coses a l'orella, algunes no les entenia, eren com murmuris etílics, però de tant en tant em deia que tenia ganes de co-

nèixer bé aquesta noia tan rebel que portava a dintre, mentre anava lliscant els seus dits llargs i intel·ligents sota la meva roba. Jo em sentia com una escollida pels déus en una nit màgica.

24 de febrer de 2002

L'endemà –just quan feia mitja hora que ens havíem adormit– ens va despertar el soroll que feien els vehicles que recollien les escombraries de les papereres de la platja i vam haver de córrer perquè no se'ns empassés el tractor que netejava la sorra. Ens vam acomiadar amb monosíl·labs i tothom se'n va anar a casa seva a dormir una mica. Jo encara no havia anat a casa del tiet, però quan vam arribar el Montserrat em va assenyalar quina era la meva habitació i sense desfer la maleta ni res em vaig deixar caure sobre el matalàs de floretes blaves. Umm, vaig respirar fons per celebrar tota aquella autonomia i em vaig adormir al cap de tres segons exactes, el temps just per dir en veu alta: Biel, t'estimo.

–Vinga, que ja són les tres i a taula us espera un arrosset boníssim! –va cridar el meu tiet Amadeu perquè el sentíssim tots.

–Ei, neboda, això sí que és arribar i moldre! –em va dir amb un somriure, mentre jo intentava obrir els ulls enganxats per la sal, la suor i algun granet de sorra inoportú.

El dia es presentava molt bé perquè el Montserrat em va dir que el Biel li havia enviat un SMS per convidar-nos a casa seva a sopar i a dormir i que sobretot no ens deixéssim els banyadors perquè tenia piscina. No podia somniar res millor per un a dissabte tan lluny dels pares i amb aquells ulls verds tan a prop. Volia dir-li moltes coses meves, fer-li tots els petons i carícies i saber-ho tot d'ell. Però aquella nit va resultar molt diferent del que m'esperava. Amb la música a tot estripar i els pares del Biel absents, la casa es va omplir de moltíssima gent que jo no coneixia de res i l'amfitrió estava desaparegut o més aviat molt ocupat xerrant amb tothom. Un dels amics de la colla dels cosins, el Farry, em va veure una mica sola i sorruda i es va acostar a mi molt afectuós. Jo –perquè el Biel s'adonés que encara existia– també m'hi vaig posar molt de carinyosa i la cosa va anar a més sense quasi adonar-me'n. De lluny vaig veure com el Biel ens mirava mentre una ombra li recorria la cara. L'acabava de perdre. Es va acostar cap a nosaltres i em va dir a cau d'orella que ja li havien passat les ganes de conèixer la noia rebel. Va ser la darrera frase que li sentiria dir. De sobte, alguna cosa dins meu es començava

a incendiar ràpidament. La boca de l'estómac se'm va tancar i un munt de crits incontrolats se'm revoltaven a la gola amenaçant una imminent erupció. Me'n vaig anar corrents cap al carrer i vaig vomitar tots els crits que tenia dins, acompanyats de puntades de peu i de cops de puny a les parets.

Notava les mirades dels desconeguts que hi havia per allà que se'm clavaven a tot el cos i jo els responia cridant «què!» per foragitar-los, fins que el Montserrat i el Tomeu van aconseguir agafar-me i em van portar a casa. El tiet em va donar una til·la i em vaig ficar al llit –on ara ja hi havia llençols– sense donar explicacions a ningú. L'havia cagat tant... Jo volia estar amb el Biel i ho havia espatllat tot. Era una inútil, i segur que era això el que pensaria ell en aquells moments. Em sentia

**Notava les mirades dels desconeguts que
hi havia per allà que se'm clavaven a tot el cos i jo
els responia cridant «què!» per foragitar-los, fins que
el Montserrat i el Tomeu van aconseguir agafar-me
i em van portar a casa**

una nena estúpida de 16 anys que es descontrola quan les coses no funcionen com ella vol. I ho havia tornat a fer, com aquell dia que amb 10 anys vaig muntar una escena a l'escola cridant com una histèrica per uns bolis que m'havien regalat i algú em va fer malbé, o quan els meus pares em van castigar sense veure la tele una setmana i jo vaig llençar a la brossa el moneder de la meva mare... Aquella vegada, però, era diferent, ja no era una nena, la ràbia em guanyava més enllà dels límits socials i començava a ser un destorb per a tothom. Vaig mossegar els llençols amb totes les meves forces fins que em va sagnar el llavi. Volia fer-me mal perquè m'ho mereixia, em mereixia tot el pitjor.

25 de febrer de 2002

Em feia vergonya llevar-me i em vaig fer l'adormida fins que a la tarda el meu tiet va venir a dir-me que m'havia de llevar perquè si no faria tard i perdria l'avió. En arribar a Barcelona –sense dir ni una paraula als meus pares– em vaig tancar a l'habitació. L'endemà havia d'anar a classe i no havia estudiat res per a l'examen de ciències naturals. Vaig agafar tots els apunts i tot el que duia a la maleta i en un atac d'ira tot va acabar escampat per terra, per sobre de l'escriptori i pel llit.

Asseguda a terra veia la meva habitació com una mena de cova farcida de roba bruta, roba neta, papers, sabates, llibres, ninots de peluix d'altres èpoques i altres objectes difícils d'identificar.

26 de febrer de 2002

I va arribar el maleït dilluns amb el maleït control de ciències i la maleïda notícia de la mort del Biel. Un accident de moto havia posat final a la seva vida als 21 anys. De la seva història per al món sencer en quedaria unes flors posades a la carretera, com tantes n'hi ha, unes flors sense nom, sense vida, sense alè. Per a mi en quedava l'amargor de no haver-li demanat perdó, d'haver-me amagat sota els crits i el silenci. Si ja feia temps que pensava que la vida no tenia sentit, ara ho tenia clar, la vida no estava feta per a mi. A l'institut totes les assignatures m'anaven fatal, no tenia amics de veritat, els meus pares no m'entenien, i el meu estimat Biel potser havia agafat la moto empenyat per culpa meva i... Estaria millor allà on fos que estigués ell en aquells moments. No sé per què, vaig engegar la ràdio i just estava sonant la cançó dels Estopa que més m'agrada:

*Atrapado en mi mundo mágico, trágico
que siempre confundo
y que hay mucho tráfico
huele a cloroformo
y a éter etílico
no me conformo con vivir...*

Era una bonica banda sonora per a un bonic final. Vaig anar al lavabo i sense pensar en res, amb el cap ple de núvols negres amenaçant una tempesta vital, vaig empassar-me un nombre indefinit de les pastilles per a la hipertensió de la meva mare. Cada vegada sentia la ràdio més i més lluny i ja era tard per demanar ajuda, si és que la volia. Els ulls se'm tancaven sols i els braços i les cames em pesaven

**Era una bonica banda sonora per a un bonic final.
Vaig anar al lavabo i sense pensar en res, amb el cap ple
de núvols negres amenaçant una tempesta vital,
vaig empassar-me un nombre indefinit de les pastilles
per a la hipertensió de la meva mare**

tones. Me n'anava plàcidament, sense fer soroll. No n'era conscient, però l'agitació al meu voltant les següents hores va ser total: ambulància, urgències, box, quiròfan, i planta d'hospital.

27 de febrer de 2002

La veu de la meva mare em va sonar estranya perquè m'esperava una altra cosa en aquell moment, com de món desconegut. M'equivocava. Aquell món feia 16 anys que el coneixia i a poc a poc veure les cares dels meus pares em va provocar sentiments contradictoris de decepció i alleujament. Malgrat les seves paraules dolces vaig llegir el terror als seus ulls.

—Ei, cuca, com estàs? Per què ho has fet això? Que no veus que tots t'estimem molt?

—Jana, reina, ara t'has de posar bé, eh?

Primavera i estiu de 2002

Durant els mesos de primavera i estiu res no tenia sentit. El que sí tenia clar és que jo tenia la culpa de tot. Si els meus pares discutien jo n'era la culpable, si alguna cosa del meu voltant no anava bé era perquè jo estava al mig o a prop. El meu comportament era sempre el pitjor que es podia esperar d'una adolescent i quan demanava perdó era massa tard i no servia per a res; fins i tot de vegades se m'escapava un somriure maliciós que invalidava les meves paraules de penediment. El món girava al meu voltant i em sentia poderosa, i a la vegada jo girava entorn de tot i em sentia manipulada. El meu mareig era com el moviment de translació de la terra. Tot em donava voltes, tot era un condemnat cercle, i no hi veia metes, ni objectius, ni finalitat en res del que passava. La meua vida després del primer intent de suïcidi era un constant anar i venir als hospitals i centres psiquiàtrics. Però jo no en volia ni sentir parlar, odiava els meus pares perquè em tancaven allà i eren incapaços d'entendre'm, ni ells, ni els psiquiatres que em jutjaven i m'acusaven i no em donaven solucions al meu problema. El seu trist diagnòstic era: «trastorn indeterminat», que és com quan et diuen que tens un virus sense nom que ja marxarà quan ell vulgui. Sortia de la consulta o del psiquiàtric amb els nervis a flor de pell i la meua rebel·lia a punt d'esclatar contra tot i contra tothom. Els meus pares discutien, i jo només trobava consol quan planejava una nova forma d'acabar amb la meua vida i deixar

tranquil·la la humanitat. Jo era el fotut problema i jo havia de trobar la solució, i van venir el segon, tercer, quart, cinquè i sisè intent de suïcidi davant la impotència dels meus pares, mestres i psiquiatres que em tractaven o suportaven. Prendre'm una pila de tranquil·litzants, tallar-me les venes, ofegar-me... tot semblava vàlid i fàcil, però no ho era i jo continuava sent el tema de totes les converses i de totes les reunions; l'epicentre del terratrèmol, el sisme que tot ho removia, l'ull de l'huracà. La mare ho amagava tot a casa. Jo crec que es va convertir en una detectiu privada d'estar per casa; tot m'ho remenava per si veia res sospitos. A l'escola tot eren mentides per amagar les meves absències sobtades i les poques vegades que anava a classe i em mantenia desperta –perquè anava fins al cul de sedants– preguntava als meus companys si sabien quins mètodes de suïcidi eren els més efectius. Un dia –després d'una gran esbroncada que vaig tenir amb el meu pare– vaig agafar un cúter i vaig començar a tallar-me la pell del canell fins arribar a les venes, però em feia tan mal que no em vaig atrevir a fer-me talls més profunds; la sang degotava, semblava que sanglotava impotent. La meua mare –amb aquell instint que tenen totes les mares– va obrir la porta del lavabo i em va veure asseguda al bidet amb els ulls en blanc i amb un petit bassal vermell a terra. Entre petits crits de desesperació i la respiració entretallada va trobar la manera de fer-me una primera cura i aturar-me l'hemorràgia, mentre trucava –per sisena vegada en només uns mesos– a una ambulància. D'una revolada em va aixecar i, amb una força que ni ella mateixa coneixia, em va portar fins al sofà del menjador preguntant-me per què, per què per què? sense esperar resposta.

**La meua mare –amb aquell instint que tenen totes
les mares– va obrir la porta del lavabo i em va veure
asseguda al bidet amb els ulls en blanc i amb un petit
bassal vermell a terra**

Nou intent, nova decepció, nervis per a la meua mare, sensacions contraposades per a mi. Per això, davant la meua desesperança de no poder portar a terme el meu propòsit, la meua manera de superar el fracàs d'haver de viure era fer-me malbé a base de porros i d'anar amb homes més grans. Així, com a mínim, em moria una mica.

Tardor. 10 de novembre 2002

Aquell matí quan ens vam veure a l'autobús amb la Laura, vam quedar que ens trobaríem al vespre a la porta de casa meva. Feia nou anys que ens coneixíem i era la meva millor amiga. Era l'única que sabia per què de tant en tant no anava a classe. A la Laura sempre li explicava tot, pobreta.

- Demà ja no estaré aquí, em suïcido.
- Va tia, no fotis, sempre em dius el mateix.
- Que sí, que aquesta vegada ho faré bé.
- No és veritat. Tu no vols marxar. Ets maca, tothom vol estar amb tu. Jo...
- No és veritat! Només tu vols estar amb mi. No tinc més amigues.
- Perquè no vols i perquè vas amb aquella gent tan xunga.
- No parlis així d'ells.
- A mi no m'agraden.
- Tampoc els agrades tu a ells.
- Ja m'imagino per què.
- Què vols dir?
- Doncs que... ai, no ho sé. No m'agrada que vagis amb ells i ja està!
- Quina amiga que estàs feta! Jo no em fico amb els teus amics!
- Mira, quedem un altre dia. Que avui estàs fatal.
- Molt bé, adéu!

I quan ella era deu metres lluny i no em podia sentir, vaig dir amb veu fluixeta: «Però, no hi haurà un altre dia».

13 de desembre de 2002

Ja feia vint dies que em llevava amb la paraplegia. Això era dur, però per fi gaudia de l'atenció que potser havia reclamat durant molt de temps. La cadira de rodes em donava un cert poder, un estatus desconegut. El meu pare passava estones al meu costat simplement xerrant amb mi amb tota la seva atenció posada en els meus ulls, tot i que de tant en tant se li escapava una mirada trista a les meves cames. La meva mare respirava més tranquil·la, com si veiés una certa esperança en la meva limitació. Però jo sabia que tot plegat era un impàs, que en qualse-

vol moment podia irrompre aquell «trastorn indeterminat» a l'escenari volent fer de protagonista.

Era el primer cop que anava l'Institut Gütman i em sentia estranya, havia de fer rehabilitació, intentar despertar les meves cames i jo volia, com sempre, que tot passés de seguida, quasi com un joc on simplement havia de guanyar i arribar a la casella de la meta. El meu fisioterapeuta era un noi amb molta experiència i molt seriós, tant, que les meves bromes no li modificaven la cara ni un mil·límetre, perquè allà jo no era ningú especial, era una noia més en cadira de rodes, i això em posava de mala llet.

**Però jo sabia que tot plegat era un impàs,
que en qualsevol moment podia irrompre aquell
«trastorn indeterminat» a l'escenari volent fer
de protagonista**

Any 2003. El diagnòstic: l'alliberament

L'any començava amb la millor notícia del món: la psiquiatra de l'Institut Gütman m'havia fet un diagnòstic. Per fi li vaig poder posar nom a l'omnipresent distorsionador del meu cervell: Trastorn límit de la personalitat, amb el qual portava convivint com una parella de fet des de la meva adolescència, un trastorn que prenia les decisions per mi i jo obeïa pensant que era la tia més rebel del món.

Ara que ja coneixia el nom del meu adversari tot era molt més fàcil i no. El millor era que em donaven una medicació que em permetia controlar el trastorn. El pitjor era enfrontar-me a les meves preguntes i a les dels meus companys de rehabilitació a l'Institut Gütman, els únics que podien preguntar-me fredament i amb l'autoritat que els donava la seva pròpia cadira de rodes: com t'ho has fet tu per quedar-te així? I jo em quedava en blanc perquè hi havia una gran diferència entre les nostres causes que em feia sentir una culpabilitat terrible: ells busquen un viatge, un poble o una ciutat i s'havien trobat una cadira de rodes, i jo... buscant la mort vaig trobar la meva cadira. Malgrat tot, parlar amb ells em feia bé perquè eren persones que deien les coses pel seu nom i no tenien compassió de mi. Per una vegada a la vida sentia que m'estava coneixent a mi mateixa, la Jana lliure de trastorn.

Els meus pares albiraven l'esperança de la curació mental i també física, tanmateix jo veia que d'allà ningú en sortia caminant normal per la porta. D'altra banda, allà dins tothom era molt normal i fins i tot molt alegre. Un dia, un noi em va deixar provar la seva cadira nova, el Ferrari de les cadires de rodes, i em va agradar tant que li vaig dir al meu pare que si em quedava en cadira per sempre, en voldria una com aquella. Jo crec que el meu pare es va adonar en aquell moment que la seva filla havia madurat perquè era capaç d'acceptar el seu destí. L'endemà els metges confirmaven la meua teoria que no caminaria mai més. Aquell dia vaig ser conscient

**Aquell dia vaig ser conscient del que havia fet,
allò no era un joc, era real, em quedaria encadenada
a una cadira que m'havia donat la llibertat**

del que havia fet, allò no era un joc, era real, em quedaria encadenada a una cadira que m'havia donat la llibertat. Em vaig enfonsar durant una setmana, i la meua psiquiatra nova em va entendre, em va donar la mà perquè sabés que no estava sola, i també em va donar espai per indicar-me que confiava en mi; tanmateix era la primera vegada que començava a haver silenci dins la meua ment, el TLP quasi no parlava, ja no em donava ordres com abans; però jo, la Jana, tampoc em deia res. Era com si el camí se m'hagués esborrat i l'hagués de dibuixar de nou, de zero. L'incendi del trastorn ho havia destruït tot i ara el paisatge era erm, i a la vegada lliure de pensaments que em destruïen a mi i als que m'envoltaven. Vaig somriure i em vaig sentir com una artista davant el quadre en blanc un segon abans de fer la primera pinzellada. Estava decidida a crear una gran obra amb la meua vida.

**Quan per fi vaig arribar a la quarta planta tots els nois
i noies del grup de teràpia m'esperaven amuntegats
a la porta mirant-me amb uns ulls com unes taronges**

Al juliol em van donar l'alta a l'Institut Gütman i al setembre vaig trucar al timbre de l'ACAI a Ronda General Mitre, l'única associació que es dedicava a tractar el TLP, a escoltar afectats i familiars i a oferir el seu suport en tot moment.

Recordo el primer dia que vaig anar sola a la teràpia de grup de l'ACAI. Va ser molt espectacular i bastant còmic. El pis era molt estret i l'ascensor petitíssim. La cadira no la podia pujar a l'ascensor fins la quarta planta, així que la vaig haver de deixar al replà. Arrossegar-me de dues grapes fins a l'interior de l'ascensor no va ser massa difícil, però un cop dins em vaig adonar que encara que estirés el braç al màxim no arribava a pitjar el botó del quart pis. Vaig haver de tornar a pujar a la cadira i sortir al carrer perquè algú des de dalt cridés l'ascensor quan jo fos dintre. Al cap d'un minut ja hi havia uns quants veïns observant la *performance* des de la porta de casa seva.

Quan per fi vaig arribar a la quarta planta tots els nois i noies del grup de teràpia m'esperaven amuntegats a la porta mirant-me amb uns ulls com unes taronges. La imatge de veure algú que surt d'un ascensor com si fos una serp era nova per a ells, i per a mi.. però ja feia dies que havia decidit que encara que no pogués caminar, cap barrera m'impediria fer allò que volia fer. La psicòloga va córrer cap dins i en va sortir de seguida amb una cadira de despatx de rodes. És a dir, que vaig fer allò que se'n diu una entrada molt discreta. Les sessions amb la psicòloga a ACAI van ser la clau per entendre el meu enemic, per estudiar-lo a fons i aprendre a controlar-lo. Hi hauria crisis, hi hauria moments on la medicació no arribaria a establir les seves normes químiques i jo soleta hauria de lluitar amb les eines que m'estaven proporcionant. Com a mínim a partir d'aquell moment la lluita estaria equilibrada i el públic al meu favor perquè jugava a casa i tothom volia que guanyés. Em sentia la favorita del matx de la meva vida.

**Com a mínim a partir d'aquell moment la lluita estaria
equilibrada i el públic al meu favor perquè jugava a casa
i tothom volia que guanyés**

Actualment

La Jana s'està preparant de cara a les Paralímpiades del 2012. Fa uns quants anys que juga a tennis i està assolint grans èxits. Treballa en un Call Center i estudia per poder anar a la universitat, encara no sap si farà Matemàtiques o INEF.

Converses abstractes

Saps? Vaig néixer sota el signe de peixos amb aquesta inclinació especial per l'art. Com tu. Veus? tu i jo també coincidim en això. Tu vas néixer un preciós dia de març, l'endemà d'una tèrbola relació amb l'èxtasi, però sota els efectes de les més assenyades tècniques abstractes. Jo tenia 22 anys. No t'ho havia explicat mai, però ara que han passat 15 anys crec que ja ho pots saber. En realitat ets un supervivent. Et vaig salvar de la fúria devastadora del foc –com quan Cervantes va cremar tots els llibres de cavalleries del Quixot i només en va salvar un, el llibre d'en Joanot Martorell, el llibre d'en Tirant lo Blanc. Per cert, és per això que et dius «lo Blanc». Aquella nit un amic tornava de la mili i ho havíem de celebrar. Jo em pensava que el meu cos aguantaria la marxa com sempre, però jo ja no era el mateix. Feia molt poc que m'havien diagnosticat una esquizofrènia i estava en tractament psiquiàtric. Tenia el pensament dividit i uns quants remordiments, però continuava sortint a les nits sabent que allò em feia mal. No ho havia explicat a ningú, ni al meu amic Robert, ni a la Mireia, que feia uns mesos que sortíem. Jo volia demostrar a tothom que estava bé. Vaig beure *com sempre* i vam riure amb la Mireia tota la nit, fins que no sé perquè, a ella li va canviar la cara, em va mirar als ulls i em va dir que no en volia saber res de mi mai més. Va ser una bufetada més en la meva llarga llista de decepcions. Però la festa continuava i jo havia d'estar content al preu que fos. El meu estómac va haver de lluitar contra una barreja de porros, tranquil·litzants, ríspedal i un nombre indeterminat de cerveses. Mentre els sucs gàstrics intentaven guanyar la batalla, el meu cap va determinar que tota la meua creació abstracta havia de ser destruïda. Era una qüestió senzilla: o jo, o els quadres. Vaig deixar la festa, me'n vaig anar cap al garatge de casa dels meus pares –que feia servir d'estudi de pintura– i vaig cremar uns tres mil quadres, companys teus. Deu anys de creació engolits per les flames que tot ho purifiquen. Això em pensava jo en aquell moment, és clar. Volia començar de nou.

Després de sis anys anant a la facultat de Belles Arts, fent-ho tot i res, combinant les farres amb les classes, pintant el que volia i vivint enmig del desordre, el meu cap va acumular tot el necessari per desenvolupar una malaltia mental. Ho vaig haver de deixar tot penjat quan només em faltaven nou assignatures per ser llicenciat. L'alcohol, els bars *underground* de Vic, el pessimisme i el que em fotia dins des dels setze anys començaven a ser més forts que jo i a dominar-ho tot. Als vint anys volia posar-hi fre, però era massa tard, els meus amics eren al bar esperant-me amb les cerveses a la taula i amagant –sota un fulard amb el dibuix de la Betty Bo– un mercadal de pastilles de tots els colors, tripis i liats de tota mena. Au, primer paga a l'agència tributària del Manu i després a riure de pur plaer. Tres hores de desvariejar, de perdre el nord gustosament donant prioritat als sentits, al plaer pel plaer, anant allà on desitges anar: a un món diferent al real, a un món de somni tan irreal com meravellós. Hores més tard, desencaixades, mirades perdudes i

**Després de sis anys anant a la facultat de Belles Arts,
fent-ho tot i res, combinant les farres amb les classes,
pintant el que volia i vivint enmig del desordre,
el meu cap va acumular tot el necessari
per desenvolupar una malaltia mental**

s'aixecava la sessió. Les seqüeles immediates eren una vivència fantàstica de la que et recordes i la defunció d'unes neurones que, en principi, ni et fan mal, ni notes que han mort. I cada matí era el mateix: la boca seca, el cap ple d'una boira espessa que et fa anar de cantó si no et poses una mà al front, l'estómac buit però inflat, i les cames de goma que no et fan cas quan ordenes caminar recte cap al lavabo. I així quasi cada dia durant vuit anys. Als vint-i-quatre anys vaig veure un psiquiatre per primera vegada a la meua vida. Els meus pares m'hi van portar de les orelles per dir-ho d'alguna manera. De tot el que em va dir només recordo una cosa: esquizofrènia típica. Allò no em va agradar massa, així és que em vaig inventar que també tenia al·lucinacions olfactives, perquè quedaria millor en el currículum. El problema és que encara no sé si en realitat les tinc o no. Tot i tothom era una merda i no veia el futur per enlloc. Per això quan vaig fer els vint-i-sis vaig decidir posar ordre integral a la meua vida: el meu cos menjaria bé, tot ecològic; el meu esperit havia d'abraçar alguna fe –ja la trobaria–; i el meu art havia de ser pur, per això vaig anar a classes particulars de pintura naturalista.

Fer d'alumne una altra vegada, però intentant fer les coses ben fetes. Vaig entregar-m'hi del tot i vaig arribar a pensar que només el naturalisme era vàlid, que només els grans mestres com Velázquez o Sorolla tenien raó, que pintar abstracte era una mentida artística molt gran. Per això vaig cremar la meva obra, per culpa d'aquell professor que em va «obligar» a pintar la realitat tal com la veu tothom sense concessions a la interpretació, sense la fantasia barrejada amb el mètode, com a mi m'havia sortit sempre de dintre. Finalment vaig tornar a les formes abstractes, primer sinuoses, volubles i infinites estimant l'optimisme de Miró i bevent de les fonts que van més enllà del que poden veure els ulls; i ara amb les formes geomètriques, amb punxes, arestes i finals. Per sort vaig salvar també dues centes diapositives d'aquelles obres que vaig cremar i espero poder recuperar d'alguna manera allò que em pertany, encara que sigui en forma de foto. Qui sap, lo Blanc, potser hi treballa, reconstrueix aquelles històries, les reinventa i les pinta més madures! O més sardòniques! Què vol dir sardònic? A veure... segons el diccionari: «Gest o contracció de la cara com si rigués, produït per la contracció dels músculs risoris en els afectats de tètan. I en sentit figurat: contracció que hom fa amb la cara, com si rigués, que expressa el sarcasme». Sí, avui estic sarcàstic i faré un riure sardònic, vull sentir-me sardònic, vull ser i formar part del que és sardònic. M'agrada la paraula sardònic. El riure sardònic. Com seria? Ha! ha! per exemple, o la rialla sardònica ha! ha! amb més força i la boca torta! Tot el dia estaré sardònic. I tu? Ho sents tu també? Jo crec que els teus traços vermells i negres són sardònics, lo Blanc. Hem de viure les paraules i fer-les nostres, només així podrem entendre el món, no creus?

—Amb qui parles?

—Amb ningú, mare! I sempre et dic que truquis a l'estudi abans d'entrar. M'has espantat!

—Em pensava que havies convidat algun amic.

—No en tinc d'amics, no en necessito.

—Home, no diguis aquestes coses.

—Ostres, ja has tornat a tirar lleixiu al lavabo? Saps que no puc suportar aquesta pudor! Va, deixa'm tranquil.

—Però si la porta del lavabo és tancada i no s'olora gens!

—No vull que en compris més de lleixiu!

—Com vols que netegi bé, doncs?

—Fes servir coses ecològiques i no tanta química. Ecs, és insuportable! I els vidres també els has netejat, no? Què passa avui? Que ve el president francès de visita, o què?

—Ja hi tornes amb les olors... quina mania!

—Me'n vaig a l'església que m'agrada més l'olor que fa allà!

—I per què agafes el paraigües si fa sol?

—Perquè vull, o perquè avui necessito fosc, o perquè estic sardònic, és igual! Saps el que és una rialla sardònica? Ha! ha! ha! Aquesta!

—Vindràs a sopar?

—No. Si fas carn o marranades d'aquestes com ahir, millor que no vingui. Aniré a un vegetarià.

Saps, lo Blanc? Cometo molts errors amb la meva mare. No la vull tractar malament però ho faig. Avui a l'església en parlàvem d'això. De la comprensió, d'estimar al pròxim com a tu mateix. I jo fent patir la meva mare. Sóc una mica bèstia. Però sento que necessito expressar-me al món a la meua manera i sento que ningú m'entén. Si sóc extravagant és perquè sóc artista i perquè necessito mirar les coses des de diferents angles i punts de vista. Hi ha un verset bíblic que m'agrada

**Cometo molts errors amb la meua mare.
No la vull tractar malament, però ho faig**

especialment: «Tot m'és lícit, però no tot em convé». Aquestes paraules de l'apòstol Pau, són la clau de quasi tot. Tot ens està permès, però hem de ser conscients que algunes coses no ens convenen gens perquè ens poden fer mal. En fi, podríem passar-nos hores amb aquest tema, oi, lo Blanc?

Mira, això que he portat de cal marbrista: pols de quars i de marbre de diferents colors. Me n'ha fet un bon preu aquell home, de fet ells no en fan res d'això i encara els faig un favor. Ho necessito per omplir aquestes peces geomètriques que aniran a la banda esquerra a baix del quadre. I ja tindrè quasi dues-centes peces enganxades a la tela. No està malament, veritat? Oi que no et molesta la ràdio? Ja ho saps que serà música clàssica i prou. Quan en tingui dues-centes trenta enganxades hauré acabat aquesta obra. Amb tu no vaig trigar tant, eren altres temps, era jove, tot ho volia fer ràpid. Ara no, tot té un procés i a més aquesta tela

fa dos metres d'alt per setanta d'ample i això és temps, elaboració, elaboració i elaboració. Escolta, lo Blanc, Puccini! Aquesta òpera m'encanta! Ara aglutinaré la peça nova amb les altres amb aquesta barreja de vinil i un assecant i ja està, una altra peça col·locada just al lloc que li correspon: un rombe histriònic que quasi vol sortir del quadre, però que el faig formar part d'un tot. Si te n'allunyes encara ho veus més clar. Exacte! Ara, ara ve el clímax amb tots els instruments alhora... i ara el primer violí es queda sol, sense cap veu... com aquest triangle impregnat de quars transparent al bell mig de la tela que farà veure molts colors quan un raig de llum el travessi. No ho trobes emocionant?

—Eloiii

—No, ara, noooo!

—Eloiii, pots baixar un moment, si us plau?

—Què vols?

—Han vingut a veure't.

Saps, lo Blanc? Escriure una carta des d'un hospital psiquiàtric a un quadre pot sonar estrany, però necessito fer-ho. Ara —que per fi he aconseguit que em donessin paper i bolígraf— t'explicaré per què vaig marxar precipitadament. Després de passar nou anys sense medicar-me, el meu psiquiatra ha decidit que no estic bé, que he de tornar a la medicació per controlar aquesta esquizofrènia que em persegueix. Em diu que faig algunes coses malament. Que ho estic portant tot a l'extrem: el menjar vegetarià, la meva fe, les obsessions amb les paraules, les meves conductes excèntriques. Que no tinc amics i això no és bo, que m'estic aïllant i que estic massa agressiu amb el meu entorn. Té raó? Qui té la raó? És dolent voler cuidar-se el cos? És dolent voler anar a missa? És dolent ser una mica estrafo-lari? Sí, és cert, no tinc amics i tracto malament als que m'estimen, d'acord, això és un error! Però no suportó aquestes parets, ni aquesta olor, ni aquesta manca de llibertat! Només somnio en acabar la meva obra i explicar-te les coses que em passen tot escoltant música clàssica. Quin mal hi ha en tot això?

**Després de passar nou anys sense medicar-me,
el meu psiquiatra ha decidit que no estic bé,
que he de tornar a la medicació per controlar
aquesta esquizofrènia que em persegueix**

Sempre he tingut vocació artística. Quan era un nen ja pintava mentre els altres anaven en bicicleta amunt i avall o jugaven a bales. Jo preferia els pinzells, els colors, el comportament de l'aigua quan es barrejava amb la pintura i les formes que jo podia crear a sobre del paper. Tothom em deia que ho feia tan bé i a la mare – que havia estat molts anys mestra d'escola– li brillaven els ulls quan m'ensenyava com podia alguna tècnica, fins que va veure que l'art m'havia triat. Anys després

**Espero que passi ràpid el temps aquí dintre, que puguin
revisar-me les neurones i em deixin tornar al meu món.
És demanar massa?**

ja no m'entenia ningú i els meus pares m'aconsellaven que fes alguna cosa a més a més de pintar, que només n'hi ha quatre que poden viure d'això. El fet de deixar la carrera quasi a punt d'acabar-la per culpa de la malaltia sembla que m'ha desproveït d'arguments davant dels meus pares. Què faré ara? Ja ho sé que he fet exposicions, que els meus quadres han agradat a la gent, que el regidor de cultura m'ha animat a muntar exposicions, però no m'agrada vendre l'art. És massa terrenal, massa comercial, massa mundà. L'obra em pertany a mi i no a algú que posarà el meu quadre al seu menjador de casa. No li veig el sentit. Un desconegut compra a un preu de riure l'obra que més t'agrada, el regidor, el conserge de la sala i tothom cotitza i jo... per això no vull fer més exposicions! No m'agrada que s'aprofitin de mi! I això tampoc ho entén el psiquiatra perquè aquest matí em preguntava que per què he deixat d'exposar la meva obra si això era molt bo per a mi. Espero que passi ràpid el temps aquí dintre, que puguin revisar-me les neurones i em deixin tornar al meu món. És demanar massa?

—i que es prengui akineton pels efectes secundaris.

Saps lo Blanc? T'he trobat a faltar! Ara que sóc a casa m'adono que he sumat dies d'angoixa i uns quants medicaments més, però crec que tot plegat m'ha anat bé per endreçar les idees i per tenir ganes de començar una nova etapa. Es veu que aquesta malaltia meva necessita fer dissabte de tant en tant!

—Recorda que tens visita avui.

—Avui?

—Sí, home, però no al psiquiatre. Has d'anar al Centre psicopedagògic.

—Tu creus que jo he d'anar allà, on no conec a ningú? Què faré? Una merda de taller de pintura amb gent tarada i un monitor?

—T'estàs passant i ho saps! Per això tant anar a missa? No veig que et serveixi massa.

—...

—La psicòloga t'espera a les cinc i m'ha dit que tenen una proposta molt interessant per fer-te, que segur que t'agradarà!

Saps, lo Blanc? A la meva mare l'he d'escoltar més. A partir d'avui parlaré menys i escoltaré més. De fet, si pogués em faria ermità, viuria dalt d'una muntanya i així no hauria de parlar amb ningú i podria dedicar-me a la pintura i la pregària. Com que no podrà ser, de moment avui em concentraré en el silenci, avui seré silenci. Segons el diccionari: «absència de so, soroll o paraules emeses pels humans». Per a la gent és difícil el silenci, els fa sentir incòmodes i de vegades els fa por, però jo el necessito com l'aigua per viure.

**Si pogués em faria ermità, viuria dalt d'una muntanya
i així no hauria de parlar amb ningú i podria dedicar-me
a la pintura i la pregària**

Avui he estat obedient i he anat al Centre psicopedagògic. En un principi quan he entrat allà no m'ha agradat gens, aquella sala em semblava massa infantil i freda a la vegada, no sé ben bé com explicar-t'ho. Però quan la psicòloga m'ha començat a parlar que tenia la idea de fer un projecte artístic i que creien que jo hi podria aportar alguna cosa...llavors ja he vist la sala més amable i diàfana. Demà em presentaran un noi que fa la carrera de Belles Arts i que serà la meva parella artística si és que ens entenem, és clar! No ho sé, potser estarà bé i tot.

—Què, com t'ha anat?

—Bé, crec...

—I res més?

—Sí.

—Sí, què?

—Doncs això, que m'ha anat bé, mare.

—Molt bé, doncs ja m'ho explicaràs quan vulguis, d'acord?

Saps, lo Blanc? Avui el Robert m'ha ensenyat com puc escanejar les diapositives de tots els quadres que vaig cremar. Hem anat a la seva facultat i en dues hores n'hem escanejat unes trenta. No és massa, però anirem fent a poc a poc. Hem pensat que farem una obra escultòrica a quatre mans per l'exposició de les parelles artístiques. Com que l'escultura és nova per a mi, serà interessant crear volums, crear en tres dimensions. I fins i tot hem pensat fer alguna cosa que tingui una mica de moviment, com una roda que -amb la mínima fressa que algú faci només acostant-s'hi- faci petits cercles sobre ella mateixa. És només una idea.

Actualment

L'Eloi contesta així a aquestes preguntes:

Què et fa emocionar?

L'art, la bellesa, però també l'amistat o veure els meus pares. M'emociona la misericòrdia.

Què has après de la teva experiència amb les drogues i l'alcohol?

Simplement: les drogues i l'alcohol fan molt mal. És dolorós recordar-ho perquè ara ho veig com una estupidesa grandiosa.

I tu com et veus?

En constant evolució. Jo crec que avui bé, però sense els altres no aniré enlloc, no aniré enlloc sol.

Quins són els teus èxits?

Estar viu i sentir-te viu és un gran èxit. Si tens la sort de fer alguna cosa vocacional i que el teu entorn et tracti bé, doble èxit.

Sents l'estigma damunt teu?

De vegades la medicació que prens i els efectes secundaris que et provoquen estigmatitzen més que no pas la malaltia que tens.

Falta fer pedagogia sobre les malalties mentals?

Sí, falta caritat com diríem els cristians, o falta empatia que dirien els psicòlegs. Arriba un punt en que el més important és estimar al pròxim com a tu mateix i ja està.

**Arriba un punt en que el més important és
estimar al pròxim com a tu mateix i ja està**

Dalt de les ones de l'amor

[Sona el tema «Crazy» cantat per Alanis Morissette: *Crazy, crazy for feeling, so lonely...*]

Bona nit amics, benvinguts a «Dalt de les ones» un programa de Ràdio Delta que vol acostar-vos a la salut mental, un món on la realitat supera la ficció. Un espai que vol reivindicar els drets d'un col·lectiu invisibilitzat i silenciado, des d'un punt de vista crític i positiu. Un programa que conté entrevistes, poesia, música i reflexions. Pugem dalt de les ones radiofòniques amb molta curiositat i amb un esperit crític. En Roc Garcia, l'Àlex Peralada i qui us parla, Magda Ros, us acompanyarem durant la propera hora. Us hi apunteu?

[música: *crazy for...*]

—Bona nit, Magda

—Bona nit Roc, com estàs?

—Amb una mica de migranya..

—Sí, ja et veig, fas una carona...

—Sí, aquests canvis de temps m'afecten d'alguna manera... però ja hi estic acostumat!

—Però tu ets un home fort! Són les 10 de la nit i tenim als nostres estudis de Ràdio Delta a la senyora Montse Vilademunt, psiquiatra i professora a la Universitat Rovira i Virgili. Moltes gràcies per ser amb nosaltres.

—Benvinguda al programa. Avui parlarem de psiquiatria infantil amb la nostra experta. Segurament alguns dels nostres radiooients pateixen el desconeixement o la no acceptació dels problemes mentals del seus fills petits. Això és un problema d'entrada, no és així Montse? Em permetes que et tutegi, oi?

—I tant! Doncs sí, és un problema perquè hem de tractar el nen o nena i els pares, i això és una doble tasca. De vegades fins i tot és més feixuga la de fer veure als pares que cal actuar i que cal reconèixer la realitat de la malaltia del seu fill o filla.

Només amb una paraula en tinc prou per entrar en el meu món infantil. Ho tinc molt present: soledat, tristesa, i manca d'amor eren les millors paraules per definir-me. Als set anys quan vaig anar per primera vegada al psiquiatre podia llegir als ulls de la meva mare la vergonya i l'escepticisme amb que rebia les paraules d'aquell doctor. Suposo que per a ella era un fracàs tenir una nena solitària, amb problemes de relacions socials i personals, molt gelosa del seu germà gran i amb nul·la capacitat per fer amics, vaja, una inadaptada social. Quasi sempre tenia la sensació que jo feia nosa. Surt d'aquí, nena! Tu no en saps res d'això! Magda, mira que ets rara! A veure si creixes i serveixes per fer alguna cosa! Tampoc hi ajudava gens la relació –diguem-ne espatllada– que tenien els meus pares. El soroll típic entre ells eren els retrets i les baralles; i el silenci típic entre ells es produïa quan gestaven una terrible guerra freda. No sé què era pitjor. El que sí sé és que no tinc cap record que es fessin una abraçada o un petó, o un acostar-se l'un a l'altre amb un somriure. Zero. Jo tampoc sabia el que era el contacte d'amor filial. Quan

**Suposo que per a ella era un fracàs
tenir una nena solitària, amb problemes
de relacions socials i personals,
molt gelosa del seu germà gran
i amb nul·la capacitat per fer amics**

vèiem alguna pel·lícula per la televisió on les famílies es feien petons i abraçades em posava vermella i me n'anava a la meva habitació sense que es notés gaire. Suposo que el fet de no tenir avis que suavitzessin les coses va ser una altra manca important. La meva amiga Aina sempre em diu que la seva àvia li va fer de mare i que se l'estima tant que el dia que no hi sigui li mancarà una part d'ella mateixa. Jo no sé el que és tenir avis. Abans de néixer jo un maleït accident va fer desaparèixer els pares de la meva mare, i els pares del meu pare viuen molt lluny i només recordo les seves cares per una foto vella i arrugada que el meu pare tenia a la seva cartera. Quina família més petita que tinc!

—...Cal saber reconduir l'actitud dels pares davant els problemes dels fills quan són petits i a mida que creixen, és clar. L'adolescència és un període especialment crític, tots ho sabem. La formació de la personalitat, la rebel·lia contra tot el que està establert...

Als catorze anys ja volia marxar de casa. Era la meua rebel·lia constant contra aquelles agressions a la bona convivència. Jo volia viure en un ambient no hostil. Volia fugir. De fet, em passava el dia al carrer amb la gent del meu barri. Havia fet amics. Jo, la inadaptada social, era capaç d'anar amb un grup de gent que xerràvem, preniem alguna cosa en un bar, despotricàvem contra els pares, contra el sistema i contra el món sencer. Ens semblava que cometre tot tipus d'actes vandàlics era la nostra protesta més efectiva. Jo m'ho mirava una mica de lluny, i no hi volia participar directament d'allò, però l'adrenalina m'anava a mil i això em feia sentir bé: era impulsiva i extravertida. Deu punts per a mi: al carrer i a la classe, perquè ho vaig anar aprovant tot amb bones notes, l'EGB, el BUP i el COU. A casa no em

Jo volia viure en un ambient no hostil. Volia fugir. De fet, em passava el dia al carrer amb la gent del meu barri

podien dir res, bé, el meu germà evidentment es ficava amb mi i em deia que era una «cerebrito», una «empollona», una «quatrells» lletja i estúpida que només sabia fer la pilota als profes. És clar que les seves notes eren d'aquelles que encara feien enfadar més als meus pares. No me n'amago gens, la satisfacció que em produïa allò era semblant a una venjança passiva, jo no havia de fer res, només somriure quan l'esbroncaven de valent.

—Doncs, moltes gràcies per ser amb nosaltres, Montse!

—A vosaltres per convidar-me.

—I ara, escoltarem un tema de... [*sona la música*]

—El nostre següent convidat el tenim a l'altra banda del telèfon.

—Em permets, Roc, que el saludi primer? És que vam ser companys a la carrera de Periodisme.

—I tant, Magda! Però em sembla que estic una mica gelós...

—Què tal Llorenç?

—Molt bé! I tu?

- Encantada de poder escoltar-te i de veure els teus documentals.
- Haha! Fantàstic!
- Doncs sí, perquè el Llorenç Comas és director de documentals. Recentment ha presentat a concurs un parell dels seus darrers treballs.
- Estic content perquè la rebuda de la crítica ha estat molt favorable i l'equip amb el que he treballat és excel·lent. Sabeu? És un privilegi poder fer la feina que faig. A nivell periodístic i personal significa molt per a mi.

M'hauria agradat acabar *Periodisme*, però només vaig poder fer dos cursos. Combinava els estudis amb la feina a Onda Rambla. M'encantava, era la meua vida i el que m'havia donat la possibilitat de llogar un pis i per fi sortir de casa dels meus pares. Guanyava molt poc, però en tenia suficient per viure. Com que vivia a prop de casa dels meus pares, la meua mare venia a ajudar-me de tant en tant amb les tasques de la llar i compartíem algunes estones tranquil·les sense els crits habituals que patíem a casa. A la ràdio feia la producció de tres programes i em sentia útil i valorada. Poder parlar amb gent diferent cada dia, programar entrevistes i fer suggeriments al director del programa era absolutament genial per a mi. Aprenia molt més a la ràdio que el que m'ensenyaven a *Periodisme*.

Havia tornat enrere i tornava a ser aquella inadaptada social que havia estat quan era petita

L'any que vaig fer els vint anys el meu món de persona mentalment «normal» es va ensorrar i ho vaig haver de deixar tot. Tres impactes brutals van caure al meu damunt i em van deixar fora de combat. El primer va ser quedar-me sense feina. En Luis del Olmo estava creant Punto Radio i ens deixava a trenta persones d'Onda Rambla al carrer. Jo era l'últim mico, però allò va ser un cop dur per a mi. Un malestar constant i immens se'm va instal·lar a la panxa perquè bàsicament quedar-me sense la feina significava haver de tornar a casa dels pares i perdre la il·lusió amb la que em llevava cada matí per anar a treballar. Era el primer impacte que rebria aquell 1999 fatídic. El segon –i més dur– va venir el 15 de maig. Aquell dia havíem quedat amb la Susanna per acabar un treball de redacció periodística. Portàvem mesos fent un reportatge on hi havia entrevistes, el seguiment d'un tema i molta documentació. La Susanna va fer una feina excel·lent amb les entrevistes i només calia que retoquéssim una mica la meua part documental i ja

ho teníem. Ella i jo érem l'equip perfecte. Jo hi posava la part tècnica i ella la més literària i sentimental.

Ens coneixíem feia dos anys i semblava que sempre havíem estat juntes. Si hagués pogut canviar la història i escollir l'hauria triat com a germana, ella sí que m'entenia. Érem inseparables, per treballar i per passar-ho bé. L'estava esperant a casa, havia de venir a passar la tarda amb mi, berenar i estar-nos fins a les tantes davant de l'ordinador, però no va arribar mai perquè una imprudència, la que tothom feia en baixar del tren a Sant Feliu de Llobregat i travessar per les vies, va acabar amb la seva vida i una mica també amb la meva. Encara avui no ho entenc. Per què ella? Tant de bo haguéssim quedat a casa seva! Em sentia terriblement culpable. Però com que les desgràcies no venen mai soles, l'endemà de l'enterrament de la Susanna, vaig veure una cosa que no havia vist mai a casa: els meus pares abraçats plorant. Allò –que em va semblar l'escena més bonica que havia viscut– em va paraitzar. Vaig recolzar l'esquena a la paret i vaig anar baixant fins quedar asseguda a terra, sense fer soroll, perquè volia escoltar què deia la meva mare entre els sanglots desencaixats del meu pare. Jo també plorava, tenia moltes llàgrimes per vessar, les de la mort de la Susanna encara no se m'havien acabat, i la tristesa m'envaïa totes les hores del dia. El meu pare tenia càncer de còlon, no es podia fer res, la metàstasi i el metge així li havien anunciat. La veritat és que vaig rebre molt pitjor el primer impacte d'una mort propera que el segon.

Els tres episodis negres d'aquell any van fer que alguna cosa es trenqués dins el meu cervell. No ho puc descriure, però tinc aquesta sensació. Sobretot, crec que no era prou forta per superar l'obstacle que significava perdre la meva amiga. Vaig acabar el curs com vaig poder traient les pitjors notes de la meva història, i a l'estiu vaig patir el meu primer brot psicòtic. La meva vida a partir d'aquell moment es va començar a omplir de llocs que jo no havia trepitjat mai: primer l'hospital de Sant Pau on em diagnostiquen un trastorn límit de la personalitat, després la comunitat terapèutica Llúria i després el Centre de salut mental del meu barri. La meva mare no em deia quasi res, no sabia com tractar-me i m'esbroncava contínuament, i el meu germà les paraules més boniques que m'adreçava eren: «Ja ho deia jo que eres rara». Havia tornat enrere i tornava a ser aquella inadaptada social que havia estat quan era petita. Només el cinema intentava omplir el buit que m'havia deixat la Susanna. Em vaig obsessionar de tal manera que era capaç de veure cent pel·lícules en una setmana.

—...el cinema m'atrau, és un món fascinant on es combinen diferents arts i en el que hi participa tanta gent per a la seva elaboració que ho has de tenir molt clar, suportar un estrès considerable i esmerçar un munt d'hores impressionant! De moment em conformo fent documentals. La diferència de pressupost també hi té a veure! Ha! ha! ha!

Havia rebut un encàrrec i un bon pressupost per fer una pel·lícula sobre el Ché Guevara. Només havia de trobar els actors adequats, fer un càsting i començar a rodar. Aquest deliri em va durar dos mesos. Realment em creia tot el que estava vivint: pensava que tenia una subvenció, que jo anava a dirigir una pel·lícula,

Ara penso: com pot ser que no me n'adonés del límit entre la realitat i la ficció que el meu cap m'estava servint en safata de plata? Era tan forta aquesta ficció, que en el moment que la vivia em semblava absolutament real i coherent

que el director de l'escola de cinema –on m'havia apuntat per fer un curs– m'havia fet l'encàrrec; i res no era veritat. Ara penso: com pot ser que no me n'adonés del límit entre la realitat i la ficció que el meu cap m'estava servint en safata de plata? Era tan forta aquesta ficció, que en el moment que la vivia em semblava absolutament real i coherent. Aquest tipus de deliris no eren típics del meu trastorn –el trastorn límit de la personalitat (TLP)– en canvi les autolesions i els intents de suïcidi sí que estaven dins els estàndards de la meva malaltia. El cúter era la meva arma preferida. Els meus braços estan plens de petites vies de tren que no condueixen enlloc. Ara estan tancades, són vies mortes que em recorden la meva història. Quan me les feia volia sentir dolor físic. Jo no ho sabia en aquell moment,

Volia fer-me mal i fer patir el meu cos per alliberar el dolor que patia la meva ment

però volia fer-me mal i fer patir el meu cos per alliberar el dolor que patia la meva ment. Això m'ho va explicar la Judit, la meva psicòloga, uns anys després. Aleshores vaig entendre perquè aquella sang –que plorava pels meus braços i que jo mirava amb delit– em feia sentir tan bé amb mi mateixa. El que no em feia sentir

gens bé era tot el que venia després: l'angoixa de la meva mare quan entrava al lavabo i descobria que tota jo era un mar de sang, l'ambulància, els passadissos d'urgències, i els metges mirant-me amb un somriure forçat que amagava desaprovaçió. De vegades demanava quedar-me al box d'urgències dient que necessitava calmar-me i li deia a la meva mare que marxés a casa, que jo allà estava vigilada i que no calia patir. Ho feia perquè ella descansés de mi una estona, pobre. La seva obsessió era amagar tots els ganivets de la casa, cúters, maquinetes d'afaitar, i altres objectes similars. Registrava les meves coses buscant possibles objectes susceptibles que jo pogués fer-los servir com autolesionants... Patia moltíssim i s'enfadava d'impotència. No volia compartir això amb les seves amigues i la persona en la que hagués hagut de recolzar-se, el seu marit, el meu pare, va morir sense haver tastat la meva malaltia.

—El Llorenç, a més de director de documentals és també una persona diagnosticada amb una malaltia mental. Com et trobes, Llorenç?

—Bé, a més a més del colesterol alt, com qualsevol altra persona, de tant en tant m'he de controlar els mecanismes neuronals posant-me una injecció, i no sé si això em defineix com a malalt mental. Segurament sí. Tot i que la gent que tenia sida va lluitar molt contra l'estigma que patia aquest col·lectiu de persones i ningú no els va anomenar mai sidosos, no entenc perquè a mi m'han de dir esquizofrènic. Jo em considero una persona que té família, dona, fills, una feina i que pateix una esquizofrènia, sí, però no sóc un esquizofrènic, sóc en Llorenç.

—Tens tota la raó, Llorenç, però la gent actua moltes vegades per desconeixement de les nostres malalties. Si ho visquessin d'aprop no dirien segons què, oi que sí Magda?

—I tant, nois, recordo el cas d'una amiga de la meva mare que fins i tot venia sovint a casa a visitar-la, malgrat la meva presència.

—Per què ho dius això?

—Perquè jo crec que aquella dona em tenia por. La meva mare no en parlava mai de mi, per a ella quedar amb les amigues era un refugi i no volia contaminar-lo amb problemes. Però, és clar, aquella senyora tenia una imatge de mi, com de malalta inútil i molt estranya, com si no fos una persona completa, com si jo no pensés res.

—Com si fossis una verdureta, vaja!

—Potser sí... Però un dia, la meva mare va anar a veure'm amb aquella amiga

a unes conferències que fèiem amb Ràdio Nikosia a la Sala Bonnemaison de Barcelona on jo havia de fer un parlament. L'amiga de la meva mare, en sentir el meu discurs lògic, lúcid, i que exposava les diferents maneres que jo tenia per lluitar contra la meva malaltia; va canviar la imatge que tenia de mi i després de la conferència va venir a dir-m'ho.

«No sóc un esquizofrènic, sóc en Llorenç»

—És clar, va ser una bona oportunitat per mostrar com som. Per això fem aquest programa de ràdio, per fer entendre a tothom el món de la salut mental i visualitzar el dia a dia de les malalties mentals que, afortunadament, ens deixen viure experiències tan fantàstiques com les de fer documentals com els que fa en Llorenç. Moltes gràcies per ser amb nosaltres aquesta nit, maco. Molta sort i fins aviat!

—Fins aviat Llorenç, encantada de tornar-te a sentir.

—Moltes gràcies a vosaltres per convidar-me al vostre programa i per l'oportunitat que m'heu donat de poder parlar de la meva feina!

—I ara, escoltarem un tema del disc de la Marató de TV3 amb la veu d'en Pep Sala, una adaptació catalana del tema original d'en Rod Steward. Una cançó que explica l'episodi que va viure el cantant als anys 70 quan es troba que les autoritats espanyoles el fan embarcar en un vaixell de tornada a la Gran Bretanya després d'haver passat un temps a Espanya fent de músic, segons els policies, fent de rodamón. El tema en català es titula: «Navegant».

[Sona la cançó: *Torno a casa, torno a casa navegant sol per un mar d'aigües braves, jo vull viure, i ser lliure...*]

Recordo el temps en el que jo també navegava enmig de les aigües braves –com diu en Rod Steward. Tenia disset anys i vaig viure un episodi on la protagonista de la pel·lícula era jo mateixa. Sabia que algun dia seria periodista i buscava alguna feina on fer alguna col·laboració i entrar poc a poc en el món periodístic. Un dia vaig veure anunciat en un cartell enganxat a un pal del cap de munt de la Rambla, que necessitaven voluntaris per fer de redactors en una revista que es deia *Enllaços solidaris*. Aparentment era una ONG que editava una revista on explicaven els projectes solidaris que tenien bàsicament a l'Àfrica i l'Índia. Vaig començar a anar a les reunions on el fundador de la pretesa ONG ens feia el que ell en deia

visualitzacions. Havíem de fixar la vista en una mena de bola que anava creixent i que segons les explicacions del fundador et guiava cap a la veritat. Els següents quatre o cinc mesos vaig patir canvis importants en la meua manera de vestir i de parlar i els poquets diners que tenia els deixava dins la capsa dels bons desitjos per a la humanitat, una mena de taüt de color verd que simbolitzava la vida dels nens de l'Àfrica que necessitaven la nostra ajuda imminent. I jo m'ho creia tot, malgrat que de la feina de redactora no en vaig saber res de res, i que de la revista no se'n parlava mai. Ja ho havien aconseguit, era una fidel més d'aquella secta que s'aprofitava de la bona voluntat dels més febles, com totes. Sort de la meua mare i la meua cosina que assessorades per un psicòleg de l'Ajuntament expert en sectes va aconseguir deslliurar-me dels tentacles potents del fanatisme.

[Sona la cançó: *Torno a casa, torno a casa...*]

—Esteu escoltant el programa «Dalt de les ones». Si s'ha de trencar el silenci que sigui amb la paraula perquè la paraula només podrà néixer del silenci.

—Com estàs, Roc? Com va la teua migranya?

—Crec que una mica millor, gràcies, guapa!

—Avui et veig molt content.

—A tu no se t'escapa res, no? Doncs sí, estic content perquè dilluns vaig tenir la sort d'aparèixer a un canal de televisió, a La 2, en un debat en el qual estaven representats els professionals de la salut mental amb l'Enric Álvarez, cap de psiquiatria de Sant Pau, el Xavier Trabado, president de la FECAFAMM i també allà estava jo representant tots els bojós de Catalunya. Va ser una responsabilitat.

—Llàstima que aquests programes tan interessants els facin a les tantes de la nit.

—Sí, però no et pensis, també hi ha molta gent fins molt tard davant de la tele, perquè té insomni o perquè s'acostuma a anar a dormir tard.

—Doncs t'has convertit en tota una estrella mediàtica, perquè vas defensar molt bé el nostre col·lectiu de persones amb malalties mentals.

—Sí, sí, ara em veuen pel carrer i em diuen: Ei, Roc estaves molt maco per la tele.

—El maquillatge, no ens enganyem! Ha! ha! ha!

—Però si al natural encara guanyo més...

—Això és veritat!

És tan guapo, el Roc! Aquests ulls negres i vius, aquesta barba de dos dies, aquesta veu que em travessa les oïdes i se'n va directe a la panxa, que és on tenim el garbuix de sentiments! Els oients no ho veuen, però mentre fem el programa en Roc i jo ens fem carícies a les mans i ens mirem amb intensitat. Per a nosaltres el contacte és com l'aigua i l'aire, ho necessitem per viure, simplement. El Roc i jo

**L'al·licient de poder parlar el mateix llenguatge
i fer-ho amb un noi que mostrava
una gran sensibilitat per les coses i per a mi,
era com un somni fet realitat**

ens vam conèixer de forma virtual al fòrum de Ràdio Nikòsia. Internet és meravellós! Van ser mesos en una relació d'amistat sense veure'ns les cares, però fent comentaris diaris sobre tot tipus de temes que sorgien al fòrum. Ell escrivia tan bé que no em perdia mai els seus escrits. Uns dies més tard ja parlàvem ell i jo pel messenger. L'al·licient de poder parlar el mateix llenguatge i fer-ho amb un noi que mostrava una gran sensibilitat per les coses i per a mi, era com un somni fet realitat. No em calia veure'l, qualsevol petit comentari al messenger era suficient per alegrar-me el dia sencer. Una pel·lícula que li recomanava jo, un llibre fantàstic que s'havia comprat, un article en un diari que ens havia cridat l'atenció; i també parlàvem obertament de les nostres malalties. Ell m'explicava que una depressió el va fer caure en un consum de drogues incontrolat i que això el va conduir fins a una esquizofrènia paranoide, però que ja feia temps que no bevia ni fumava res i que es trobava molt millor. El seu nom era «Pequeño tío» i jo em vaig posar «Ona». Sempre li feia broma amb això del «Pequeño tío», i li preguntava si és que era un nan o un follet del bosc. Ell em deia que la solució estava en la Pipi Calzaslargas, que si no l'havia vist mai que m'havia perdut una part molt important de la vida. Després em preguntava si Ona era el meu nom real i jo li deia que no, que «ona» era això, una ona radiofònica de freqüència modulada. I ell no parava de fer poemes amb la paraula «ona» com a protagonista i jo em feia un fart de riure sempre. Jo no havia vist mai la sèrie de la Pipi, però vaig saber que el «Pequeño tío» era un cavall blanc amb taques negres i evidentment els comentaris sarcàstics per part meua no es van fer esperar. Em sentia dalt de les ones electromagnètiques (ell en deia marcianes), que no es veuen però que et fan sentir tota mena de sons. No ho sabia, però me n'hauria enamorat.

—I ara donem pas a la nostra secció literària. «El cau dels mots». El nostre rapsode particular, en Roc Garcia, ens recitarà un poema que ell mateix ha escrit. Avui, en exclusiva per a tots els oients de «Dalt de les ones».

*Palabras que surgís, libres de intenciones
 Como el agua que del manantial
 Gotas sin más deseo que su necesidad de fluir
 Sin querer, desnudáis mi mirada,
 mostráis mis interiores a veces tan ciegos, a veces tan oscuros
 dando sentido desde vuestra cárcel a mi viaje sin rumbo.
 De este modo me encerráis y me liberáis desde vuestra paradójica realidad.
 Cegadas solamente por el peso que los demás quieran daros.*

El Roc és la meva vida! Sense ell no entenc la meva existència. Ha estat la meva salvació, el meu rumb, la direcció correcta enmig del meu naufragi particular per arribar a bon port. Ens vam conèixer de forma real al passadís de Ràdio Nikòsia. Fa quatre anys, quan estava ingressada a la clínica Llúria i em van donar l'alta, buscaven la manera que jo pogués fer una inserció socio-laboral. Com que jo havia fet ràdio em van parlar de Ràdio Nikòsia. Em van donar permís per conèixer el projecte i vaig parlar amb el Martin, l'ànima de la ràdio. Em van convidar un dimecres a veure com feien el programa i em va fascinar perquè em va semblar genial que diguessin en veu alta coses que jo sempre havia pensat en la soledat. A mi em costava molt acceptar el meu trastorn. Sabia que em passava alguna cosa, però els trastorns mentals els veia com la resta de la societat, és a dir, que em veia a mi mateixa com un bitxo estrany, una malalta de per vida. Tenia molts pensaments negatius. Per això anar a Ràdio Nikòsia i començar a conèixer la gent d'allà que no tenia complexos, em va enganxar de tal manera que hi anava cada setmana. Va ser a partir d'aquell moment que vaig anar acceptant la filosofia de vida dels nikosians: «tu no ets una malalta, sinó una persona que té una malaltia, però que també té potencialitats que es poden desenvolupar si tu vols». I vaig començar la meva col·laboració a la ràdio amb un programa; amb nervis, però amb molta il·lusió i amb el suport incondicional del Martin. Va ser en aquell moment que vaig començar a participar activament aportant la meva experiència al fòrum de Ràdio Nikòsia i que vaig conèixer al «Pequeño tío». Per fi podia fer alguna cosa: lluitar contra l'estigma. Aquest esperit reivindicador em deia que estava lluitant per un col·lectiu de la societat i pels altres. Em van acollir com si fos una germana que feia temps que havia marxat i que ara tornava a casa, em sentia en família, i allà, per a ells, jo era l'Ona (el meu nom de ficció havia saltat al món real), l'experta, la

que en sabia més de ràdio, la professional, i això em feia sentir molt especial. Tot i que em prenia molta medicació i tenia dies de tot, la meva mare em veia tan contenta que no es podia creure de quina manera havia canviat el xip.

«Tu no ets una malalta, sinó una persona que té una malaltia, però que també té potencialitats que es poden desenvolupar si tu vols»

Al setembre el Roc havia de fer una col·laboració poètica a un programa de Ràdio Nikosia. Nosaltres dos encara no ens havíem vist mai les cares, només ens coneixíem la nostra manera d'escriure. Aquell dia jo estava molt eufòrica a causa de la medicació i una mica descontrolada. Vaig arribar tard i el programa ja l'havia començat el Martin, així és que vaig entrar a la saleta per esperar-me que m'avisés el Martin a veure en quin moment podia entrar al locutori. I allà estava ell, el Roc, amb un grupet de cinc nois més xerrant molt divertits. Però jo només el veia a ell, sense saber que es tractava del «pequeño tio». Va ser amor a primera vista, o les ones electromagnètiques actuant al meu damunt, no ho sé, però entre el curtcircuit de les ones produït pels nervis de veure un noi que m'atreia i que jo estava patint un estat eufòric que em desinhibia totalment, aquell dia vaig fer un paper ben galdós. El Martin va entrar a la saleta i em va dir: Ona, has portat la música? Llavors el Roc em va mirar i em va dir: Tu ets l'Ona? Jo sóc el Pequeño tio! De cua d'ull vaig veure que el Martin, en la seva saviesa, tornava a entrar al locutori. A mi m'agafa un altre dia i no li dic res, però estava tan eucràsica i tan passada de voltes, que vaig començar a entrar en la conversa d'ells sense recordar que el Martin m'esperava al locutori. El Roc explicava als seus amics que feia mesos que no fumava ni bevia. I jo ben divertida, oblidant completament la presència dels seus amics, li vaig dir: ...que no beus, que no fumes, i... que no folles, no? I ell ràpidament em va contestar: No, però si vols recuperem el temps perdut. Els nois que estaven amb ell van esclafir a riure. Ara, només de pensar-hi, em poso vermella.

El Roc sempre em diu que la nostra historia va néixer d'un brot perquè al poquet temps vaig haver d'ingressar.

—I fins aquí el programa d'avui, el programa número 36.

—6 × 6, 36

—Ja ho veig que et saps les taules de multiplicar i a més fas poemes.

- I sé cuinar.
- És veritat, en dono fe.
- Ara a veure què cuino perquè son les 11 de la nit i tinc gana.
- Em faràs el sopar?
- Depèn... si et portes bé...
- M'he portat bé!
- Les postres les tens assegurades
- Com a mínim no me n'aniré amb l'estómac buit al llit.
- Ara m'has fet llastimeta... Bé, marxem a sopar i ens acomiadem de tots vosaltres fins la setmana que ve. I ja sabeu que ens podeu escoltar online, i que podeu deixar els vostres comentaris a la nostra web de Radio Delta. Bona nit!
- Bona nit, estimats oients!

Actualment

La Magda continua amb els programes de ràdio i té diversos projectes al cap. Amb el Roc volen anar a viure junts un dia no massa llunyà, però de moment tenen la il·lusió de viatjar a Turquia, quan hagin pogut estalviar els diners.

Al centre de salut mental del seu barri sempre li han donat molt de suport i ella diu que se sent molt ben atesa amb tot un seguit de professionals que li fan la teràpia: «Ara encara hi vaig i em sento protegida i atesa». Una altra de les coses bones de la vida de la Magda és la Judit, la seva psicòloga, que fins i tot un cop acabada la teràpia, l'ha fet sentir especial amb els seus correus electrònics i les seves trucades.

Tres... després

Escena 1

Argument i situació de l'escena:

Un home camina per un parc i es dirigeix cap un banc on troba una noia que plora. Parlen entre ells i finalment se'n van junts agafats de les mans.

[Travelling: La càmera va seguint per darrera l'home, veiem la seva esquena i com s'acosta cap a la noia que està asseguda al banc amb el cap entre les mans mirant al terra.]

Conversa:

—Puc seure aquí?

—*(Amb un fil de veu quasi imperceptible)*: Fes el que vulguis.

[Pla general: Els veiem asseguts tots dos al banc de lluny]

—*(Ell seu al banc. Silenci de cinc segons)*: Puc preguntar-te què et passa?

—Pots

—I em respondràs alguna cosa?

—Potser

—Què et passa?

—No puc.

[Primer pla de la cara de la noia plorant]

—Si va ser per allò que et vaig dir l'altre dia, perdona'm, Rosa. No volia fer-te mal.

—Doncs me'n vas fer!

[Primer pla de la cara del noi]

- Ho sento de veritat. Què puc fer perquè em perdonis?
- Només... només hi ha una cosa que em pot fer tornar cap a tu.

[La càmera arran de terra davant d'ells. Pla frontal general contrapicat]

- Quina? Abraçar-te?
- (Ella fa que no amb el cap)
- Mimar-te més?
- No n'hi ha prou amb això, Oriol, i tu ho saps.

[Primer pla de la cara del noi]

- I si et dic... i si et dic que... t'estimo!

[Primer pla de la cara de la noia plorant]

- Per fi! Te n'adones que no m'ho havies dit mai? No era tan difícil...

[Càmera a terra, en un pla contrapicat veiem com s'abracen, s'aixequen del banc, se'n van agafats de les mans i les passen pel damunt de la càmera. Es desenfoca la imatge (Flashforward)]

Rètol: Tres mesos després

Escena 2

Argument i situació de l'escena:

A casa de la Rosa l'endemà d'una festa amb els amics. La Rosa i l'Oriol estan parlant al seu dormitori. Ella fa estona que s'ha llevat i està vestida a punt per sortir al carrer. L'Oriol està dormint i només porta calçotets. Discuteixen i ella talla definitivament la relació amb ell.

[La càmera per darrera d'ella veiem el llençol que es mou i el cap d'ella desenfocat]

- (Emprenyada): Què, no et penses llevar?
- Mmmm
- Són les dues del migdia!

—(Rient i tapant-se la cara amb el coixí) Tan d'hora?

[Primer pla de la Rosa]

—Sempre fas el mateix. He hagut d'endreçar la cuina, el pati, les ampolles buides, les restes de menjar, els cendrers, tot! El merder de la festa d'ahir com sempre me'l carrego jo.

—(Incorporant-se a poc a poc): Ostres, és que no m'has donat temps a ajudar-te.

—Jo me n'he d'anar a treballar i el que no vull és tornar de la feina i veure que encara està tot pel mig perquè el senyor encara és al llit dormint la mona.

[Primer pla de l'Oriol]

—Ei, que no sempre és així.

—El noranta per cent de les vegades, doncs.

—Va, Rosa, no t'enfadis.

[Pla general frontal d'ells dos]

—Que no m'enfadi? En aquesta casa l'única que penca sóc jo. Fa quasi un any que no treballes.

—Ei, que no paro de buscar feina, jo!

—Tu fa temps que t'has rendit i cada dia estàs pitjor.

—És al revés, estic així perquè tot m'ha anat malament, que no m'entens? Com estaries tu? Tu ho has tingut tot molt fàcil!

[Primer pla de la Rosa]

—Fàcil? Quin morro que tens! Tu creus que és fàcil llevar-se cada dia a les sis del matí per anar a treballar, i els dissabtes i diumenges treballar a la tarda? Porto dos anys així!

[Primer pla de l'Oriol]

—No caldria que treballessis el cap de setmana i tu ho saps, però com que vols fer aquell estúpid creuer amb les teves amigues...

[Pla general dels dos. Silenci tens. Ella seu a la punta del llit i posa la mà al llit]

—T'he d'arrossegar *[Pla detall de la mà de la Rosa com estreny el llençol amb la mà]* i ja no tinc forces per donar la cara per tu.

—Què vols dir?

[Primer pla de la Rosa]

—Ahir a la festa no vegis el ridícul que em vas fer passar.

—Per què?

[Primer pla de la l'Oriol que mira escèptic la Rosa]

—Vas discutir amb la Laura, li vas dir de tot i va marxar plorant. No te'n recordes?

—Jo? A la Laura? Però si em cau molt bé!

[Pla per darrera del cap de la Rosa que es veu com nega amb el cap, es veu l'Oriol desenfocat]

—Per això, que no t'entenc, Oriol, no t'entenc. Hi ha dies que estàs molt bé i altres que estàs insuportable i els meus amics també se n'adonen d'això.

—Però jo no volia. És que quan bec una mica i fumo maria no sé què em passa que perdo el nord.

[Primer pla de la Rosa]

—Va, no posis excuses! Si entre tots només vam fumar uns quants canutos. Tothom reia una mica, però ningú deia les bestieses que deies tu.

—No n'hi ha per tant...

—Sí que n'hi ha. Estic farta! Jo no aguanto més, fa temps que volia dir-t'ho, però no trobava la manera.

[Primer pla de l'Oriol que li va canviant la cara a mida que ella es va sincerant amb ell]

—Però...

—Ho tinc decidit. Vull tallar amb tu. Ja no t'estimo com abans, més aviat em compadeixo de tu i això no és bo per una relació. No vull fer-te mal, però crec que he de ser sincera amb tu.

—Però... jo t'estimo.

[Primer pla de la Rosa]

—Ara ja no serveixen de res aquestes paraules que van costar tant de sortir de la teva boca. Ho sento. Vull que recullis les teves coses i te'n vagis. Jo me'n vaig a dinar amb la Vicky i després a treballar.

[Pla general llunyà des de la porta de l'habitació. La Rosa passa per davant de la càmera i sentim el cop de porta. L'Oriol queda damunt el llit abatut]

—Quan torni de la feina no vull veure res teu, d'acord? És millor així. Adéu!

[Cop de porta]

Rètol: Tres mesos després

Escena 3

Argument i situació de l'escena: escena a la llibreria que és el negoci familiar. Conversa amb la mare i la germana de l'Oriol. La germana se'n va a Mallorca a viure i ell es queda treballant en el negoci familiar.

[Pla seqüència: la càmera la situem davant dels tres personatges i va acostant-se ara a un i altre segons la conversa]

—*(Parlant amb la seva germana Marta)*: Jo crec que està molt clar. Si el teu futur el veus a Mallorca, jo no hi tinc res a dir, només faltaria.

—*(Mirant la seva filla)*: És clar, filla, tu has de fer el que creguis millor per a tu. Nosaltres ja ens espavilarem.

—Què et penses, guapa, que no sabré portar aquest negoci sense tu?

—És clar, Oriol. *(Fent broma)*: Però no sé si us en sortireu amb els números sense mi.

—Mira, la contable perfecta. Jo amb la pila d'anys que vaig fer de comercial de la construcció, sóc un crac amb els proveïdors i sempre trec uns descomptes que no vegis.

—Tu el que has de fer és arribar serè els dilluns al matí. Que darrerament em tocava estar sola a la botiga fins ben bé la tarda.

—Ets una exagerada!

—Així queda clar, i hi esteu tots dos d'acord. *(A ella)*: El teu germà se'n farà càrrec, del negoci. *(A ell)*: Pensa, Oriol, que jo aviat ja no podré estar darrere el mostrador perquè els anys no passen en va.

—Vinga, mare, però si tu ets incombustible!

Rètol: Tres dies després

Escena 4

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol té un accident de cotxe de tornada de l'aeroport.

[Pla detall de les mans de l'Oriol baixant una maleta del maleter del cotxe]

—Ho tens tot? No et deixis res!

[Pla detall de les mans de la germana de l'Oriol agafant les mans del seu germà]

—No, no, ja està tot! Moltes gràcies per portar-me a l'aeroport!

—De res, germaneta. Cuida't, d'acord?

[Pla general frontal dels dos germans]

—Que sí, pesat! I tu vigila amb el que et fots que qualsevol dia tenim un disgust.

—Que sí, pesada! Jo controlo!

—*(Es fan dos petons i una abraçada llarga que la Marta no entén).*

[Primer pla de la cara de la Marta] (Com si l'Oriol necessités l'escalfor de la seva germana, com si intuís que alguna cosa passarà. Ella es desempallega del seu germà).

[Pla general frontal dels dos germans]

—Au, que no me'n vaig per sempre.

—Adéu! *(Se'n va ràpid cap al cotxe)*

[Pla detall molt proper de la llàgrima de l'Oriol, la imatge es fon amb un pla de detall de la sirena d'una ambulància. De fons desenfocat un cotxe enmig de la carretera traient fum.]

Rètol: Tres dies després

Escena 5

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol es lleva un matí dient que té la solució per a tot. Té una conversa amb la seva mare al menjador de casa. La mare el veu tan malament que decideix trucar la policia perquè l'ajudin a portar-lo a l'hospital.

[Pla seqüència: veiem l'acció seguida sense fer cap tall. La càmera estarà situada al menjador i farà petits moviments per acostar-se als personatges i les coses. La mare és a la taula del menjador esmorzant. Pla mig d'ella a la taula amb una tassa de llet i unes galetes]

—Mare, tinc la solució per a tot!

—A sí, fill?

—Sí, he d'anar al Parlament i explicar-ho a tots els polítics.

—Fas broma, no?

—No, parlo molt seriosament.

—D'acord, però primer esmorza una mica.

—No vull esmorzar, necessito dir-li a tothom la solució per a tots els problemes de la humanitat. Hauré d'agafar el cotxe i anar a la ONU de Ginebra.

—Oriol, fes el favor. Pensa el que estàs dient. Primer: no tens cotxe, fa tres dies que vas perdre la consciència mentre conduïes i vas tenir un accident. Segon: és impossible resoldre tots els problemes de la humanitat. I tercer: potser ets tu el que tens un problema.

—Jo? Tu, tens un problema, tothom té problemes, però et dic que jo tinc la solució! No és fantàstic?

—Fill, què vas prendre ahir?

—No t'hi fiquis mare, avui és diumenge, no he d'obrir la botiga i a sobre ahir vaig arribar molt aviat a casa, te'n recordes?

—Què, vas fumar maria? Ja ho saps que no et va bé, que les analítiques que et van fer després de l'accident et van sortir disparades de colesterol i mil coses més. Que t'has de prendre els ansiolítics si vols estar bé, home! Encara ets jove, però els anys passen...

—Vinga, que només eren dues mil peles de maria i prou. No em vinguis amb

romanços tu ara! El que vull és sortir al carrer i trucar casa per casa per explicar la meva solució a tot!

—No, tu no aniràs enlloc.

—(*Exaltat li dóna una empenta*): Deixa'm baixar et dic! No vols que comparteixi el que jo sé? Mira que n'ets d'egoista!

—D'acord, però abans ves a vestir-te, que vas amb el pijama.

—(*Més calmat*): Bé, però no caldria tampoc.

[*Pla de la mare agafant el telèfon i amb les mans tremoloses trucant a la policia*].

—(*De fons se sent cridar a l'Oriol*): Eureka! Em faré famós, tothom serà feliç, jo, tinc la solució per resoldre-ho tot!

—Policia? Si us plau, és una emergència, vinguin al carrer Joaquim Costa número 16, 2-3 ara mateix, el meu fill vol fer una bestiesa. (*Silenci*): Ara no li puc explicar perquè em sentiria. Vinguin ara mateix, sisplau!

[*Pla detall Ella penja el telèfon i se sent a l'Oriol des del passadís*]

—Amb qui parles?

—Amb ningú!

[*Entra l'Oriol al menjador*]

—Ja estic a punt. Me'n vaig!

—Tu no pots anar enlloc, que no ho veus que no té sentit el que dius?

—Ho veus com ets una egoista? No sé per què perdo el temps discutint amb tu! Fora del meu camí!

—Ecs, quina pudor que fas! Jo de tu em dutxaria abans de marxar que si no la gent no t'escoltarà.

—Però si em vaig dutxar ahir!

—Però has suat molt aquesta nit, fill. Vinga, dutxa't que...

—Passo, que em deixis estar!

—Vols que la gent t'escolti?

—Sí!

—(*Amb autoritat*): Doncs has d'estar presentable.

—Uff, d'acord, què pesada! (*Marxant del menjador*): Va, així aniré endreçant les meves idees.

—Això, això!

[Se sent l'Oriol que va xerrant fins que desapareix la veu. Ens quedem amb la mare. Pla mig d'ella asseguda al sofà amb la cara desencaixada i movent les mans i els peus nerviosament]

Rètol: Tres hores després

Escena 6

Argument i situació de l'escena:

Veiem a l'Oriol adormit al llit d'un hospital tota l'estona i sentim la conversa de la psiquiatra i la mare de l'Oriol.

[Pla general de l'habitació. L'Oriol al llit i la seva mare i la psiquiatra parlant al costat del llit]

— Està prenent ansiolítics perquè va tenir un accident amb el cotxe i des de llavors que està molt estrany.

[Primer pla de l'Oriol]

— Sí, sí ja ho veiem al seu historial. El que passa és que hem comprovat que el seu fill pateix un trastorn esquizoafectiu obsessiu compulsiu.

— I això què vol dir?

— Que vostè haurà de tenir molta paciència, i que el seu fill s'ha de medicar cada dia per controlar i estabilitzar la seva malaltia mental.

— ...*(La mare plora)*

— Ha fet molt bé de portar-lo a l'hospital. El tindrem ingressat uns dies per administrar-li la medicació i veure com l'assimila.

Rètol: Tres dies després

Escena 7

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol parla sol a l'habitació de l'hospital on està ingressat: veiem un llit, una tauleta, i una finestra amb reixes. L'Oriol s'està acabant de vestir i s'escapa de l'hospital.

[Càmera subjectiva: nosaltres som els ulls del protagonista, veiem el que ell veu: càmera en pla zenital, veiem els pantalons de l'Oriol a mig posar i apujant-se la cremallera, després pla de la finestra amb reixes i baixa la vista fins al llit. Mentre es veu això ell diu les tres frases]

—Això és insuportable. Ja no puc més. Me'n vaig!

[*Veiem la mà de l'Oriol en pla detall obrint l'habitació. Amb la càmera a terra veiem els peus que surten corrents pel passadís de l'hospital*]

Rètol: Tres setmanes després

Escena 8

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol parla amb la seva mare al menjador de casa seva. Estan asseguts al sofà.

[*Pla general estàtic de la mare i el fill al menjador*]

—Encara no entenc com et vas poder escapar de l'hospital, agafar un autobús i presentar-te a casa com si res. Una mica més i m'agafa un cobriment de cor.

—T'ho he explicat un munt de vegades, però tu no ho vols entendre. Allà em volien fer mal, em tenien empresonat i m'obligaven a prendre pastilles.

—Fill, ningú et vol fer mal, tot el contrari. Et volem ajudar. Els metges et donen la medicació perquè et curis.

—(*S'aixeca del sofà*) No, la medicació em deixa com un zombi i no me la penso prendre.

—Tu ves fent. Qui en sabrà més, tu o els metges?

—Ningú sap el que em passa realment. Ni tu, ni els metges, ni ningú. Deixeu-me en pau! (*Se'n va del menjador*)

Rètol: Tres hores després

Escena 9

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol entra en un bar i veu i sent coses que no són reals.

[Sentim la veu de l'Oriol en off, ell fa accions i escoltem el seu pensament. La càmera és subjectiva. La càmera és l'Oriol i el que veiem és el que veu l'Oriol]

[Pla general de la façana d'un bar i pla de la porta del bar obrint-se]

—Aquest bar sembla segur.

[Pla d'una taula i una cadira, baixa el pla com si l'Oriol s'assegués]

—Sembla increïble que vivint al segle XXI a Catalunya hi hagi tanta inseguretat.

[Pla de la tele del bar]

—El pitjor del cas és que no en diuen res a les notícies, com si no passés res.

[Pla de la porta del bar que s'obre i entra un home].

—Té, aquest que acaba d'entrar és dels dolents. Crec que no m'ha reconegut.

[Pla d'un home al fons del bar assegut en una taula]

—Sort que el que s'està prenent una cervesa al fons del bar és un espia que controla la situació. Aquest és dels bons i em protegiria.

[Pla d'un cambrer s'acosta cap a l'Oriol]

—Què vols prendre?

—Una coca cola sisplau.

[Pla del cambrer gira cua i se'n va, però gira el cap 360 graus, pica l'ullet i treu la llengua bifida cap a la càmera]

—Ho sabia, el cambrer també és dels dolents. M'ha mirat fatal. Hi ha massa gent en contra meva aquí. Me'n vaig!

[Pla de la mà de l'Oriol obrint la porta del bar]

Rètol: Tres dies després

Escena 10

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol fa un segon ingrés a l'hospital, la doctora li explica la importància de prendre's la medicació.

[Pla zenital estàtic des de dalt de l'Oriol incorporat al llit d'un hospital. Veiem només els caps dels dos personatges. La doctora està al seu costat parlant-li quasi a cau d'orella]

—Hola Oriol, sóc la Maria Bertran, la teva psiquiatra. Estàs vivint un moment crític de la teva malaltia, però tot anirà bé si et prens la medicació. És així de fàcil. Aquests dies has tingut al·lucinacions, has vist i sentit coses que no són reals a causa de la teva malaltia. Sobretot, no tornis a prendre cap tipus de droga.

—Home, no sóc tonto ni un nen petit. És clar que ho entenc! El que no entenc és que amb la poca quantitat de maria que he pres a la vida m'hagi passat això a mi.

—Perquè no totes les persones reaccionem igual als tòxics. En el teu cas per poca cosa que et sembli que estiguis consumint és com si prenguessis verí.

—Doncs no hi ha dret.

Rètol: Tres mesos després

Escena 11

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol treballa de comercial de la construcció i el veiem parlant amb un constructor mentre es dirigeixen a una obra en cotxe. Parlen de feina, de la mili, de la parella...

[Pla detall d'una cigarreta a la mà de l'Oriol, veiem com busca una emissora a la ràdio del cotxe]

—Oi que no et fa res que posi una mica de música?

—No, no, posa, posa.

[Sona música dels 80: «Black or white» de Michael Jackson]

[Primer pla del constructor conduint]

—Osti, nen, aquesta cançó! La de vegades que l'havíem sentit d'amagat del sergent a la mili! Quina merda d'any i mig perdut! Quin pal de mili!

—Doncs a mi em va anar la mar de bé la mili, perquè estava treballant en una assessoria putejat sense poder sortir les vuit hores d'aquell forat, molt atabalat.

[Primer pla de l'Oriol]

—I la mili va ser l'excusa perfecta per deixar aquella feina fastigosa. A mi m'agrada això d'anar avui aquí, demà allà fent de comercial, xerrant amb la gent, i no tirar-me les hores en una oficina! Ha! ha! ha! Imagina't, a la mili em vaig engreixar set quilos!

—Però ara estàs molt prim!

—Sí, ja han passat anys i moltes coses pel mig! Fumo molt, i també camino molt, però tinc el colesterol pels núvols!

[Primer pla del constructor conduint]

—No me'n parlis que jo estic controladíssim. La meva dona no em deixa ni tastar la sal, i l'embotit, ni olorar-lo! Això no és vida!

—Dones! No hi ha qui les entengui!

—Ni que ho diguis! La meva no para de queixar-se quan sóc a casa i quan no hi sóc diu que em troba a faltar!

[Primer pla de l'Oriol]

—Doncs la meva té tantes amigues, que no li veig mai el pèl. Sempre he tingut parelles molt independents jo. Una altra que vaig tenir fa un temps, també era igual.

[Sona música reegee. Pla de la mà una mica nerviosa de l'Oriol que apaga la ràdio i continua parlant]

—I com teniu les obres de la zona de Manresa?

[Primer pla del constructor]

—T'has pensat allò que et vaig proposar de les bigues de la meua empresa?
—Sí, ho he d'acabar de parlar amb el comptable, però crec que ja hi podeu comptar. Aquell catàleg que em vas deixar l'altre dia estava molt bé.
(*Silenci breu*): I dius que les fan a Suècia?

[Primer pla de l'Oriol]

—Sí, noi, sembla mentida que aquí no se'n fabriquin i hagin de fer un camí tan llarg, però val la pena, no te'n penediràs!
—Au, ja hem arribat! Al maleter hi ha un casc, posa-te'!!

Rètol: Tres anys després

Escena 12

Argument i situació de l'escena:

Viu un episodi de la seva vida repetit en dejà-vu. Però a ell el sentim en off en lloc de parlar directament. Com si estigués fora de l'escena que viu, és a dir, com en un somni. A casa de la Mercè l'endemà d'una festa amb els amics. La Mercè i l'Oriol estan parlant al seu dormitori. Ella fa estona que s'ha llevat i està vestida a punt per sortir al carrer. L'Oriol està dormint i només porta calçotets. Discuteixen i ella talla definitivament la relació amb ell.

[La càmera per darrera d'ella veiem el llençol que es mou i el cap d'ella desenfocat]

—(*La Mercè emprenyada*): Què, no et penses llevar?
—Mmmm
—Són les dues del migdia!
—(*Rient i tapant-se la cara amb el coixí*): Tan d'hora?

[Primer pla de la Rosa]

—Sempre fas el mateix. He hagut de recollir la cuina, el pati, les ampolles buides, les restes de menjar, els cendrers, tot! El merdé de la festa d'ahir com sempre me'l carrego jo (*Incorporant-se poc a poc, amb la boca tançada i parlant en veu en off*).

[Primer pla de l'Oriol]

—Ostres, això ja ho he viscut abans! Era amb la Rosa i no la Mercè, i a una

altra casa, però era la mateixa situació. Que fort!

—Jo me n'he d'anar a treballar i el que no vull és tornar de la feina i veure que encara està tot pel mig perquè el senyor encara és al llit dormint la mona.

—(Off) Com pot ser, les mateixes paraules!

—O el noranta per cent de les vegades!

—(Off) Potser estic somniant...

[Pla general frontal d'ells dos]

—En aquesta casa l'única que penca sóc jo.

—(Off) Sí, sí, això és típic dels somnis...

—Tu fa temps que t'has rendit i cada dia estàs pitjor.

[Primer pla de l'Oriol]

—(Off) A veure com acaba la història, tinc curiositat!

—Quin morro que tens! Tu creus que és fàcil llevar-se cada dia a les sis del matí per anar a treballar, i els dissabtes i diumenges treballar per la tarda? Porto dos anys així!

[Pla general dels dos. Silenci tens. Ella seu a la punta del llit i posa la mà al llit]

—T'he d'arrossegat [Pla detall de la mà de la Rosa com estreny el llençol amb la mà] i ja no tinc forces per donar la cara per tu. Ahir a la festa no veigis el ridícul que em vas fer passar. Vas discutir amb la Vanessa, li vas dir de tot i va marxar plorant. No te'n recordes?

[Primer pla de l'Oriol]

—(Off): Què fort, les mateixes paraules que em va dir la Rosa fa uns anys!

[Primer pla de la Mercè]

—Per això, que no t'entenc, Oriol, no t'entenc. Hi ha dies que estàs molt bé i altres que estàs insuportable i els meus amics també se n'adonen d'això.

—(Off): Fins i tot posa les mateixes cares que la Rosa! Quina imitació tan perfecta!

[Pla general de tots dos]

—Entre tots només vam fumar uns quants canutos. Tothom reia una mica, però ningú deia les bestieses que deies tu.

[Primer pla de l'Oriol]

—(Off): Això no pot ser real perquè fa temps que no fumo res.

[Pla general de tots dos]

—Estic farta! Jo no aguanto més, fa temps que volia dir-t'ho, però no trobava la manera. I ara ho tinc decidit. Vull tallar amb tu. Ja no t'estimo com abans, més aviat em compadeixo de tu i això no és bo per una relació. No vull fer-te mal, però crec que he de ser sincera amb tu.

[Primer pla de l'Oriol]

—(Off) Ara dirà tot allò de recull les teves coses i te'n vas...

[Primer pla de la Mercè]

—Només salvaria la nostra relació que tu canviessis, que deixessis de fumar i et tornessis a medicar, com abans. Però, mira't! Estàs com catatònic, no em dius res. Ets incapaç de defensar-te perquè no hi ha per on agafar-te...

[Primer pla de l'Oriol]

—(Off) Mercè... Però... que m'està passant? Vull parlar en veu alta i no puc! Perquè no em sents?! Jo t'estimo! Ei, va! Escolta'm!

—No, si ja ho sé que no em diràs res.

[Primer pla de la Mercè]

—Calles, i esperes que tot s'arregli sol, com sempre, com un nen petit. Ho sento, però no puc més. Vull que recullis les teves coses i te'n vagis. Jo me'n vaig a dinar amb la Patrícia i després a treballar.

[Pla general llunyà des de la porta de l'habitació. La Mercè passa per davant de la càmera i sentim el cop de porta. L'Oriol queda damunt el llit abatut]

—Quan torni de la feina no vull veure res teu, d'acord? És millor així. Adéu!

[Cop de porta]

—(Ara en veu alta): No era un somni! Era real!

[Pla detall de la mà de l'Oriol donant cops al llit].

Rètol: Tres mesos i tres setmanes després

Escena 13

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol està ingressat a un psiquiàtric. La seva mare i el metge parlen asseguts en unes cadires. L'Oriol va parlant sol i no para de caminar per l'habitació. No li fan cas fins que al final fa un crit i se l'escolten.

[Pla general estàtic zenital des de dalt de l'habitació de manera que veiem els caps dels protagonistes com es mouen per l'habitació]

—Estava a casa i jo ja veig quan està pitjor. Va tenir un desengany molt fort amb la xicota ara fa tres mesos i jo crec que això el va perjudicar molt.

—Jo crec que ja està acceptant la seva malaltia perquè no va oposar-se quan li vam dir que necessitava ingressar un temps.

—*(L'Oriol sense deixar de caminar d'un cantó a l'altre de l'habitació va repetint en veu alta)*: Halopelidol, zyprexa.

—Sí, però avui no el veig gens bé.

—Ara ja fa tres setmanes que li vam canviar la medicació.

—*(L'Oriol continua caminant d'un cantó a l'altre de l'habitació i diu)*: No puc parar de caminar, no puc parar.

—Amb la nova medicació tractarem de controlar-li la dopamina que la té augmentada a causa de l'esquizofrènia. Ha de fer el seu procés.

—Sí, però, ja serà bo per a ell? I els efectes secundaris?

—De moment no porta massa temps. Tres setmanes és aviat per veure res...

—*(L'Oriol continua caminant d'un cantó a l'altre de l'habitació i diu cridant)*: Que no em sentiu? No puc parar de caminar i jo no vull caminar! La mare i el metge es giren per mirar-lo.

Rètol: Tres... després

Escena 14

Argument i situació de l'escena:

L'Oriol fa tres anys que fa teràpia al centre de dia de l'hospital Taulí, i tres mesos que coneix Suport Castellar, un centre de salut mental on està fent un munt

d'activitats proposades pels usuaris i dirigides per les psicòlogues. Avui l'Oriol proposa fer un curtmetratge.

[Pla seqüència: la càmera la situem davant dels tres personatges i va acostant-se ara a un i altre segons la conversa]

—Ei, Manel, com va això?

—Bé! Ja tinc fet el reportatge de la setmana per la Revista.

—Genial! Jo vaig a connectar-me un moment al facebook. Saps què farem avui?

—No ho sé, a veure què en surt de la reunió amb la Míriam.

—No, no, a veure què proposeu vosaltres.

[Seuen tots al voltant de la taula per fer la reunió]

—Doncs podríem fer un taller d'aquell ball tan xulo. Com es diu?

—Balla una mica a veure si l'encertem.

—Noo, quina vergonya i només és per dones!

—Ah, vols dir la dansa del ventre!

—Això!

—Bé, si es fa un bon grup de noies podem buscar una monitora!

—Ha, ha! No m'imagino a l'Oriol ballant la dansa del ventre!

—Ei, què passa? Que sóc pelut, però tinc una panxa que no està malament!

[Riuen tots]

—Jo proposo una altra cosa també. Podríem fer un curtmetratge.

—Perfecte, Oriol! Primer podríem fer un taller de cine i si va bé, podríem participar en el concurs Dulcinea de curtmetratges!

—Sí, per això ho deia, Míriam. L'altre dia ho vaig veure anunciat en un pòster al centre de dia del Taulí.

—Tenim possibilitats de fer-ho bé perquè jo conec un parell de persones que ens podrien donar un cop de mà amb la gravació i amb la direcció.

—De conya! Sabeu? Ja he pensat un títol.

—Ara només faltaria la història!

[Riuen tots]

—Tres... després.

—I què vol dir, tres.. després?

—Doncs això: que al protagonista li vagin passant les coses tres dies després, tres setmanes després, tres mesos després,...

Actualment

Ara que la medicació el manté estable, l'Oriol està buscant feina de comercial a Sabadell perquè és el tipus de feina que sempre li ha agradat fer. També està en llista d'espera per compartit un pis tutelat. Durant una entrevista a un programa de ràdio l'Oriol va dir que al Club Suport Castellar «he fet coses que potser mai a la vida hauria fet, com aquell curtmetratge que va guanyar el premi Dulcinea.»

La rosa que tinc a la tauleta

La rosa que tinc a la tauleta no m'omple d'olor l'habitació,
però em perfuma l'ànima.

La rosa que tinc a la tauleta
em fa sentir viva i plena d'energia.

La rosa que tinc a la tauleta és una mostra d'amor
senzilla i sincera, que és el millor.

La rosa que tinc a la tauleta em parla d'estimació,
de proeses i de malabarismes amb la vida.

La rosa que tinc a la tauleta
em desperta amb il·lusió cada matí i em fa dormir amb serenitat,
perquè sentir-me estimada és el motor que em fa viure
amb alegria i amb plenitud.

La rosa que tinc a la tauleta me la va regalar el Bernat,
que és el que dóna sentit a la meva vida diferent i erràtica.

Una vida que comença amb una infantesa alegre,
continua amb una joventut truncada
i que ara, en la maduresa,
intenta sorgir com una llavor que va caure enmig de les roques.

La rosa de vidre que tinc a la tauleta,
em parla cada dia de la fragilitat
i del color **vermell** de la meva malaltia.

De com una noia de vint anys que vol ser professora
i portar alegria als nens més petits,
comença a tenir pors,
a imaginar-se que parla amb persones que no existeixen
i a pensar que la seva mare la vol enverinar.

La fragilitat de veure's envoltada de metges,
del patiment dels pares,
i d'al·lucinacions que crea la teva ment
i que et fa confondre les persones i veure-les com alienígenes.
I el color vermell de la malaltia: l'esquizofrènia paranoica depressiva.
Vermell perquè aquesta malaltia
atura els teus pensaments i les teves accions,
perquè la medicació et porta estabilitat,
però no impedeix que de tant en tant recaiguis,
hagis d'ingressar en un psiquiàtric
i et trobis com un ocellet que l'han engabiat,
encara no sap perquè.

**La rosa de vidre que tinc a la tauleta,
em parla cada dia de la fragilitat i
del color vermell de la meva malaltia**

La rosa de vidre, l'única cosa que no canvio mai de la tauleta,
em recorda també la soledat que vaig patir quan els meus pares van morir
i jo em vaig quedar sola a casa
sense entendre res del que m'envoltava
i amb la poca ajuda dels meus germans més grans.
La soledat de no creure en una nova albada.
La soledat que et crema per dins i t'asseca per fora.
La soledat que et fa abandonar-te,
que et fa aprimar perquè vols deixar d'existir
i convertir-te en no res.
La rosa de vidre que tinc a la tauleta de nit,
va estar durant força temps amagada
i ben protegida perquè tenia por que es trenqués.
Com m'ha passat a mi, la **Rosa Centelles**.
He estat amagada i protegida vivint en aquesta residència,
pensant que qualsevol dia em podria tornar a trencar per culpa d'un brot,
o d'una recaiguda forta.
Però sentir-me cuidada i valorada per tantes persones

que vetllen per la meva salut mental
m'ha donat la possibilitat de restaurar-me
i tornar a esdevenir persona.
Ara ja no em fa por el nou dia,
perquè és ple d'activitats que em fan sentir útil,
capaç, i plena de vida.
És per això que un dia
vaig treure la rosa que tenia reclosa
i la vaig posar en un lloc
on la pogués contemplar cada dia.
I és per això també que la Rosa, que sóc jo,
havia de sortir i que tothom la veiés.

**Ara ja no em fa por el nou dia,
perquè és ple d'activitats que em fan sentir útil,
capaç, i plena de vida**

La rosa de vidre que tinc a la tauleta de nit
–que em va regalar el Bernat un dia de Sant Jordi–
em parla sobretot d'amor i d'esperança.
Potser l'únic regal que m'havien fet en molt temps.
Per a mi un trofeu
que ensenyo a tothom perquè em sento afortunada,
perquè he aconseguit l'estimació d'algú,
un premi per a la meva vida.
Un amor que neix enmig de la malaltia
i de la promesa d'ajudar-nos l'un a l'altre quan caiguem.
La rosa de vidre que tinc a la tauleta no es marceix,
perquè recull en cadascun dels seus pètals
tota la màgia de l'enamorament,
perquè ha capturat els instants més bells,
perquè el seu color ha pintat la meva existència,
perquè les seves espines em recorden un dolor passat,
perquè em contagia l'energia i l'esveltesa,
perquè em fa pensar constantment per què estimo
i per què val la pena viure.

Actualment

La Rosa Centelles està esperant poder viure en un pis tutelat i poder-lo compartir amb el Bernat. És una de les persones que fa més activitats al centre de dia de la seva ciutat perquè creu que això la prepararà bé per poder viure de forma independent ben aviat. També està en llista d'espera per aconseguir una feina en un centre especial de treball.

De les cel·les a la presó mental

[Una habitació senzilla: un llit, una tauleta, un armari i un petit escriptori ple de carpetes classificadores al damunt. En Joaquin sol enmig de l'habitació buscant entre els papers de l'escriptori ja una mica desesperat].

Sempre m'emprenyo quan perdo alguna cosa. Ara no trobo per enlloc el meu paper de l'obra de teatre. Ja no sé on buscar més! A sobre aquesta tarda tinc assaig i volia repassar el paper tot el matí! La bona notícia és que quan busques una cosa, en trobes una altra. I jo m'he topat amb aquestes tres llibretes plenes d'anys dins d'aquesta carpeta que feia temps que no obria! No entenc per quin motiu pensava –molt ingènuament– que hi trobaria el maleït paper de l'obra, que on coi deu ser! *(Fullejant les llibretes)*

Bé, doncs, resulta que aquests dos blocs i aquesta llibreteta resumeixen la meua vida des dels setze fins els vint anys aproximadament.

(Pensant en veu alta) Sí, perquè era l'any 1980 quan vaig decidir no escriure res més, exacte! Quan tenia setze anys vaig començar a escriure el meu diari com si fos el document més important de la història de la humanitat. Quanta grandiloqüència, Déu meu, i això que els pares *agustins recoletos* m'havien ensenyat el do de la humilitat. Escolteu això:

(Llegeix el seu diari)

En el dia del nostre Senyor de 5 de setembre de 1976, en Joaquin Roca Montalde comença la seva obra epistolar per tal de fixar en la Història la seva pròpia vida. Una vida que des del naixement fins als setze anys actuals passaré a resumir a continuació:

Vaig néixer l'any 1961 en un petit poble de la província de la Rioja. Quan tenia tres anys vam anar a viure a Vitòria per motius de feina del meu pare.

Tot anava bé: jo anava a l'escola, el meu pare treballava i van néixer els meus tres germans. Fins el dia que vaig fer 11 anys, que vam rebre la visita del meu oncle Antonio que és Agustí Recoleta i es va dedicar a inflar el cap als meus pares dient que jo estaria millor a la seva escola, un internat dels agustins recoletos de Logronyo d'on ell és professor de matemàtiques. Jo m'hi vaig negar perquè era molt feliç a la meua escola de Vitòria i vivint amb els meus pares. Van passar els mesos i com que ningú va tornar a parlar del tema, em pensava que havia guanyat la batalla. El curs següent, però, just quan havia de començar el setè curs de l'EGB, em van donar la notícia. Els meus pares m'havien matriculat a l'internat de Logronyo i a més a més de sisè curs! Quan els hi vaig preguntar per què a l'internat i per què havia de repetir sisè, em van donar dues respostes: «perquè així nosaltres no tindrem tanta feina»

És clar, érem quatre germans! *(Continua llegint)*

i «perquè et sentiràs per sobre dels altres si repeteixes curs». M'hi vaig conformar perquè no hi havia un altre remei, però ara que ja han passat cinc anys i escric això recordo les estones que vaig plorar d'amagat al principi d'arribar a aquesta gran mansió plena de ratolins al soterrani, de cel·les misterioses, de secrets amagats, de professors-capellans frustrats i d'alumnes obligats.

Ostres! Quin començament de diari personal! I només amb 16 anys! Es notava que els capellans ens ensenyaven moltes lletres. Feia tants anys que no m'ho mirava això! Tot i que aquests blocs només tenen escrites les primeres pàgines. De fet, la constància no ha estat mai el meu fort, però vaig tenir prou força de voluntat per escriure algunes de les meves vivències. Em sembla que avui ja tinc el matí ocupat! Em ve molt de gust llegir això que vaig escriure fa tant de temps. *(S'instal·la assegut damunt el llit)*

A més, amb la pluja i el vent que fa avui, em fa mandra sortir al carrer... *(Continua llegint el diari)*

6 de setembre de 1976

Avui quan hem anat a missa hem rigut molt amb el José i el Miguel. Al pare Ignacio se li ha escapat un pet d'aquells tan sorollosos que els que érem a prop seu l'hem sentit tres vegades gràcies al rebot sonor que hi ha a la capella. Es pensava

que la sotana amortiria la sortida inevitable d'aquell pres pudent que li voltava per la seva panxa caiguda i greixosa. (*Riu*) És clar que el soroll que hem fet nosaltres després amb les nostres rialles encara s'ha sentit més, és clar. I la mirada que ens ha clavat el pare Gabriel ja anunciava que el càstig seria monumental. El cas és que no tot s'ha acabat aquí, perquè avui el pare Ignacio s'ha entestat a fer-nos riure sense voler. Quan ja feia mitja hora que anàvem passant el rosari, la corda del rosari del pare Ignacio ha dit que ja en tenia prou de tanta volta i les boletes han anat desfilant per tot arreu amb suficient rebombori perquè tots els alumnes acabéssim sortint de la capella morts de riure. O sigui que tenim càstig doble: individual i col·lectiu, i això vol dir que ens esperen dos mesos sense poder sortir cap dissabte per la tarda al món que hi ha fora d'aquestes parets i aquests camps que ens envolten plens de no-res.

10 de setembre de 1976

Aquest nou curs és un salt important. Ja hem acabat l'educació general bàsica i avui en el sermó d'inici de curs per a tots els que fem el primer de BUP, el pare Benancio ens ha deixat ben clar que comencem una nova etapa «de responsabilitat i de despertar de les vocacions». Uf, quina por. Jo no vull ser capellà. Ja fa dies que els hi vaig escriure una carta als meus pares per dir-los que no pensava mai de la vida acabar d'estudiar per posar-me l'hàbit. Per res del món! Jo vull fer moltes coses en aquesta vida.

**Vaig escriure una carta als meus pares per dir-los
que no pensava mai de la vida acabar d'estudiar
per posar-me l'hàbit**

Però és inútil esperar una resposta d'ells perquè només m'han escrit una vegada en cinc anys. Una trista postal de color esgrogueït que mostra la ciutat de Vitòria als anys 20 i que havia vist un munt de vegades a sobre de la tele. Em desitjaven bones vacances. Això volia dir que m'havia de quedar un estiu més a Logronyo a casa dels meus avis i un mes de convivències al mateix internat. Convivències! Com si no convivíssim prou durant tot el curs!

12 de setembre de 1976

M'ha tocat compartir habitació amb el meu amic Miguel. Encara no m'ho puc creure que ens hagin posat junts! Tot i que no hi ha grans luxes, tenim una cel·la amb dos llits, una pica per rentar-nos la cara i les dents, i un pastilla de sabó per compartir. Això em fa sentir gran. S'han acabat les habitacions de 20 o 30 nens amb pudor de peus multiplicada i haver de suportar les típiques brometes infantils dels més pallassos del grup. Ara podrem parlar de les nostres coses de grans, encara que no puguem encendre el llum i hàgim de parlar molt fluixet.

2 d'octubre de 1976

Avui he rebut una carta dels pares. Em pensava que em respondrien algunes de les coses que preguntava a les meves cartes anteriors, però res. Dues línies i prou:

Estimat Joaquin

Tens una nova germana, es diu Soledad. No l'esperàvem després de tants anys, però ja és aquí. La teva mare i els teus germans t'envien records.

Tinc una germana que no sé quan veuré i que té setze anys menys que jo. Està bé saber-ho, però.

30 de novembre de 1976

Estic content. He tret un excel·lent de mates. El professor, el pare Antonio m'ha fet un somriure i tot! I això val més que l'excel·lent perquè en tots aquests anys no l'havia vist somriure ni una sola vegada, i això que és el meu oncle! De les altres assignatures encara no sé notes, però em sembla que l'examen de física que vaig fer era de notable alt o excel·lent; en canvi el de llatí no em va anar gens bé. No hi ha manera que m'entrin les declinacions!

15 de desembre de 1976

Ho sabia! He suspès llatí i hauré de recuperar tot el primer trimestre! Li he dit al Miguel que m'ajudi a preparar-me l'examen perquè ell és un especialista en lletres. I també és un especialista a fer xuletetes. (Espero que mai trobin aquest diari aquest coi de capellans!) La més bona que li he vist fer és la de les fórmules de química. S'ha de reconèixer que és una obra d'art en miniatura. De fet, si l'enxampessin,

enlloc de l'expulsió de l'escola i la vergonya per a la família (que és el que solen fer) li haurien de col·locar una medalla. Jo li donaria!

(*Somrient*) Ja no me'n recordava de les xuletetes del Migue! N'haviem fet de l'alçada d'un campanar. Com aquella vegada que li vam posar una rata morta dins el calze del vi del Sant Sopar al pare Ignacio abans d'oficiar la missa. Era l'ase dels cops, el pobre. Però és que era absolutament divertit tot ell, com es movia, com parlava, les poques dents que li quedaven... A veure si vaig escriure alguna cosa d'ell... més endavant... (*Va passant pàgines endavant*) Sí, aquí, 12 d'octubre de 1977.

12 d'octubre de 1977

Avui ha estat un gran dia a l'internat. És dia de la Hispanitat i fem festa. Només hem tingut una missa a les 12 i res més. I el millor de tot és que hi ha hagut dinar especial i hem gaudit de la performance el pare Ignacio menjant botifarra. Ha fet tot un espectacle, el pobre. Fa uns mesos va patir una paràlisi mandibular i ara li costa molt obrir del tot la boca. A més, encara que ho pretengui dissimular tapant-se la boca quan menja o somriu una mica més del compte, tots sabem que li queden molt poques dents. El Migue, el Pecas i jo fa dies que esperàvem aquest dia per veure com s'ho feia per superar les tres proves que li hem preparat. Diguéssim que ens tocava parar taula i que li hem procurat un excés de pebre a la seva botifarra, vinagre enlloc de vi a la copa, i un panet sec de fa quatre dies al costat del plat. I és clar, tot ha succeït com estava previst. El pare Ignacio ha agafat la botifarra amb tanta ànsia que li ha costat molt reaccionar. Quan el seu paladar i la seva llengua li han donat l'avís de coïssor extrema ja s'havia endrapat la meitat del botifarró. Té un do aquest home, perquè només amb les dues dents que té i les genives no entenem com es pot menjar tan ràpid! Immediatament ha agafat la copa de vi amb la celeritat del llamp i amb la mateixa velocitat ha disparat milers de gotes de vinagre per tota la taula deixant les cares dels nostres estimadíssims professors amb una quantitat de pigues àcides que superaven el rostre d'en Pecas de llarg. Com que el pa que tenia al costat del plat li ha semblat la més tendre solució a la barreja explosiva que patien les seves papil·les gustatives l'ha agafat d'una revolada i l'ha intentat queixalar sense miraments amb el seu depauperat sistema mandibular. El crit ensordidor que li ha provocat l'impacte de les seves genives amb la duresa de l'angelical panet i la fugida –que intentava ser ràpida, però que en el seu cas no ho pot ser perquè qualsevol moviment queda alentit per la panxa de síndria, les cuixes de porc en-

greixat i la sotana impertinent– han estat un final esperpèntic a un espectacle que tots els alumnes han aplaudit per dintre i han rigut sense por a la incorrecció per fora. Són d'aquells moments que et fan sentir que la justícia humana de tant en tant existeix.

(Sona un mòbil amb la música de Queen: «Galileo, Galileo»)

Qui em truca ara? *(S'aixeca i agafa el mòbil de la tauleta)*

Ei, Gonzalo! Que sí, que ja ho sé. Sí, aquesta tarda assaig del meu monòleg. Sí, ja em sé el paper. He estudiat bastant aquests dies, però ara que volia tornar a posar-m'hi i repassar el text, no trobo el paper per enlloc. El tornaré a buscar més tard. D'acord, ens veiem a les 6. Fins després, dire! *(Continua la lectura)*

5 d'abril de 1978

Demà marxem d'excursió llarga. Comença la Setmana Santa i anirem al convent de San Millán de la Cogolla, el poble de la meva mare. Veuré als pares i em vestiré de frare. No vull ser capellà, ningú m'enredarà, però pot ser interessant viure uns dies en un lloc diferent.

12 d'abril de 1978

És divertit fer de frare quan saps que no ho seràs mai. M'ho he passat genial. Hem pujat muntanyes de dia, hem estat protagonistes a la processó passejant de nits el sant pels carrers del poble –la gent ens mirava amb respecte i silenci, i els meus pares i els meus germans amb admiració–, i hem dormit a una cel·la del convent que tenia vistes al corral. El millor de tot va ser la nit que vam descobrir la cel·la petita on es flagel·laven els monjos. El Pecas diu que els seus pecats són tan horribles que només les fuetades els poden netejar.

20 de juny de 1978

Ara feia temps que no escrivia res, però és que durant aquests dos mesos no he parat de fer treballs i d'estudiar pels exàmens de final de curs. Ara ja els hem acabat i per fi podem respirar! Haurem acabat segon de BUP! Per fi! Me'n vaig a dormir perquè demà he d'estar en forma per jugar el partit decisiu contra els jesuïtes.

21 de juny de 1978

Hem guanyat! Som els millors de la lliga en pala curta de pilota de cuir de categoria cadet i això que nosaltres estem acostumats a jugar en un camp de frontó llarg! Els hem apallissat a aquests jesuïtes. És clar, que això no ho podem dir davant del pare Gabriel que ens fa educació física. Ha estat fantàstic! Ens hem fet fotos amb la copa i els trofeus que ens han donat a cadascú! Per una vegada em sento orgullós de ser de l'internat dels agustins recoletos!

22 de juny de 1978

Ja no n'estic gens d'orgullós d'aquest internat de l'infern! Avui ens ha dit el pare Benancio que els trofeus no ens els donaven, que es quedarien a l'escola perquè això de rebre un trofeu personal no és humilitat sinó que «engrandeix en excés el nostre ego».

El nostre ego! Quin morro que tenien aquests capellans! Oh! (*passa pàgines endavant*) Ja no hi ha res més escrit en aquest bloc? És clar, ja me'n recordo es va acabar el curs i al setembre no trobava el bloc. Miraré en aquest altre. (*Agafa un altre bloc*)

7 de setembre de 1978

Avui és un dia històric. M'he comprat aquest bloc nou en una llibreria de Vitòria per continuar el meu diari, i el més important: he començat tercer de BUP a un institut «normal» a Vitòria. Després de convèncer al meu pare que jo no seria un bon capellà i a la meva mare que l'ajudaria a cuidar la meva germaneta petita, he tornat a casa com el fill pròdig, per la porta gran. A la classe de l'institut hi ha 35 noies i només cinc nois.

**Després de convèncer al meu pare
que jo no seria un bon capellà i a la meva mare que
l'ajudaria a cuidar la meva germaneta petita,
he tornat a casa com el fill pròdig**

Avui quan una noia s'ha aixecat i ha llegit en veu alta un fragment del *Quijote* amb aquella veu tan prima, aquella faldilleta tan ajustadeta i aquella bruseta tan fina,

m'he posat a tremolar com una fulla. Em pensava que explotaria i que les meves hormones s'esclafarien als vidres de les finestres! Això és el Paradís! Sense rosaris, ni misses, ni sotanes i amb 35 noies! L'únic que trobaré a faltar són les bones estones amb el Pecas i el Miguel. Pobres, el seu destí imposat pels seus pares els convertirà en corbs despietats com el pare Benancio?

8 d'octubre de 1978

Això és molt més difícil del que em pensava. Estic veient que el nivell d'aquest institut és molt alt, o és que jo no tinc gens de motivació per estudiar o és que em perden les nenes... De fet, no sé de què em serviran el logaritmes quan sigui gran, o sigui que aprofito més el temps anant al bar de l'institut a tocar la guitarra i a embadalir les nenes amb quatre acords més o menys tocats. Com que aquí no hi ha cap sotana que et digui el que has de fer...

11 de novembre de 1978

Avui faig 19 anys i me n'he adonat que estimo al meu pare. El meu pare és un bon home. Tota la vida ha treballat moltes hores per mantenir la família, primer fent de pagès al poble, després treballant a una multinacional. Com que a més, és un home intel·ligent va anar a Alemanya a fer un curs específic de formació per als treballadors i ara és l'encarregat d'una secció. Avui hem anat a prendre alguna cosa al bar i hem estat xerrant una bona estona. Em sembla que per primera vegada m'he sentit com una persona adulta.

20 de desembre de 1978

Som a Barcelona. Al meu pare l'han traslladat a una sucursal de l'empresa a la zona del Mediterrani i hem hagut de deixar la nostra terra. Se'm fa estrany, però també tinc molta curiositat per viure tan a prop del mar. La mudança ha estat ràpida i tot ha anat bé, però els meus pares m'han apuntat a un institut de Barcelona i només hi ha places si faig el nocturn. No sé si això serà un pal o tindrè el dia per fer el que vulgui.

7 de gener de 1979

Avui ho he vist clar. Vull ser professor d'educació física. Cada matí vaig a jugar a frontó al costat de casa i sóc el millor del barri. No hi ha ningú que em guanyi, quan corro també ho faig bastant bé. Definitivament els esports m'encanten.

26 de maig de 1979

Per fi ha arribat la carta que estava esperant. No entenc per què els meus amics no els fa il·lusió anar a la mili. Un any diferent, s'ha de mirar així. I si m'agrada m'hi reenganxo i tot! Ves a saber! Tinc l'excusa perfecta per deixar l'institut de moment i marxar 13 mesos a fer el soldat. M'ha tocat fer la instrucció a Palma de Mallorca i el servei a Menorca a la zona est a terra.

24 de setembre de 1979

Menorca. L'aventura militar ja fa un mes que ha començat i des del primer dia vaig saber que això no m'agradaria gens, concretament des que vaig veure dues files infinites de cascos blancs de la policia militar enganxats espatlla amb espatlla el dia de la jura de bandera.

**L'ambient és ensopit, oblidat, com si ens tinguessin
presos a tots i no l'importés a ningú els trets que
disparem amb els cetmes i la quantitat de guàrdies
estèrils i estúpides que hem de fer**

I jo que pensava reenganxar-me si m'agradava! Aquest lloc és una mena de roca allunyada de tot arreu i sobretot d'aquelles imatges paradisiàques de catàleg de viatges. És el més semblant a la garjola on van condemnar al Comte de Montecristo. De fet, d'aquest emplaçament en diuen la Mola i aquí venen els que estan a la presó i els toca fer la mili, l'única diferència entre ells i nosaltres és que ells dormen en cel·les i nosaltres en barracons. L'ambient és ensopit, oblidat, com si ens tinguessin presos a tots i no l'importés a ningú els trets que disparem amb els cetmes i la quantitat de guàrdies estèrils i estúpides que hem de fer, sense saber de què ni de qui ens defensem. Patètic, claustrofòbic i absolutament lleig i erm. Avui he preguntat als més veterans i m'han dit que aquí la gent es llicencia amb

més de dues-centes guàrdies fetes i que ja em puc anar preparant. Quan els he preguntat què s'ha de fer per no carregar-se amb tanta guàrdia s'han posat a riure i m'han dit: si vols ser caporal de fusellatge o caporal de cuina, no faràs guàrdies, però no sabem què és pitjor.

20 d'octubre de 1979

Avui el capità ha arrestat una garita. El motiu: un soldat que hi feia guàrdia s'ha suïcidat aquesta nit. Enlloc de buscar el motiu és més fàcil culpabilitzar algú o alguna cosa (en aquest cas una garita) que no es pugui defensar. Infantil? Absurd. Com tot el que passa aquí.

24 d'octubre de 1979

He aconseguit el lloc de caporal de cuina. No està malament. Així no hauré de fer guàrdies i podré menjar tot el que vulgui. Tinc al meu càrrec els cuiners, el noi de les compres i el conductor. Ara és qüestió de no espifiar-la. El capità sembla que m'ha agafat confiança i ell mateix m'ha explicat en què consistia la meva feina, després m'ha confessat que estava cansat d'aquest lloc, que preferiria marxar a qualsevol altra destinació. L'he vist humà i tot.

22 de novembre de 1979

M'encarrego de comptar proteïnes, greixos, hidrats de carboni... i així mantinc als soldats en una dieta equilibrada segons l'activitat que fan, que no és molta precisament. Avui, quan estava xerrant amb un dels cuiners, se m'ha acostat el sergent –amb aquella cara de cràpula que fa– i m'ha dit que s'enduia un quilo de pomes i que ja ho apuntaria al llibre de comptes. Per a mi és una responsabilitat haver de quadrar els números a final de mes. El mes passat ja em vaig adonar que aquest sergent fa el que vol amb el que s'emporta de la cuina i no apunta mai tot el que s'enduu. I a més, ell té la clau de la caixa i pot obrir-la quan vulgui. Em fa més por que una pedregada. En canvi el capità cada vegada s'hi està més estona a la cuina xerrant amb mi. Com es nota que les hores passen a poc a poc en aquest racó de món!

(Posant-se la mà al cap) Quantes «batalletes» de la mili! Ja no recordava que m'haguessin passat tantes coses!

7 de gener de 1980

Hem canviat d'any i de dècada. I jo també vaig canviar de dècada fa poc temps. Ara tinc vint anys i em noto diferent, amb ganes de canvis. Després del permís per Nadal a casa amb els llums de les Rambles de Barcelona, l'alegria dels regals i el caliu familiar; m'adono que aquí, a la Mola, tot continua igual, el rellotge no va ni endavant ni endarrere. I jo n'estic fart de la cuina i de tornar a fer el mateix aquest any. Estudiaré el temari i faré un examen per pujar de rang i ser caporal de primera, que aquests només manen i no fan res en tot el dia. A veure si em surt bé!

20 de gener de 1980

Tinc dues notícies: una bona i una altra de dolenta. La bona és que he tret un 8 i mig a l'examen i la dolenta és que el tinent ja m'ha dit que és impossible que pugui a caporal de primera, perquè des de dalt li havien dit que jo continuaria a la cuina. Es veu que ja els va bé així. La bona nota no serveix de res quan ja està tot decidit «des de dalt». Tot és una merda.

24 de març de 1980

Avui m'ha arribat una carta de la meva germana petita. M'ha fet molta il·lusió rebre alguna cosa per a mi, encara que sigui un dibuix infantil i quatre paraules mal escrites. Aquí tot és tan trist! De vegades contemplo la sortida del sol i ni aquest espectacle natural el veig bonic, suposo que és perquè aquí la vida es taca amb l'estupidesa de la disciplina militar i la sensació d'estar retingut, pres, tancat. De tota manera a la meua cuina tot és una mica més relaxat.

**Aquí la vida es taca amb l'estupidesa
de la disciplina militar i la sensació
d'estar retingut, pres, tancat**

Ja fa temps que no em quadro davant del capità ni de cap superior mentre trepitgen el meu territori de plats, olles, fogons i rebost. Avui el capità m'explicava que va tenir una nòvia francesa i que va estar a punt de casar-s'hi però que a l'última hora l'uniforme el va atraure més. Que si decidia ser militar no volia tenir família

que sempre l'estigués esperant. Ara no sap si va fer bé o no deixant passar l'amor. De vegades em fa llàstima aquest home. Per un moment he pensat que no hi ha tanta diferència entre aquests militars vells i sols i els capellans de l'internat de Logronyo.

1 d'abril de 1980

Ja no puc més, la sensació d'estar empresonat augmenta cada dia.

(Sona música de Queen: «Galileo, Galileo»)

Caram! Tothom em busca avui! *(Mira el mòbil i el despenja)* És la Laura! Ei, guapa, com va? Doncs, mira llegint coses de la meva vida! *(Silenci)* De debò? Doncs hem de quedar un dia i m'ho expliques! *(Silenci)* D'acord, fem un intercanvi, tu m'expliques la teva aventura al Marroc i jo et porto una llibreta del meu diari de quan tenia setze anys! Segur que riuràs una estona! *(Silenci)* Sí, sí, al final faré un monòleg i els meus companys faran una petita obra també. *(Silenci)* La setmana que ve al Casal del Metge. A veure si vens i ens veiem! Apa! Adéu! *(Penja el telèfon)* És maca la Laura!

12 de juny de 1980

Quina bona sort que he tingut. Avui hem jugat un partit de futbol i li he donat una puntada de peu tan mal donada que m'he fet pols l'ungla grossa del peu dret. M'han traslladat a l'hospital i m'han tret l'ungla. El millor és que ja he vist un munt de gent, sobretot dones! El color caqui brut i pansit ha canviat pel color blanc de les bates de les infermeres, i dels llits amb llençols d'olor d'espígol. Ja li he donat les instruccions al meu substitut a la cuina i ja s'espavilaran sense mi com a mínim una setmaneta.

18 de juny de 1980

Avui el comandant ha vingut a veure'm a l'hospital i m'ha explicat que el meu substitut va fer lleties amb arròs tal com li havia demanat el capità, però que es va equivocar amb les proporcions i que va servir una mena de ciment immenjable a l'hora de dinar. El capità s'ha empenyat tant que m'ha arrestat a mi vuit dies que els hauré de complir de seguida que torni a la Mola. Em sento absolutament traït i impotent. Vull fugir de tot això, sé que de seguida s'acabarà tot, però per més que

m'hi esforci no entenc aquests putos militars de merda. (Ho sento, pares agustins, però ho havia de dir!)

Estava molt empenyat, i amb raó!

29 de juny de 1980

He acabat la meva condemna. He estat vuit dies dins una presó que està dins d'una altra presó. No té ni gràcia. Malgrat tot, la foscor d'aquesta cel·la m'ha fet veure l'alegria de les cel·les de l'internat. No ho sé, de vegades penso que em persegueixen aquesta mena de llocs tancats i amb pudor d'humitat. Estar tancat sense motiu, restar mancat de llibertat per un poder autoritari i sense sentit em remou les entranyes i a la vegada em bloqueja.

30 de juny de 1980

He tornat a la cuina i m'ha vingut a veure al capità. He reunit forces per preguntar-li perquè m'havia arrestat i ell sense donar-hi cap mena d'importància m'ha dit: «Només faltaria que hagués de recordar el per què he arrestat algú!». Aleshores sense saber massa perquè m'he quadrat i li he dit: «Ordena res més el meu capità?». Ell amb cara d'al·lucinat m'ha dit: «No». I jo: «Amb el seu permís, em puc retirar?». I me n'he anat al rebost, he tancat la porta i m'he posat a plorar com un nen petit. No sé què m'ha passat, el que sí sé és que entre el capità i jo ja no hi pot haver més confiança. Alguna cosa s'ha trencat en mil trossos.

4 de juliol de 1980

Fa molta calor. Hi ha gent a la cala de baix i els soldats estan inquietats intentant veure noies de cossos esculturals en aquelles petites taquetes llunyanes. Només el guaita es posa les botes amb els binocles. Qui no porta botes literalment sóc jo. Com que encara tinc el dit embenat no puc posar-me les botes i porto xancletes. Fins i tot els superiors em tenen enveja. Com a mínim el meu peu respira la llibertat que no pot gaudir la meva persona. Sort que això canviarà d'aquí un mes quan ens llicenciem.

15 de juliol de 1980

Fa 15 dies que el capità no trepitjava la meva cuina i avui ha vingut per preguntar-me com vull tornar a casa si en vaixell o en avió. Jo li he dit en vaixell i ell ha somrigut per sota el nas. No és gaire habitual en ell aquesta expressió. He vist clarament que me'n prepara alguna. Potser no en sortiré mai d'aquí i m'obliguen a reenganxar-me o potser em vol matar aquest psicòpata! Per què només m'ho ha preguntat a mi això del vaixell o l'avió? I per què he triat el vaixell? Potser he fet malament i hagués hagut de dir en avió, però no, perquè els que marxen en vaixell sempre marxen un dia abans i jo vull marxar d'aquí el més aviat possible... Ja ho sé! Segur que el sergent Gómez –el que sempre fa el que vol amb el que agafa del rebost i no apunta mai el que s'emporta– n'ha fet alguna de grossa i m'ho volen encolomar a mi. És clar! I a més a més ara hi ha dues-centes mil pessetes dins la caixa. Potser me les ha robat i busquen un culpable, que seré jo perquè tinc la clau. N'estic segur d'aquest complot contra mi. Com vols marxar a casa en vaixell o en avió? Perquè m'ho ha preguntat? Efectivament, ara ho tinc clar! Jo crec que aquesta pregunta em va fer entrar en la meva malaltia. En aquella obsessió incontrolada pel seny, que em va començar a dominar la ment i tots els meus sentits.

17 de juliol de 1980

Són les quatre de la matinada i no puc dormir. De fet, fa dues nits que no dormo. No puc aclucar els ulls perquè penso que em vindran a buscar i em posaran a la doble presó i que ningú en sabrà mai més res de mi. Com el Pérez, que ves a saber si es va suïcidar des de la garita o si algú el va empènyer. O el López Queralt que li va donar una lipotímia quan el sergent li va frotre aigua gelada de la mànega en ple hivern en pilotes perquè deia que no es dutxava mai; en aquell no li vam veure mai més el pèl. I el pobre Carlitos què? La seva xicota va tenir un accident i ell va demanar un permís. No li van donar i aquella nit li va patir un atac de nervis i el van haver de portar a l'hospital; tampoc en vam saber res més d'ell... Tot això em fa molt mala espina perquè al caporal de la cantina li van faltar deu mil pessetes a la caixa i li van fer pagar a base de sous (i aquí cobrem dues mil pessetes al mes). O sigui que si el sergent m'ha robat a mi les dues-centes-mil pessetes i me les fan pagar a base de sous em tindran retingut aquí tota la vida! Demà no penso sortir de la meva habitació!

20 de juliol de 1980

Porto dos dies que no surto de la meva habitació. Només bec aigua. El capità ha vingut a veure'm, però no ens hem dit res.

25 de juliol de 1980

Avui ha vingut el meu pare a buscar-me, o a rescatar-me. Jo l'he vist com un àngel salvador amb aureola i tot. Només em faltava un mes per llicenciar-me però el coronel i el capità han signat la meva sortida. Sóc lliure!

**No era lliure, potser havia acabat amb la presó de la mili,
però d'allà m'havia endut per sempre la presó mental**

Llavors no ho sabia, però estava tan equivocac! No era lliure, potser havia acabat amb la presó de la mili, però d'allà m'havia endut per sempre la presó mental. De fet, la meva vida sempre ha estat plena de cel·les: primer les de l'internat, després les militars, i per sempre més les de la ment. *(Passa pàgines endavant)* Oh, en aquesta llibreta ja no hi tinc escrit res més. *(Agafa la darrera llibreta)* Quants records! Encara recordo el dia que la vaig anar a comprar...

1 d'agost de 1980

Avui he comprat aquesta llibreta a una llibreria perquè no penso escriure res més al bloc de color verd que tenia a la mili. He acabar tant fart de veure'l que li he agafat mania. *(Somriu)* Així és que etapa nova, llibreta nova que portaré sempre a sobre. He decidit que me'n vaig a buscar feina aquest estiu a Vitòria. Ara que ja han passat uns anys ja estic preparat per tornar. Els meus cosins m'han dit que si pregunto per l'encarregat de l'escorxador on treballen ells em donaran feina de seguida. A casa fan falta els diners. A més, algú ha d'anar a buscar el Dyane 6 que està aparcat davant de la porta del pis.

1 de setembre de 1980

Ja fa un mes que treballo a l'escorxador i que m'emprenyo dia sí dia també amb l'encarregat. Al pis que comparteixo amb dos estudiants una mica bohemis no hi

tinc res que em faci sentir com a casa, no dormo gens bé i les poquetes vegades que estic bé és quan vaig en bicicleta per anar a veure els meus avis al poble. Així és que demà mateix agafaré el Dyane 6 i cap a Barcelona. No és que el pare el necessiti massa el cotxe, però així ja el tindrem a prop de casa.

3 de setembre de 1980

He d'escriure tot el que recordi del que m'ha passat avui per si algun advocat ho necessita com a prova en un judici. En aquests moments sóc a un bar d'un hotel de Saragossa. Aquest matí he agafat el Dyane 6 i em disposava a tornar a Barcelona des de Vitòria. Quan me n'he adonat un pilot vermell s'ha encès al costat del comptaquilòmetres. Evidentment, una bomba. Algú ha estat tocant el cotxe i segur que m'hi ha posat una bomba. Així és que he deixat el cotxe en una zona aquarterada i he buscat refugi a un lloc on hi ha molta gent. Aquest hotel és perfecte, però marxaré aviat, aniré a l'aeroport i agafaré un avió per tornar a Barcelona, serà el més segur. Trucaré als meus pares per explicar-los que torno en avió, sí.

4 de setembre de 1980

L'avió res, perquè he vist molta policia i no m'he sentit gens segur. He tornat al bar de l'hotel. M'han dit que no hi ha habitacions lliures, però com a mínim podré estar-m'hi fins que tanquin el bar. Ahir vaig dormir en un parc i em sembla que avui també hauré de fer el mateix.

6 de setembre de 1980

Sóc a la comissaria, molt a prop de l'estació de la Renfe de Saragossa. Aquí em sento segur. Els hi he explicat la situació als policies i m'han ofert protecció policial. Abans d'ahir quan era al bar va venir una dona, que és amiga de la meva mare i vaig confiar en ella. Em va dir que la meva mare li havia donat la meva posició i que em portaria a un lloc segur (a casa seva) i que no havia de tenir por de res. Pel camí vam caminar al ritme que jo li marcava en passos militars per dissuadir a qui ens volgués fer mal abans d'arribar a la destinació. Quan vam arribar al pis un home de cara sospitosa ens estava esperant. Vaig tenir temps de fugir de seguida, però vaig cometre l'error de deixar-me la jaqueta amb tota la documentació a la cadira de l'entrada del pis, sort que la meva llibreta la porto sempre a la butxaca de la camisa. Un cop al carrer i després de córrer durant mitja hora no sabia

on era. La foscor m'envoltava i havia perdut totalment la orientació. Em pensava que havia despistat els que em perseguien, però no... Vaig veure unes ombres que avançaven a gran velocitat cap a mi. L'únic que podia fer era amagar-me a les clavegueres. Allà no em trobarien, segur. Vaig aixecar la tapa amb unes forces que no sé d'on vaig treure i m'hi vaig entaforar. Però allà dins la pudor fètida i els ulls brillants i petits de les rates no em deixaven ni pensar i vaig tornar a sortir a l'exterior d'una revinclada. I allà estaven ells, esperant-me, duien passamuntanyes i navalles amenaçadores. Sort que vaig ser molt més ràpid que ells i he acabat davant d'aquesta comissaria. Aquí no s'atreviran a entrar. Crec que avui ja estic preparat per marxar i agafar un taxi o un autobús cap a Barcelona.

Estava fatal. No em recordava gens del que vaig viure aquells dies! (*Continua llegint*)

8 de setembre de 1980

Una infermera m'ha tornat la meva llibreta després d'estar insistint durant dues hores. Li he demanat un bolígraf, i me l'ha deixat amb la condició que li torni de seguida que hagi acabat d'escriure. Ella m'està mirant fixament a veure què faig en aquests moments. Vull escriure tot el que em va passar ahir perquè en quedi constància si he d'anar davant d'un tribunal. Quan els policies em van deixar marxar de la comissaria vaig anar a buscar un autobús, però de camí vaig veure que els dolents estaven fent sabotatge a la ciutat de Saragossa, els vaig sentir parlar i vaig veure davant la meva sorpresa que s'havien unit amb el meu germà en un complot per matar al Rei. La cosa es complicava moltíssim i jo no sabia què fer. Vaig veure els cables d'un fanal que feien molt soroll (segur que els havien manipulat) i em vaig posar a arreglar-ho. Un policia em va veure i em va preguntar si era electricista, li vaig dir que no, però que volia arreglar-ho perquè el meu germà hi estava implicat i jo me'n sentia responsable. Ell va insistir perquè ho deixés estar i jo no volia, llavors em volia detenir, però per escapar-me em vaig tirar sobre d'un cotxe que passava en aquell moment. Després ja no recordo res més del que va passar. Sé que m'he despertat en una mena d'hospital que té reixes a les finestres i que em fa mal tot el cos. Ara m'he mirat la panxa i la tinc plena de blaus. La veritat és que em costa respirar.

Vaig patir les meves primeres al·lucinacions. Tot ho vaig viure de manera real, com si portés unes ulleres que em distorsionaven la realitat. On jo hi veia un llumet ver-

mell d'una bomba en realitat era el pilot de la benzina que m'avisava que anava en reserva; on jo hi veia gent que m'amenaçava en realitat eren les ombres d'uns fanals. Estava vivint una ficció que per a mi era completament real. I ara, anys després, ho veig clarament que era una al·lucinació, però mentre ho vivia per a mi era una realitat de malson.

Està bé haver-ho escrit tot això. No per a un tribunal, –com em pensava jo– sinó per als metges o per a la gent que no sàpiga el que és patir una al·lucinació i titlli de boig a qui la pateix. Penso que el millor seria que tornés a escriure el meu diari. De fet, podria començar ara mateix. Abans però, hauria de trobar el maleït paper del monòleg i després anar a una llibreria a comprar una llibreta nova.

(Llums a la sala i aplaudiments. Baixa el teló).

Actualment

El Joaquim Roca és un home que fa teatre i que en aquest capítol ha estat el protagonista d'un monòleg que explica un fragment de la seva vida. Ell té diagnosticat un trastorn esquizoafectiu bipolar. Porta molts anys controlant la seva malaltia a base de medicació, teràpia, paciència, i activitats a diversos centres de salut mental de Barcelona. La seva vida és plena d'esport, una altra de les seves grans aficions. Dilluns gimnàs, dimarts futbet al Roure, el dimecres frontó, dijous ping-pong a Vall d'Hebron, divendres bici... I aquest mes s'està preparant per fer podi al campionat de cross que organitza Sant Boi Salut mental. Fa temps que no ha de fer cap ingrés en cap centre psiquiàtric, però darrerament ha patit tres crisis bastant fortes. Ell es coneix tan bé que diu que quan està a punt de patir-ne una, ja pren les mesures adequades. El Joaquim opina que encara hi ha molt estigma cap a les persones que pateixen malalties mentals i que la causa pot venir de no fer servir adequadament el nostre cos: «Déu ens va crear amb dues orelles i no més una boca. Escoltem més a les persones amb malalties mentals abans d'obrir la boca per parlar de bojos».

Carme Roure: una vida de valentia

Notícia del 15-06-1995

[Imatges de l'Ateneu de Barcelona. Pla general dels manifestants.]

Veü en off periodista:

Avui centenars de manifestants donaven suport al moviment ocupa davant de l'Ateneu. Fa dos mesos que un grup d'ocupes van decidir donar una utilitat a aquest espai de la ciutat. Les tasques de neteja, pintura i reparació han estat les primeres accions d'aquest grup de joves.

Declaració del portaveu del moviment ocupa:

Fa temps que buscàvem un lloc aliè a les especulacions d'aquesta ciutat. Hi ha tants pisos, cases i espais buits que necessiten una reforma abans no caiguin! Aquest edifici és un lloc emblemàtic per a la ciutat. Pretenem restaurar-lo i donar-li una vida jove. La nostra idea és convertir-lo en un centre social on tot el barri hi pugui participar amb concerts, xerrades, teatre... Si no ho fem nosaltres l'especulació immobiliària ens deixarà sense espais per als ciutadans.

[Imatges de l'Ateneu de Barcelona. Pla general dels manifestants]

[Primer pla de la Carme Roure a casa seva asseguda al sofà]

Carme Roure:

Sí, sí, jo era allà. Era amb els manifestants per donar suport als ocupes. Què havia de fer! El meu fill era un d'ells!

[Imatges de la Carme mirant fotos asseguda al sofà amb el seu fill Joan al costat]

Veü en off periodista:

La Carme Roure és la mare d'en Joan, un noi de trenta-sis anys que pateix una malaltia mental. La seva història personal ens ajudarà a entendre una

mica millor aquest tipus de malalties que canvien les vides dels qui les pateixen en primera, segona i tercera persona del singular, i distorsionen la seva vida i la realitat.

Carme:

El meu fill quan tenia sis mesos ja feia trapelleries. Jo era a la cuina i el deixava dins el parc al menjador. Ell posava els ditets al foradets de la tela del parc, grimpava com podia i es llançava a fora. Amb catorze mesos es va fer un tall que li vam haver de posar molts punts. Era molt mogut i a la vegada molt carinyós. En fi, un nen hiperactiu. Però això ho sé ara, perquè fa 36 anys no es diagnosticava la hiperactivitat. Als sis anys ja s'escapava. Un dia anava carregada amb la compra i li vaig dir a un nano de setze anys que el coneixia molt del barri que se'n cuidés d'ell dos minuts mentre jo pujava la compra a dalt al pis i tornava a baixar. Se li va escapar i vaig trigar una hora a trobar-lo. Quan el vaig veure prop de la via del tren em va dir: no et preocupis mare, que només volia jugar amb les pedretes de la via. Als set anys el vaig portar a una psicòloga al Clínic, però no em donaven cap solució.

Joan:

Jo no me'n recordo de res, només que sempre volia marxar de casa. Necessitava sentir-me independent.

[Imatges: l'àvia Teresa arriba a casa de la Carme i es fan dos petons. Abraça el seu nét com si encara fos un nen petit. El Joan se'n va i deixa les dues dones que se'n van cap a la cuina]

Veü en off periodista:

L'àvia Teresa ha cuidat sempre que ha pogut del Joan i ha entès i ha donat suport a la seva filla i al seu nét. Ella va viure d'aprop l'evolució del seu nét i la dificultat de tirar endavant amb els problemes que genera una malaltia mental.

[Imatges: l'àvia Teresa i la Carme parlen a la cuina]

Àvia Teresa:

T'ajudo a deixar llest el sopar i així te'n podràs anar tranquil·la a treballar a la tarda.

[Imatges: obre la nevera i treu una safata de carn. Les dues comencen a preparar el sopar]

Àvia Teresa:

Com que la meva filla sempre ha hagut de treballar moltes hores jo me n'he ocupat força del Joan. El portàvem a l'escola amb l'avi i el recollíem a la tarda. No era fàcil perquè pel camí sempre hi havia moments difícils quan el Joan volia escapar-se, però és més fàcil ser àvia que mare i el nano es portava millor i era més fàcil de convèncer quan estava amb nosaltres.

Carme:

De tota manera de petit era molt intel·ligent i comprensiu. Un dia li vaig explicar: mira, això és el que jo guanyo, això són les factures, aquest mes no et puc comprar la samarreta que vols, però el mes que ve potser sí. Ho entenia i mai s'enfadava. Ell es feia els seus jocs, no demanava quasi res, i venien molt amics a jugar a casa.

Àvia Teresa:

A mi, m'encantava tenir nanos a casa meva. Quan en Joan tenia tretze anys va arribar a muntar una emissora de ràdio i es passava hores amb els seus amics a les golfes fent els seus programes!

Carme:

L'havia d'apuntar a tot: colònies, excursions, esplais... Necessitava consumir aquesta energia que el feia estar en moviment constant.

[Imatge del fogó de gas de la cuina. La Carme remena la carn que ha posat a la paella]

Carme:

Quan va acabar l'EGB volia fer disseny gràfic, perquè dibuixava molt bé. La seva especialitat eren els grafitis, tot i que els feia on no s'havien de fer i això també m'havia dut molts problemes. Va començar FP, però va ser un desastre. No anava a classe, no estudiava gens i no tenia ganes de fer res. Amb setze anys va escapar-se a Cadis sense dir res i jo vaig donar l'alarma a la policia dient que havia desaparegut. A les nits feia malvestats i havia d'anar-lo a buscar a comissaria. No volia horaris ni normes, volia aixecar-se tard i anar al carrer. Així és que jo em passava els dies plorant, pensant en què li havia fallat perquè es comportés així, fins que el vaig posar contra les cordes i el vaig obligar a buscar feina.

[Imatges de la mare i la filla baixant les escales del pis. S'acomoden amb dos peïtons. La Carme va caminant cap un parc i seu en un banc]

Carme:

Moltes vegades m'he preguntat com hauria estat el meu fill sense la malaltia i com hauria estat també la meua vida sense aquest patiment constant. Recordo que les primeres feines li van anar bé, semblava que havia canviat i s'havia tornat responsable, però no era veritat. No li duraven massa temps les feines i ell s'anava radicalitzant. A la seva habitació hi tenia moltes consignes antisistema.

És per això que als divuit anys va marxar d'ocupa a un pis de Cornellà. Per a mi va ser una sensació estranya: per una banda em sentia alliberada i per una altra culpable i mala mare. Uns anys després va venir tot el merder de l'ocupació de l'Ateneu de Barcelona, ell en tenia vint-i-un i va ser també quan va patir la primera paranoia.

[Imatges: la Carme s'aixeca del banc i comença a caminar cap uns grafitis que hi ha en un mur del parc. Música electrònica]

Carme:

Potser sí que algun d'aquests els va pintar ell. Mai em confessava els seus delictes perquè la culpa sempre era del sistema. Deia que jo estava de la banda dels dolents i que no em diria res, però no era veritat. Perquè sempre he estat al seu costat quan m'ha necessitat. Fins i tot quan havia d'anar a una manifestació del moviment ocupa o temia per la meua pròpia vida. Qualsevol mare hagués fet el mateix.

[Imatges: la Carme continua caminant fins arribar al davant d'una casa. Música electrònica]

Carme:

Aquesta era la primera casa que van ocupar. Si us hi fixeu encara hi ha alguna pancarta. Aquí dins hi corria lliurement la droga, les pastilles de disseny... Tot el que per als amics ocupes del meu fill era evadir-se d'una realitat que no els agradava gràcies als efectes de les drogues, per al Joan va suposar entrar en un altre món: el de les malalties mentals.

[Imatges: una mica desenfocades de diferents tipus de drogues. Música electrònica]

Veu en off periodista:

Hi ha una clara relació entre el consum de tòxics i les malalties mentals. La combinació d'alcohol i drogues afecta directament a les connexions neu-

ronals i aquest fet en molts casos desemboca en alguna malaltia mental. Normalment esquizofrènia o trastorns psicòtics, com és el cas del Joan.

Hi ha una clara relació entre el consum de tòxics i les malalties mentals. La combinació d'alcohol i drogues afecta directament a les connexions neuronals

[Imatges: primer pla de la Carme. La veiem amb la via del tren de fons, darrera seu]

Carme:

A l'Ateneu en Joan fumava canutos i després speed i com que era tan hiperactiu, jo tenia molta por que li passés alguna cosa. Un dia va venir a veure'm a casa i amb la cara molt trista em va dir que ningú volia saber res d'ell, i que hauria de tallar amb les amistats. A mi allò em va semblar molt estrany. Després em va començar a dir que al tren dues noies que no coneixia de res li havien dit: «mira el machito aquest». I ell em preguntava si jo en sabia res d'aquell complot que estaven preparant contra ell. El que jo sí sabia és que tot allò s'ho estava imaginant, i per això li vaig dir amb molta cura que el que m'estava explicant era la seva realitat, però que no era la realitat que vivíem els altres. I ell em contestava que no podia ser, que era jo la que m'equivocava. En aquell moment vaig recordar un llibre que havia llegit feia temps: *Los renglones torcidos de Dios* que va de l'esquizofrènia i de seguida vaig pensar que el meu fill estava patint aquesta malaltia. Vam anar a veure els ocupes i ells van dir que de complot res de res. Va ser llavors que ell va ser conscient que havia viscut una paranoia i que no es trobava bé, que patia una depressió, deia ell.

Veü de la periodista:

I no van demanar ajuda psicològica?

Carme:

No volia ajuda. No volia explicar la seva vida a un psicòleg per res del món. Va tallar amb la xicota després de tres anys d'anar amb ella, i cada vegada estava pitjor. Jo ja no sabia què fer per ajudar-lo, estava desesperada i la meua família –que sempre m'ha fet costat– em va donar un cop de mà. El meu germà, que viu a Sevilla, em va dir que potser al Joan li aniria bé estar amb ells una temporadeta. Va anar cap allà i durant el dia ajudava

al restaurant familiar, però la resta del temps es tancava a la seva habitació i no en sortia gens. Tres mesos després ja tornava a ser a Catalunya. Se'n va anar a Malgrat amb un cosí meu i, més animat, va tornar a la seva tasca d'activista, organitzant concerts benèfics, recollint diners per a moltes causes... i finalment va tornar amb els ocupes. Va estar-s'hi fins als 28 anys patint brots i paranoies sense dir-me res. Quan es va veure que tocava fons va venir a casa meva amb els dits grocs, la mirada perduda i una agressivitat continguda, i em va dir: «Mama, m'estic drogant». Li vaig dir que necessitava ajuda professional, que jo estaria amb ell, que l'acompanyaria, però ell no en volia saber res de tot això. Resulta que havia tingut problemes amb els del col·lectiu ocupa perquè els deia que per què el miraven malament i sempre conspiraven contra ell i altres paranoies provocades per la malaltia.

[Imatge de la Carme mirant les vies del tren. Música new age]

Carme:

Era impossible viure amb ell, necessitava molt espai, no em volia ni veure i tenia manies que només ell entenia. Volia viure sol. Vaig llogar-li un pis a Esplugues i li vaig aconseguir una feina a una empresa d'ordinadors. Tot li començava a anar bé fins que va tornar a prendre speed. La seva vida era com una via morta que no portava enlloc i jo –que per força anava en el seu mateix tren– no sabia a quina estació havia de baixar.

La seva vida era com una via morta que no portava enlloc i jo –que per força anava en el seu mateix tren– no sabia a quina estació havia de baixar.

[Imatge de la via del tren que es fon amb una imatge de la Carme caminant pel carrer. Música new age]

Carme:

Jo no podia dormir a les nits pensant quina una n'estaria fent. Tenia denúncies per haver tirat per terra una taula del partit polític Ciutadans enmig de les Rambles de Barcelona; denúncies d'un veí del pis d'Esplugues, i altres històries. Quan l'anava a veure a Esplugues m'explicava que ell era l'amo de Barcelona i que feia el que volia; i que el veí estava boig, que era ell el que el

volia matar i que per això l'havia amenaçat, ho havia fet en defensa pròpia. Llavors m'acusava a mi dient que els de la ETA m'havien donat diners per delatar-lo. Que jo els hi havia donat la seva adreça i que per aquest motiu l'havia anat a veure. Allò ja era massa. Vaig aconseguir que l'ingressessin a Sant Boi, però jo vaig passar a ser la seva enemiga número u, era la dolenta de la pel·lícula perquè «l'havia fet tancar». Ell va fer veure que estava bé per poder sortir el més aviat possible, i a Sant Joan de Déu va passar el mateix.

Jo vaig passar a ser la seva enemiga número u, era la dolenta de la pel·lícula perquè «l'havia fet tancar»

El que no entenc és per què poden deixar sortir algú de l'hospital si està patint aquests brots psicòtics. Jo no sabia on amagar-me perquè ell estava fart de dir-me que em mataria qualsevol dia, perquè jo l'havia traït. Em semblava impossible que aquelles paraules poguessin sortir de la boca del meu fill. Era com si parlés una altra persona que jo no coneixia de res.

[Imatge en primer pla de la Carme]

Carme:

Feia un any que es medicava i jo volia veure'l millor perquè havia aconseguit que en Joan anés dues vegades a la setmana a veure la psicòloga i la psiquiatra, però no era possible una millora perquè ell continuava amb la maleïda droga. La medicació no era suficient, necessitava una teràpia per deixar les drogues. Vaig aconseguir que entrés a la comunitat terapèutica d'Igualada durant mig any. I això li va funcionar molt bé. Jo mateixa també vaig començar la teràpia amb mares d'altres nois que tenien el mateix que el meu fill i per primera vegada em vaig sentir que no estava sola al món.

[Imatges: la Carme davant d'un edifici. Veiem el rètol «El Turó salut mental» de Vilafranca. Ella entra dins l'edifici]

Veu en off periodista:

Passats uns quants anys, el Joan va aconseguir deixar les drogues i ser constant amb la medicació. A partir d'aquest moment entrava en una altra fase de la seva malaltia. La Carme va haver d'adaptar-s'hi, i va trobar ajuda

en aquest centre de Vilafranca on un grup de pares que fan teràpia junts, expliquen els problemes quotidians amb els seus fills i la psicòloga els orienta i els dóna eines per ajudar-los a enfrontar-los i resoldre'ls.

[Imatges de la Carme parlant amb altres pares. Tenen una reunió amb la psicòloga]

Pare 1:

És una experiència forta i la gent no coneix la malaltia. La gent diu: mira, aquest té cuento. Això només ho sap el que ho passa.

Mare 1:

Jo noto que la els veïns em miren amb compassió i això em fa ràbia. Preferiria que em preguntessin directament, de veritat!

Pare 2:

És que no podem pretendre que la gent ens entengui i ho visqui com nosaltres.

Mare 2:

Això és impossible!

Psicòloga:

Però el que no és impossible és que vosaltres parleu amb naturalitat amb el vostre entorn: amics, veïns, familiars... perquè d'aquesta manera podeu anar desestigmatitzant la malaltia i normalitzant la cosa. Això farà que amb el temps els vostres fills tinguin més possibilitats d'integrar-se en la societat i la gent no els hi tingui por.

Carme:

Hi ha gent de tot. Dins la meua família sempre he tingut el suport de tothom i la gent que em coneix sap pel que estem passant convivint amb una esquizofrènia. T'asseguro que ningú fa bromes amb això.

Mare 2:

Potser sí que de vegades ens amaguem massa.

Mare 3:

Però no és fàcil parlar de les dificultats o de les misèries de cadascú. T'agradaria més explicar que el teu fill s'està preparant per entrar a la universitat o que ha aconseguit treballar a alguna empresa.

Psicòloga:

Però pots parlar orgullosa que malgrat la seva malaltia ha aconseguit anar cada dia al club social, que ha fet amics, i que està preparant una obra de teatre o t'ha arreglat l'aixeta de la cuina que gotejava, per exemple.

**No és fàcil parlar de les dificultats
o de les misèries de cadascú**

Mare 1:

Jo em pensava que el meu fill mai tindria amics. Ara arriba a casa i em diu que dissabte aniran al cine amb els col·legues del club.

Carme:

Genial, no?

Pare 2:

Poc a poc.

Psicòloga:

Doncs això són grans victòries...

Mare 2:

I tant!

Carme:

La primera vegada que vaig venir aquí al Turó el meu fill tenia brots i estava molt perduda, i jo no tinc paraules per agrair que algunes persones que estaven com jo m'escoltessin.

Mare 1:

No, si aquí per escoltar i explicar les nostres coses no serà!

Psicòloga:

Per això estem aquí.

Carme:

Podríem fer nosaltres alguna sortida, no? I si anem al cine? O millor a la muntanya! Jo crec que ens anirà bé l'aire fresc...

Mare 2:

Mentre els nostres fills són al club és un bon moment.

Psicòloga:

Només cal que us organitzeu... i d'això em sembla que la Carme en sap molt.

[Imatges del final de la reunió, actitud més distesa entre els assistents a la reunió. La Carme parla i riu amb altres pares.]

Veu en off periodista:

La Carme sempre és la que explica acudits i fa riure tothom. El seu caràcter afable i simpàtic fa esborrar per uns instants tota la complexitat d'una malaltia capriciosa, poc entesa per la societat i amb unes dificultats quotidianes que només saben els que les viuen.

[Imatges de la Carme a casa seva. Primer pla]

Carme:

Per a mi «El Turó salut mental» ha estat molt important per poder superar tantes i tantes estones incertesa. He entès coses que vaig viure i que no sabia com resoldre a causa de la inexperiència. (*Silenci*) M'ha fet molta ràbia no haver sabut abans que existia un centre com aquest. Crec que falta molta informació als pares encara avui dia.

[Imatges del Joan a la seva habitació a l'ordinador parlant a través del facebook amb uns amics.]

Carme:

El Joan ja no és la mateixa persona, ja no és hiperactiu, però ja no té paranoies, i viu tranquil. Procuo que no sigui excessivament dependent i que de tant en tant hagi de cuinar o quedar-se sol. De vegades m'agrada pensar que quan jo no hi sigui s'espavilarà en un pis tutelat. No me l'imagino en una residència! És clar que té limitacions, i que és reiteratiu amb el que fa i el que diu. Ara està a l'altre extrem, és massa bo. Sap que no pot parlar massa amb la gent perquè fa el tonto. Però el gran èxit del moment present és que n'és conscient de la seva malaltia i això és molt bo.

[Imatges de la Carme a casa seva. Pla general amb la família: la Carme, la seva parella, el seu nét de cinc mesos, l'alegria del nen petit, el seu fill Joan que s'ho mira tot.]

Veü en off periodista:

Actualment la Carme combina com pot la vida en parella amb la vida de ser mare d'una persona de trenta-sis anys que viu a casa i que és especial. El que sí necessita de tant en tant és un respir. El mes que ve té previst fer un creuer amb unes amigues. En Joan treballa en un taller privat de la comunitat on li fan teràpia. Al taller fa dibuix, relaxació, i fa artesanies amb pell, entre moltes altres coses. El director de psiquiatria de la Vall d'Hebron li ha dit a la Carme que amb tractament el seu fill podria recuperar un 80 per cent de les seves capacitats. En Joan també està sota la cura d'una psicòloga que ja és quasi una més de la família de la Carme.

[Imatges de la Carme a casa seva amb la família. La Carme té en braços el nét de la seva parella i juga amb ell. En Joan s'acosta a la seva mare i li fa aquesta pregunta:]

Joan:

Ets feliç amb el nen petit oi?

Carme:

Perquè em preguntes això? I tu, ets feliç?

Joan:

Sí, sí, jo sóc feliç.

Un abisme de 60 graus

Tot va començar el dia que la Clara va ser conscient que aquella filera d'ampolles de licor buides no eren de la bodega –el negoci familiar que tenien al pis de sota de casa– sinó que eren les que sovint havia vist a sobre de la taula, sota el llit de la mare, dins el moble bar, damunt la tauleta de nit de la mare, fent equilibris dalt de la rentadora, flotant a la banyera o oblidades al darrere d'una porta... plenes, mig plenes, mig buides, i ara buides i ocupant quasi tot el terra de la cuina. La Clara tenia set anys i en aquell moment va perdre la infantesa. Va entendre de sobte que la seva mare estava absent per culpa de tot aquell munt d'ampolles, i aleshores es va fer gran de cop. La seva germana Núria tenia quatre anys i encara no s'adonava de res. L'àvia Esperança vivia amb elles i es passava el dia rondinant perquè la seva filla bevia massa, però la veritat és que ella també aprofitava les llargues estones de soledat per ofegar la seva frustració dins aquell líquid groc o transparent de 60 graus que feia el mateix tuf que la bodega familiar que feia 63 anys la va veure néixer.

El pare de la Clara i la Núria exercia com a tal cada quinze dies, quan tornava dels seus viatges comercials a la recerca de licors, vins i bótes. I el seu estil de marit-pare-gendre es basava en esbrucades a una dona que no sabia encaixar la soledat (o abandó, perquè la Maria sempre havia sospitat que el seu marit vivia una doble vida ves a saber on amb tants dies que era fora de casa i no podia ser tant de temps i tant cotxe tan sovint); quatre moixaines –de molta qualitat deia ell– a les seves dues filletes del seu cor; i mirades de rancúnia a la seva sogra –a qui se li acudeix patir un atac de feridura quan el que havia de fer era cuidar de les seves tres dones!

La Clara va passar de ser una nena qualsevol a esdevenir tutora de la seva germana, vigilant de la seva mare i assistenta de la seva àvia. Ella sabia que cada matí havia de llevar-se la primera i espavilar-se per fer els entrepans per a ella i la seva

germana, deixar la llet i les magdalenes preparades per a l'àvia, i llevar la seva mare posant-li l'olor d'un cafè acabat de fer als nassos. L'objectiu era fer fora la ressaca produïda pel rom i el tequila i que la mare pogués atendre el negoci amb unes mínimes garanties. Quan arribava de l'escola potser encara trobava la llet i les magdalenes intactes o l'àvia les havia vessat damunt el seu pijama deixant una fetor agre a l'habitació. Si la mare encara no havia tornat de la bodega i no havia fet el dinar, llavors la Clara començava la recerca de qualsevol cosa comestible que voltés pel rebost. La petita Núria es divertia fent saltirons al voltant de l'àvia contenta com un gínjol tot menjant el menú improvisat que li havia preparat la seva germana: patates xips i un iogurt de maduixes amb cacau.

**Una mare que en els seus breus moments de lucidesa
plorava de pura culpabilitat per ser la responsable
d'assassinar la infantesa de la seva filla**

Amb els anys la Clara va especialitzar-se a trampejar el caràcter fort i exigent de la seva germana petita i a la presència fantasmagòrica i etílica de la seva mare. L'àvia Esperança va morir en un altre atac de feridura quan la Clara tenia dotze anys. Per a la nena la causa de la mort de la seva àvia havia estat la tristesa i la impotència. Dels dotze als disset anys es podria dir que la mestressa de la casa i del negoci familiar era la Clara i que la seva mare feia el que podia, una mare que en els seus breus moments de lucidesa plorava de pura culpabilitat per ser la responsable d'assassinar la infantesa de la seva filla. La resta del temps la dona se n'aprofitava del treball que la seva filla gran havia assumit amb valentia i energia. Però la Clara volia fugir de tot aquell infern i sabia que la sortida d'aquell laberint passava per trobar una bona feina lluny de totes aquelles bótes de vi. Va estudiar administratiu i de seguida va conèixer un noi, el seu xicot i el seu marit uns anys més tard. Casada, treballant d'administrativa a un institut i allunyada de tot aquell caos familiar, no passava dia que no pensés que ara li tocava a sa germana fer-se càrrec de tot, però que potser la petita Núria –que ara ja tenia vint anys– no estava preparada per assumir tot allò. Una vegada a la setmana la Clara feia la visita rutinària de control per comprovar que tot funcionés més o menys bé. La mare havia perdut molt, el pare ja només venia un cop al mes i marxava un dia després de la seva gran arribada, just per descarregar el material alcohòlic –el botxí diabòlic de la seva dona– i tornar a agafar la carretera. La Núria també havia estudiat

administratiu i tenia una bona feina, era atractiva i se la veia contenta, fins que es va enamorar d'un noi que la va enganyar i la va fer caure en un pou del que no en sabia sortir. Sentia veus, es va tornar agressiva i el seu caràcter es va agrejar. La seva mare no ho veia, o no volia veure-ho. Va ser la Clara, com sempre al rescat, que va haver de portar la seva germana al psiquiàtric davant la desaprovació i els insults de la seva mare que no acceptava de cap manera que la seva filla petita s'hagués tornat «boja».

La Clara va tenir dos fills i feia malabarismes per portar un vaixell familiar que feia aigües per tot arreu. La feina a l'Institut li absorbia vuit hores diàries. Els seus fills petits reclamaven la seva atenció i el seu marit... en fi... ell no ajudava massa i no en volia ni sentir parlar de la família política. La seva mare començava a patir brots psicòtics com a conseqüència d'aquell alcohol que tantes vegades havia travessat el seu esòfag, venes, ventre i intestins; però mai es deixava ajudar perquè deia que tenia al·lèrgia als metges i sobretot als psiquiatres. La Núria estava cada vegada pitjor, però com a mínim va aconseguir que anés al centre de dia del psiquiàtric. De les 24 hores, la Clara en va arribar a dormir unes quatre diàries durant anys per poder arribar amb els seus petits braços i la seva actitud de cuidadora vocacional a cobrir les necessitats dels que depenien d'ella. Les conseqüències es feien evidents al voltant dels seus ulls, enfonsats i tristos; i en el rictus dels seus llavis, amb la corba mirant avall senyal inequívoc de patiment i amargor.

**La mare en saber la notícia va fer una ganyota que li va
quedar per sempre marcada a la cara**

El dia que la Clara va fer els 50 anys el seu pare va morir en un accident de cotxe. Un revolt inesperat va acabar els seus viatges, la seva intermitència i les seves mentides. La Clara quasi no va sentir res, només un calfred; la Núria es va tancar a l'habitació durant tres dies; i la mare en saber la notícia va fer una ganyota que li va quedar per sempre marcada a la cara. Un mes després, la Clara es va separar del seu marit. Ara s'adona que ell tampoc no estava bé. S'ha tornat una experta en veure les diferents actuacions de les malalties mentals a la vida dels que les pateixen. Amb alguns entrebancs menys (pare i marit), la Clara va decidir que havia de tenir la mare a prop si volia vigilar-la i ajudar-la, així és que li va fer comprar un pis al costat del seu. També era una manera que no es gastés els diners en alcohol i tabac. Els primers mesos ja li va veure una millora, l'alcohol ja

no circulava per la seves venes ni es barrejava amb la seva sang, però el mal ja estava fet, les connexions del cervell només li funcionaven de tant en tant. Hi havia dies que omplia la cara de la seva filla de petons (cosa que no havia fet mai), altres dies li agafava la plorera i no la deixava tornar a casa seva perquè deia que l'estava abandonant, i altres dies li deia que era una bruixa i començava a cridar dins al llit, sopada, neta, i medicada. Era tancar la porta del pis i deixar de bramar per entrar en un son profund i relaxant. Sort de les assistentes socials de l'Ajuntament i l'ambulatori i el servei psiquiàtric que li feien el seguiment a la mare, era una cosa que la Clara agraiïa profundament.

De mentre, la Núria havia perdut la bellesa i el seny i també s'havia traslladat a un pis prop de la seva germana, la seva Teresa de Calcuta particular. Sí que dormia al seu pis, però feia vida pràcticament a casa de la seva germana. Pel matí la Clara –abans d'anar a treballar– ja li havia preparat l'esmorzar i la medicació, a l'hora de dinar es presentava puntualment just per seure a taula i ja es quedava a passar la tarda i de pas a sopar...la qüestió era fer-li la vida difícil a la seva germana gran: fumava al menjador tot i que sabia que estava prohibit, la perseguia per la casa dient-li coses que la feien enfadar... i ho aconseguia! I això no era tot. La filla de la Clara feia mesos que menjava malament i s'havia aprimat tant que feia por mirar-la, el psicòleg li va diagnosticar una anorèxia i ja feia un mes que estava en tractament. I el seu fill, com una maledicció, cada vegada tenia més símptomes que li recordaven els de la seva germana abans de patir l'esquizofrènia. La vida de la Clara feia massa anys que era una olla a pressió, semblava que els trastorns la perseguïen per tot arreu i que afectaven de ple a tota la seva família.

La vida de la Clara feia massa anys que era una olla a pressió, semblava que els trastorns la perseguïen per tot arreu i que afectaven de ple a tota la seva família

Llavors, sabent que havia d'aguantar com fos i que no podia permetre's el luxe d'enfonsar-se en l'abisme perquè ella era la que havia d'ajudar tothom, va témer per ella mateixa. Però va arribar el dia de l'explosió inevitable. Va haver d'anar al psicòleg i li va diagnosticar una depressió lleu. Lleu? Doncs ja és ben poc això! És una dona forta, vostè! Per força, li va dir ella resignada. Prengui's aquestes pastilles i miri de relaxar-se. Relaxar-me? deia ella escèptica, pensant en el quadre que l'esperava a casa seva.

Un dia va anar a parlar amb la treballadora social del CAP per arreglar uns papers de la seva mare i es va posar a plorar de pura desesperació. Aleshores, la treballadora social li va informar de l'existència d'una associació que oferia ajuda als familiars de persones amb malalties mentals. Li va explicar que hi havia un servei psicològic per a les famílies, grups de famílies setmanals amb un psicòleg i que ella podia fer-ne ús. Aquell dia la Clara va veure el cel una mica menys gris, feia tant temps que no el veia blau! I per primera vegada a la seva vida es va deixar ajudar. Amb una tremolor al cos –que no podia controlar– va assistir a la seva primera reunió de familiars.

Li va explicar que hi havia un servei psicològic per a les famílies, grups de famílies setmanals amb un psicòleg i que ella podia fer-ne ús

Quan va veure que allà tothom tenia problemes calcats al seu, que tothom explicava les seves misèries i que tothom feia anar el cap amunt i avall en senyal de: «ja sé de què va això perquè a mi em passa el mateix»; va deixar anar un sospir tan gran que li va semblar que havia fet fora tots els fantasmes, incomprendiments, abraçades que no van existir, crits ofegats, i mil dolors de l'ànima sense nom que tenia enganxats a algun racó del seu cos fràgil.

Actualment

Dos anys després d'aquella primera reunió, la Clara no només ha deixat de tremolar sinó que és la presidenta de l'Associació de familiars del seu poble. Fa rutllar els números de l'Associació com mai, fins i tot en aquest temps de crisi. Els socis han augmentat fins als 65 actuals. Cada quinze dies reuneix un grup de mares que exposen les seves inquietuds davant d'una psicòloga. Ajuda a crear activitats perquè el club social tiri endavant i els usuaris puguin desenvolupar les seves capacitats. Participa dels programes Respir per a famílies que organitza la FECAFAMM. És capaç d'anar-se'n amb les amigues de cap de setmana a Calafell, relaxar-se i no sentir-se culpable. Reserva un parell d'hores a la setmana per fer pilates. Ha apadrinat un nen de l'Índia, i fa meditació i ioga tot escoltant música new age.

Com diu ella: sempre hi ha una sortida.

El rei de la casa

En Guillem Morgades és un home de lletres. Un home que s'adapta als nous temps, que gaudeix tant navegant per internet i llegint blogs, com fullejant els diaris i llegint llibres.

A casa són sis: ell, la Montse –la seva dona–, el seu fill, i tres gats de carrer que de seguida van ocupar els llocs més privilegiats de la llar que els va acollir: al costat de la porta del balcó quan entra un rajolí de sol, a la punteta del sofà just on hi ha el coixí més molsut de la casa, i el raconet més calentó de la cuina: tres territoris o imperis felins pactats entre ells per unanimitat de mirades i moviments de cua. Conviure amb ells és tota una experiència, però a casa dels Morgades s'hi han acostumat al caràcter diferenciat dels tres reis de la casa que va des del més tossut i rabassut, passant pel refinat i aristocràtic, fins als més manyac i juganer. En canvi, el caràcter del seu fill únic, en Roger Morgades, aquest ja és un altre tema. Canviant, difícil, indomable, rebel... en realitat un caràcter dirigit per una malaltia mental: l'esquizofrènia.

Tot va començar amb el descontrol de tot allò que més t'atrau quan tens setze anys, tot allò prohibit o reservat als adults, tot allò que et fa creure que ets més gran i que et fa sentir més lliure i independent. El cànnabis, l'alcohol i les pastilles corrien lliurement per la sang del Roger sense que els seus pares poguessin aturar aquesta trencadissa interna de neurones i aquesta actitud externa desafiant del seu fill; d'altra banda respectada i tolerada per molts darrere frases com: «tots els joves ho fan això, tots ho hem fet quan érem joves, és normal».

—Hola, bona nit! (*Diu el policia tot traient-se la gorra*)

—Bona nit (*amb cara de sorpresa*)

—En Roger Morgades, és el seu fill?

—Sí, és el meu fill. Què ha passat?

—L'hem enganxat destrossant mobiliari dins uns lavabos.

—Com diu?

—Sí, els de la discoteca One ens han avisat. Com que es troba en aquest estat d'embriaguesa no ens ha contestat cap pregunta i uns amics seus ens han donat aquesta adreça. Des de la central ens han dit que no és la primera vegada que comet actes vandàlics.

—Em sap greu...

—Això només és un avís, però la propera vegada hi haurà una sanció i segurament tindran notícies de la gent de la discoteca.

Un dia eren uns vidres d'una escola, un altre es dedicava a fer de justicier defensant als «dèbils» que deia ell i apallissant qui es posés pel davant; i un altre dia estavellava el cotxe del pare contra un fanal. Els pares no s'ho podien creure tot allò, perquè encara tenien al seu cap la imatge del seu fill únic, tímid i bon nen que havia crescut en un ambient tranquil, tolerant i molt permissiu. Però l'alcohol primer i les drogues i les pastilles després, l'havien portat a protagonitzar situacions que els pares vivien com una mala notícia darrere l'altre i que patien com el pitjor malson: aquell que quan et lleves pel matí t'adones que és una realitat quotidiana i instal·lada en el temps. Van demanar ajuda i van anar a un psicòleg —en Roger no en volia ni sentir parlar—, el professional els va aconsellar que li vigilessin els diners i que fossin més autoritaris, però els Morgades eren gent massa comprensiva amb el nano i amb tothom. Els costava moltíssim imposar mesures dràstiques. En Roger potser bevia menys, però anava a trompa diària. I a més a més no es deixava ajudar de cap manera a deixar les addicions. Era impossible. Per això, després d'estavellar per segona vegada el cotxe del pare —aquesta vegada expressament contra una paret—, en Guillem i la Montse van prendre una decisió ferma. Li van dir que busqués feina i que marxés de casa. Tenia vint-i-dos anys. En Roger va llogar un estudi a Barcelona amb la intenció de començar una nova vida, però tot li durava poc: les feines, les noies, les ampolles d'alcohol, les amistats... I la seva vida transcorria molt de pressa. Això sí, quan no tenia diners, els en demanava als pares quan venien a visitar-lo. Ells intentaven espaiar les visites per no donar-li el que demanava i per no haver de veure amb els seus propis ulls com tenia el pis, com malvivía i com estava cremant inútilment la seva vida.

Feia cinc anys que en Guillem i la Montse havien decidit deixar Barcelona per viure una vida més tranquil·la a Malgrat de Mar, però patien tant pel seu fill, que ara tenien clar que havien de vendre's l'apartament, canviar de feina, tornar a Barce-

lona i viure a prop del seu fill per controlar-lo. No va ser una decisió fàcil, els dos tenien un grup d'amistats molt fort amb una relació molt propera, unes bones feines, i vivien còmodament en un bloc d'apartaments amb piscina. En Guillem – molt aficionat als esports– nedava cada dia dues hores i mitja, corria diàriament per la platja i divendres a la nit jugava a futbol sala. Sabien que deixarien un estil de vida que els donava molta satisfacció per tornar a la ciutat de la qual havien fugit, i vigilar un fill que encara els havia de donar encara més problemes dels que podien imaginar.

**En Guillem mirava pàgines a internet
sobre les addiccions, les seves conseqüències,
el seu tractament**

Un cop instal·lats a Barcelona el fill anava alguns dies a dinar a casa dels pares i havia expressat que volia tornar a viure amb ells, però els seus progenitors aguantaven el tipus i es feien els forts dient-li que fins que no deixés l'alcohol això no ho podien fer. De mentre, en Guillem i la Montse havien començat a assistir a les reunions de familiars d'alcohòlics anònims per mirar d'ajudar el seu fill. En Guillem mirava pàgines a internet sobre les addiccions, les seves conseqüències, el seu tractament. Consultava blogs i webs fins a les tantes de la nit i havia comprat un munt de llibres. Ara ja no es queixaven les seves cames de tant córrer per la platja, ara es queixaven els seus ulls de tant intentar buscar solucions. Als 23 anys –quasi tocant fons– en Roger li diu als pares que canviarà. Mentida.

Tenia 24 anys quan la mare li va dir que podia quedar-se uns dies a casa amb ells, fins que curés una grip molt forta que feia dies que arrossegava. El segon dia d'estar a casa dels pares, en Roger es troba cara a cara amb un dels símptomes més comuns de l'esquizofrènia.

- (Parlant molt fluixet) Vigileu, ens estan escoltant. Saben tot el que diem.
- Però què dius, fill?
- Sí, sembla mentida que sempre sigui jo el primer a adonar-me del que passa en aquesta casa.
- Però de que parles?
- Que sí, que ens han posat micros per tota la casa! Xist, calleu!

El primer ingrés va ser molt traumàtic. Al Clínic el va atendre una doctora d'urgències, però al cap de dues o tres hores, ja el volien enviar cap a casa. En Guillem estava mort de por i d'impotència i li va dir a la doctora que ell no el podia tornar a portar a casa perquè estava delirant, i que estava obsessionat amb què hi havia micròfons. Finalment, el van ingressar a la setena planta, Psiquiatria. Amb l'excusa de fer-li unes proves, en Roger s'hi va estar un mes. El diagnòstic: esquizofrènia paranoide. Li van donar la medicació, però va quedar tan tocat pel temps d'ingrés que després no volia tornar al metge ni a la doctora. Ell els explicava als seus pares que el volien matar, però després quan veia la doctora a la consulta, molt seductor, la convidava a sopar.

Els primers dies, els amics d'en Roger anaven a veure'l a casa dels pares i explicaven que ja feia dies que el notaven molt estrany perquè tenia l'obsessió que el perseguïen.

En Guillem, quan va saber el diagnòstic, va engegar el seu ordinador i va buscar a Wikipèdia: «esquizofrènia»:

L'esquizofrènia (del grec, *schizo*: divisió i *phrenos*: ment) és una malaltia mental caracteritzada per una pèrdua del judici de la realitat i una àmplia desorganització de la personalitat amb impossibilitat de motivar una conducta i establir propositivitat vital adequada. És causada, probablement, per un defecte bioquímic o microestructural cerebral que a hores d'ara encara no està aclarit del tot. Existeix una gran varietat de símptomes indicadors d'esquizofrènia. Entre aquests es troben alteracions del pensament, **al·lucinacions**, moviments anormals i alteracions de la **motivació**. Cap d'aquests símptomes, però, és patognomònic de la malaltia, la qual cosa genera moltes dificultats per a emetre un diagnòstic. Es postula que diversos factors intervenen en la seva aparició, entre ells l'herència genètica, alteracions en la migració de poblacions cel·lulars durant el **desenvolupament embrionari**, l'ús de **drogues** i l'estrès ambiental. És una malaltia crònica però pot millorar amb el tractament, sobretot farmacològic.

Va sospirar i va dir en veu alta: pobres de nosaltres! Aquella nit va somniar amb neurones deformades i transmissors cerebrals esberlats. Començaven a viure la malaltia amb tot el seu esclat de conseqüències.

Diuen que l'esquizofrènia és la malaltia més greu del cervell. Primerament és difícil d'acceptar; després, de viure amb ella i conèixer-la; i finalment de dominar-la. Els Morgades van anar passant les diferents fases igual que moltíssimes famílies arreu

del món que han viscut un tràngol semblant. El primer entrebanc que van haver de superar era saber on trobar informació sobre la malaltia. Amb la saturació que hi ha en temes sanitaris al nostre país va ser mig miracle que poguessin entrar en un taller de sis sessions al Clínic on els van explicar la malaltia, com enfrontar-la i com tractar el malalt. Ben aviat van saber que si no posaven en pràctica totes les indicacions del doctor, era com tenir una bomba de rellotgeria dins de casa.

**L'esquizofrènia, primerament és difícil d'acceptar;
després de viure amb ella i conèixer-la;
i finalment de dominar-la**

Però aquella bomba anomenada Roger continuava consumint cànnabis, alcohol i la paciència dels pares. Perquè no esclatés era qüestió de mantenir la medicació i reduir tota la resta de verí que ingeria o fumava. Però la rebel·lia mantenia en Roger en la seva posició de supèrbia. Fins i tot el psicòleg del barri se'l va treure de sobre perquè feia apologia del cànnabis davant del grup amb el que feia teràpia. El psicòleg no podia amb aquell nano de 24 anys i això desesperava a uns pares que no s'atrevien a portar-li la contrària. Necessitaven més ajuda. Van fer una teràpia especial a Nou Barris per a famílies febles i la psicòloga els va dir que eren massa tous amb ell, que no havien de permetre que fos el rei de la casa i que el possessin a treballar en un centre especial de treball.

—El vostre fill us domina i això no pot ser.

Cada dimarts de 3 a 4 anaven a teràpia i la psicòloga treballava sobre les situacions reals que vivien a casa.

—On vas?

—Amb els meus amics a fer un cafè!

—I si en fem un aquí? És més barat i més bo.

—...

—A més és molt tard i fa fred al carrer.

—Ah, vale...

Estaven aprenent a dirigir ells les situacions gràcies a les eines que rebien a la teràpia. Però no tot era tan fàcil. Les situacions de conflicte difícil de resoldre arriben en el moment que menys esperes.

- Que has ajudat a la teva mare a preparar el raïm per les campanades?
- No, em teniu tancat i jo vull anar amb els meus amics.
- Home, però la teva mare ha preparat un sopar de Cap d'any boníssim!
- Se me'n fot! Me'n vaig a l'habitació a sopar i a veure la tele.
- Ah, sí? Així li pagues a la teva mare l'esforç?
- Estic fart de vosaltres, sempre amb les vostres històries de merda!
- Te n'hi vas tu a la merda!
- Perfecte! Doncs ja no em veureu el pèl (*se'n va de casa donant un fort cop de porta*).

En Roger va passar tota la nit fora de casa. Els gats van fer guàrdia tota la nit al costat de la porta. La Montse plorava desconsolada davant la perspectiva d'un any nou tan decebedor. En Guillem se sentia culpable per haver-li contestar malmament i pregava perquè no s'hagués ficat en un embolic. L'endemà el van trucar de comissaria. Havia agredit un noi i ell tenia la clavícula fora de lloc. La versió del Roger era que un paio que era Son Goku feia de vigilant del món i l'estava perseguint, després el va atacar i ell només es va defensar. Encara avui dia no s'ha celebrat el judici.

En el seu peregrinatge per les diferents associacions els Morgades van anar fins el barri de Gràcia i van trucar a la porta de la ACFAMES, especialitzats en esquizofrènia i on hi ha grups d'autoajuda. La Montse s'hi va implicar molt i li van donar moltes eines per ajudar a tractar el seu fill. Ella i el seu marit havien fet una pinya, un front comú per anar a totes i guanyar la batalla. Mentre ella anava a teràpia, ell cuidava el Roger i buscava informació per internet. Mentre ella vigilava el fill, el seu marit aprofitava per fer un cafè amb els amics. Mentre ella marxava uns dies amb unes amigues a Berga, ell tenia cura del noi. Mentre ella...

**Després de trenta-sis anys de casats sempre tenien
temes per parlar i el nano, evidentment,
era el centre de les seves converses**

Davant d'aquest tipus de dificultat és freqüent veure com les parelles es distancien i es separen, però aquest no era el cas. Després de trenta-sis anys de casats sempre tenien temes per parlar i el nano, evidentment, era el centre de les seves converses.

Els de la família van ser els primers que van saber que el Roger tenia una malaltia mental. Amb els amics va costar més dir-ho, però al final tots ho van anar sabent. Les reaccions va ser de tots els colors, però al cap del temps la indiferència va guanyar la partida. Al principi volien fer veure que no passava res i quedaven per sopar com havien fet sempre, però al Guillem i la Montse les converses amb ells ja no els deien res i als acudits que explicaven, fins i tot algun de «bojos» no els hi veien la gràcia. Quan es feien sopars a casa dels altres no hi anaven per no deixar en Roger sol. Ells mateixos s'estaven aïllant. A més a més, el noi no volia que en parlessin amb ningú del que li estava passant i quan venia algú a casa quasi ni saludava. Parlava amb monosíl·labs i continuava fent carícies al gat més manyac de la casa –des que ell havia emmalaltit no se'l podia treure de sobre ni per dormir. Cada vegada estava més tancat en ell mateix, sortia poc, no volia treballar de cap manera, es medicava i d'amagat continuava consumint cànnabis.

Els Morgades i els tres gatets de la casa, havien après a llegir entre línies els signes anteriors a les crisis

Uns anys després del primer ingrés, en Roger va tenir una recaiguda molt forta. Sortia al balcó de casa amb la caputxa posada i mantenia la mirada lluny durant hores, i caminava amunt i avall pel pis sense cap sentit. La veu dels seus pares preguntant-li si li passava res no li traspassava el cervell, només s'instal·lava a les seves orelles i prou, com un estridència inintel·ligible que es barrejava amb el soroll del carrer. Després va ser tot molt ràpid: un gran escàndol al pis, la policia i les baralles amb els nois del servei d'urgències. Va estar quatre mesos ingressat. Aquesta vegada li va servir per acostumar-se a les visites amb el seu infermer i la seva doctora, i per posar-se molt seriós amb el tractament de la malaltia mental i les addicions. Els Morgades i els tres gatets de la casa, havien après a llegir entre línies els signes anteriors a les crisis que, per sort, només en van haver de viure un parell més. El darrer brot va sorgir com un volcà en erupció, amb una virulència extrema. Eren les deu del matí i el Roger va començar a riure davant la tele, no podia parar. Quan portava dues hores així el seu pare li va dir que haurien d'anar al metge, però ell s'hi negava. Tot d'un plegat, ja alçant la veu, va començar a cridar: «Gora ETA». Per intentar calmar la situació, i mentre esperaven la policia, la Montse li va fer una truita de patates al noi perquè era el seu plat preferit. En Guillem estava molt nerviós perquè la policia trigava molt a arribar i va baixar al car-

rer a esperar-los. No tenia por d'ell, tenia por del que la malaltia estava fent amb ell. Hagués volgut que fos de nit i que molts no s'haguessin adonat de res, que les botigues fossin tancades i el carrer buit, però eren les 12 del migdia. Notava com li augmentava la pressió, i mentre pujava les escales del pis podia intuir els veïns darrere les portes, expectants. Ells ja sabien el que era una crisi forta d'en Roger per la intensitat dels seus crits. Quan en Guillem va entrar a casa seva alguns sortien al replà perquè esperaven que en qualsevol moment arribaria una ambulància i veurien un petit espectacle. Eren com els espectadors del circ romà, però al segle XXI i a Nou Barris. Quan finalment van arribar els policies i uns tècnics sanitaris en Roger no volia anar amb ells i la cridòria va augmentar, però aviat va haver de rendir-se davant la força de sis contra un i, vençut, es va deixar portar de bracet fins l'ambulància que va marxar seguida, efectivament, per les mirades de tot el bloc de pisos –que ara eren als balcons–, vianants ocasionals i botiguers del carrer.

Ara ja fa sis anys que el Roger està estable i el seu pare el pot portar a tot arreu amb ell. Una de les coses que més els agrada fer junts és anar a veure partits de futbol. De petit i d'adolescent en Roger era molt bon porter. De més gran havia treballat un temps en un poliesportiu del barri i era l'encarregat del pavelló els diumenges. De tant en tant en Roger li diu al seu pare que l'encarregat que hi ha ara no ho fa tan bé com ho havia fet ell.

A casa les coses han millorat molt i en Roger està més estable. Una de les tècniques que han desenvolupat amb ell és la de l'emoció expressada. Es tracta de vigilar el to de la conversa, ser amable i no criticar ni ser hostil.

—Apa, maco! Què t'estàs deixant barba?

—No, fa dies que no m'afaito, no en tinc ganes.

—Doncs et queda bé la barba. Se't veuen moltes canes, però et queda bé.

—Vaig a afaitar-me i a dutxar-me...

Actualment

Al Guillem i la Montse els molesten molt els comentaris insensibles que fa la gent quan fa servir la paraula «bojos» gratuïtament. Creuen que l'estigma no ens el traurem mai de sobre si no ensenyem als nens i nenes a les escoles i els eduquem a casa a respectar i entendre la diferència. De tota manera, ells oloren la por que té la gent amb l'esquizofrènia.

En Guillem i la Montse han fet noves relacions, nous amics que entenen la seva problemàtica perquè ells també la viuen. Fins i tot, en Guillem és moderador d'un grup d'autoajuda des del 2007.

A casa les coses han millorat molt gràcies a uns pares implicats cent per cent en la teràpia i la cura del seu fill. Tot i que els Morgades són conscients que el seu fill mai es recuperarà, el seu ànim, el seu somriure, la seva il·lusió i el seu positivisme els fan encarar el futur amb esperança.

Incansables, estan contents amb el treball que han fet amb el seu fill tots aquests anys que és per a ells –juntament amb els tres gats– el rei de la casa.

«Aprenent ensenyant»

Entrevista a Neus Payerol, presidenta de l'Associació Aprenem

Una cosa és agafar el tren per fer un recorregut de feina i un altre de ben diferent és anar cap a destinacions més agràides. I viatjar fins a Arenys de Mar ho és molt, d'agraït. Quan mires per la finestra i pots veure que el color que predomina és el blau, sents que t'allunyes de la monotonia i tens la sensació d'estar viatjant. Un cop arribo a l'estació d'Arenys veig la Neus en l'interior d'un cotxe vermell que m'està esperant.

Amb la Neus és molt fàcil parlar. És d'aquelles persones que es fan entendre i que s'asseguren que el missatge que transmeten hagi arribat bé. Recordo el dia que vam gravar al Parc de la Ciutadella de Barcelona pel programa Ments. Ella, amb el seu poder de convocatòria, va reunir ràpidament unes quantes famílies que tenien nens i nenes amb autisme per participar en el reportatge. És un poder guanyat a pols. Un poder guanyat a base de picar pedra per reivindicar drets que pertoquen, però que costa molt que siguin atorgats. Va crear l'Associació Aprenem perquè creia en un model que no existia en el nostre país i del que sí en gaudien a Europa. Un model basat en la inclusió social de les persones que pateixen la síndrome de l'espectre autista. La malaltia del seu fill la va portar a treballar per aconseguir aquesta inclusió. El que en un principi va ser una recerca individual en solitari es va transformar en una lluita pel bé comú d'un col·lectiu que, com ella, no obtenia respostes a les seves preguntes. La seva idea era poder oferir les eines i ajudes que ella mateixa no va trobar quan més les necessitava.

Natural i senzilla, la Neus em convida a casa seva a xerrar una estona. Mentre m'ofereix de tot, m'ensenya fotos i engega el portàtil; no perd ni un minut per explicar-me la seva vida.

Quan t'instal·les a Arenys?

Després d'estar treballant cinc o sis anys en una empresa tèxtil de Mataró, vaig venir a viure sola a Arenys amb la idea trobar alguna altra feina. I sí, vaig trobar feina d'administrativa en una residència d'avis on m'agradava dedicar temps per parlar amb ells, però sense tenir la responsabilitat d'una auxiliar. I va ser a Arenys que vaig conèixer en Josep Maria. Vam estar quatre anys junts fins que ens vam casar. Sis anys després naixia en Joel.

(La Neus somriu en recordar aquells temps i amb la mirada perduda intenta dibuixar imatges de l'alegria inexplicable).

Com va anar l'embaràs?

Vaig tenir un embaràs i un part fantàstics! En Joel era un bebè normal fins que va fer els divuit mesos. Va ser a partir d'aleshores que de mica en mica –en un espai de temps no superior a dos mesos– va perdre totes les habilitats que havia adquirit fins aquell moment: va deixar de dir les paraules que coneixia, de senyalar, de fer demandes, de mirar-nos... Vaig portar-lo a la llar d'infants i em vaig adonar de tot això. A mi em semblava que al meu fill li passava alguna cosa. A la llar d'infants em van dir que jo estava obsessionada; el pediatra li treia importància i em deia que era caràcter del nen, que com que era fill únic el mimava massa. Fins i tot em va dir que busqués ajuda professional per a mi. Però jo el veia diferent als altres nens. Vaig fer venir una psicòloga de la família perquè se'l mirés, però no li va trobar res.

I la teva parella?

El meu marit tampoc veia res i jo em pensava que m'estava tornant boja. Aleshores el vaig treure de la llar d'infants perquè pensava que potser el nen estava enrabiàt i volia estar a casa. Jo treballava vuit hores i no podia estar gaire per ell, així que vaig deixar-lo amb la meva mare, però la cosa no millorava.

Qui et va confirmar les teves sospites?

Li vaig comentar a un company de feina que era metge i ell em va dir que el portés a la seva dona que era psicòloga.

Li vaig mostrar a ella un vídeo que havia gravat amb imatges del nen abans d'anar a la llar d'infants i i unes altres més actuals. Li vaig preguntar si creia que el meu fill tenia autisme. Ella ens va derivar de seguida al CDIAP, un centre de detecció precoç. I allà ens van dir el que jo no volia sentir: que sí, que en Joel tenia trets autistes.

I la teva reacció?

Jo volia saber què era l'autisme, com l'havíem de tractar a casa, què significava pel meu fill patir aquest trastorn, i volia pautes per a nosaltres. Les sessions al CDIAP consistien en una psicòloga que s'estava 45 minuts amb el meu fill, i en un munt de preguntes que ella em feia a mi. L'hi vaig portar dos anys i també vaig portar-lo a un centre específic per a nens amb autisme de Mataró.

I allà ens van dir el que jo no volia sentir: que sí, que en Joel tenia trets autistes

Com ho vivíeu a casa?

Hi ha tot un procés d'acceptació, que cada membre de la parella viu a la seva manera. Com a mare vas venuda, estàs fatal perquè tens un nen al que no entens.

Com es comportava el Joel amb quatre anys?

Era obsessiu amb els Teletubbies, molt rígid, sense cap habilitat comunicativa: ni verbal ni gestual. Era molt difícil entendre-s'hi, tant ell amb nosaltres com nosaltres amb ell. Ningú ens va explicar que podíem utilitzar sistemes alternatius de comunicació, com pictogrames o fotos per comunicar-nos amb ell. Tot això ho vam anar aprenent sobre la marxa. Per aquesta raó la convivència amb ell era difícil. Les reaccions d'en Joel, les seves conductes, eren incomprensibles per a nosaltres. Ell no entenia el món que l'envoltava, el per què passava el que passava. I ara sabem que es comunicava com ell sabia: amb rebequeries i crits.

Amb la família, quina relació hi té en Joel?

En l'actualitat bona, però tots ells han passat per un procés d'acceptació i de coneixement: els avis, els tiets... Quan era més petit, ells tampoc comprenien –com la majoria de la societat– el que significa tenir autisme. L'única informació que tenien era esbiaixada, basada en estereotips. L'estigma també hi és a la família. En aquest sentit els pares fem molta tasca pedagògica.

I com a parella, com ho porteu? Perquè aquests tipus de problemes poden ser desestabilitzants per a les parelles...

De cara a fora és molt dur i desestructurant, però ens estimem molt. Les mares ho vivim tot més ràpidament i els pares es queden més amb la negació que allò

no està passant. Per a mi en Josep Maria és un puntal i sense ell no me n'hagués sortit. És un pare fantàstic, pacient. A més a més, en Joel ens ha donat una altra perspectiva de la vida i ens ha enfortit com a parella. Pensem que som millor persones ara que abans, molt més compromeses. Ara relativitzem molt qualsevol circumstància de la vida i sempre veiem el cantó positiu de les coses. En Josep Maria sempre m'ha deixat fer i ha confiat en mi.

**Ara relativitzem molt qualsevol circumstància de la vida
i sempre veiem el cantó positiu de les coses**

Hem hagut de decidir coses importants com per exemple haver d'hipotecar la casa per poder fer una intervenció de qualitat pel Joel, perquè tot és una qüestió de diners.

A què et refereixes quan dius intervenció de qualitat?

Doncs em refereixo a poder fer el que recomanen les diferents guies internacionals: un tractament precoç individual i intensiu (no menys de 25 hores a la setmana) on la implicació de la família és fonamental. Un sistema en el que el professional i la família decideixen conjuntament objectius. El professional es desplaça a casa de la família i els ajuda a reconduir conductes, a instaurar sistemes alternatius de comunicació, i un llarg etcètera.

En què consistia aquest tractament?

Un equip de tres professionals venien a casa. Es marcava una línia on es situava el nen en les diferents àrees: social, cognitiva, habilitats comunicatives, de independència, etc. i es començava a treballar marcant objectius en cadascuna d'elles. Un treball molt intens però del que de seguida en vam veure molt bons resultats.

Posa'm un exemple pràctic d'aprenentatge per part d'en Joel

En Joel amb quasi sis anys no sabia dir adéu amb la mà. Com que estava obsessiu amb els Teletubbies jo intentava aprofitar aquesta sèrie on es diu adéu contínuament per ensenyar-li. Ho vaig fer cada dia moltes vegades durant quasi un any i no me'n vaig sortir. Quan van arribar les professionals a casa, amb 15 dies, sí, sí 15 dies! van aconseguir-ho! Jo em vaig posar eufòrica, volia saber com s'ho havien

fet. Van fer servir tècniques amb diferents reforços que motiven al nen a aprendre. Les motivacions de cada nen amb autisme son úniques i moltes vegades difereixen molt de les d'un nen sense aquest trastorn. A un nen amb autisme li motiva més que li donin una crispeta per alguna cosa que ha fet bé, que no que el felicetin de paraula; simplement perquè no entén aquesta expressió d'alegria nostra.

Quines habilitats va aprendre en Joel?

Va adquirir habilitats més cognitives, prerequisits necessaris per a la lectura o escriptura, les activitats que fan els nens de quatre anys a l'escola: saber enganxar gomets, utilitzar el punxó, pintar... Va aprendre els colors però de manera visual, li ensenyaves el nom escrit i ell els identificava... A ell li havien d'ensenyar físicament com es fan servir les coses.

Què ha significat per a vosaltres accedir a aquests professionals?

Un salt qualitatiu impressionant en la nostra qualitat de vida. Ell és molt més feliç ara! Ens pot demanar el que necessita, pot triar el que vol, ens entén. Sap coses bàsiques, però que en el fons són les que ens fan feliços a tots. Prefereixo que el meu fill aprengui de forma robotitzada a dir: tinc caca, que no pas que s'ho faci al damunt. Un dia va venir una mare que també tenia un nen amb autisme a veure què era «això» que fèiem a casa amb en Joel. Es va quedar tan al·lucitada que en Joel segués a taula i ens fes cas que ella també va començar a fer una intervenció amb el seu fill amb el mateix equip d'en Joel.

**Ell és molt més feliç ara! Ens pot demanar
el que necessita, pot triar el que vol, ens entén**

M'imagino que tot és absolutament difícil, però que cada aprenentatge és una victòria...

I tant! Perquè et sents tan desamparada quan no pots entendre res del que et vol dir el teu fill... I qualsevol petit progrés és fantàstic!

Què va suposar pel Joel aquelles tardes en una escola gran, envoltat de nens a l'aula?

Simplement que en Joel va fer amics, la cosa més natural per a tots els nens i nenes, però tan desconeguda per a ell! La possibilitat de celebrar el seu aniversari

envoltat de nens i nenes, i per a nosaltres de tenir relacions amb la resta de pares de l'escola. Ens emocionava perquè ens havia costat moltíssim demostrar que la inclusió «real» amb un nen com en Joel és possible si es posen els recursos necessaris. Ell aprenia cada dia alguna cosa.

Com comença la història de l'Associació?

La història comença el dia que penso que els pares amb fills amb autisme no tenien perquè passar soledat, dolor i desesperació. Que necessitaven una xarxa on adreçar-se per trobar informació. T'adones que necessites estar organitzat per poder ser interlocutors amb el departament que calgui. Per exemple, quan demanes alguna cosa que no està regulada i que surt dels paràmetres establerts no et fan cas perquè ets simplement una mare d'un nen amb autisme, però si ets la presidenta d'una entitat és diferent.

Quina ha estat la resposta dels pares davant de la iniciativa de l'Associació Aprenem?

L'Associació va néixer l'any 2006. En aquell moment érem tres persones: el meu marit, la Rosa –una persona que coneixia la història d'en Joel– i jo, però de seguida es va anar associant gent, sobretot mares amb inquietuds i ganes d'ajudar als seus fills. Hem tingut un creixement espectacular els darrers dos anys que hem passat de ser 30 famílies a ser-ne 125. Penso que això és la mostra de que Aprenem és molt necessari, que feia falta una entitat com la nostra.

Què reivindiqueu com a associació?

Moltes coses! Però sobretot demanem que s'instauri un protocol d'atenció a l'autisme liderat per sanitat que contempli la intervenció primerenca i socioeducativa dels nens amb autisme, la seva inclusió a la societat i suports d'assistència personal, entre altres coses

Demanem que s'instauri un protocol d'atenció a l'autisme liderat per Sanitat que contempli la intervenció primerenca i socioeducativa dels nens amb autisme, la seva inclusió a la societat i suports d'assistència personal

La societat catalana està molt lluny d'aquest model, però des d'Aprenem volem impulsar un canvi de paradigma.

Quins diries que són els èxits de l'Associació Aprenem?

L'èxit principal són els nens de l'associació perquè es nota que aquests nens tenen una intervenció psicoeducativa efectiva. Un altre dels èxits importants és la formació dels professionals i de les famílies a través de conferències i cursos.

(La Neus s'atura un moment i fixa la vista en l'infinit).

Què penses?

De vegades penso com hagués estat de diferent la vida del meu fill, la del meu marit i la meua si hagués trobat una entitat com Aprenem quan el van diagnosticar amb dos anys...

M'imagino que de l'Associació en surten amistats noves...

Sí, perquè són famílies que tenen la mateixa problemàtica i els mateixos interessos que tu. I que no passa res si quedem a casa d'ells i el teu nen fa coses com mirar la nevera, obrir tots els armaris o ficar-se dintre del llit. L'autisme d'en Joel ens ha allunyat dels amics que teníem abans (és normal, no compartim les mateixes preocupacions), però ens n'ha portat de nous, persones meravelloses.

Com veieu el futur? Perquè quan en Joel hagi de fer la secundària...

La inclusió de les persones amb autisme és possible quan s'incorporen els suports necessaris, i actualment els nens amb autisme no tenen accés a aquests recursos. Caldria que a la secundària es contemplés treballar aspectes que els habilitessin per a la seva vida adulta, com la promoció de la seva autonomia personal o la capacitació per treballar. Quan arribem a aquesta edat tot està per fer i els pares estan molt cansats de tot el camí que han fet fins ara.

Què caldria fer doncs quan els nens amb autisme arriben als dotze anys?

De vegades amb companyes de l'Associació parlem de «l'escola de vida independent» com una idea que pren cada dia més força per poder ajudar als nostres fills en aquesta etapa i preparar-los per a la vida adulta. Tenim idees que posem damunt de la taula i que tenim ganes d'impulsar. Dur-les a terme no és gens fàcil, però creiem que no és impossible, només cal continuar treballant i creure en el que fem.

Va, anem a desfer tòpics, quina és la imatge que la gent té de l'autisme i que desconeix el tema?

La gent creu que els nens amb autisme no parlen –no perquè no volen– sinó perquè no poden; que són agressius, que no els agrada que els toquin, que són molt

intel·ligents, que estan tancats en el seu món i que si podem arribar fins a ells, en sortirà un nen normal. La gent pensa que l'autisme és un trastorn emocional.

I com és un nen amb autisme realment?

Els nens amb autisme fan les mateixes coses que els altres nens però de manera diferent: somien, juguen, estimen, s'enfaden, són manyacs, són esquerps, alguns són simpàtics i altres antipàtics. I així una llarga llista de coses comunes amb tots els altres nens. De tota manera, hi ha un aspecte comú en tots ells i és que són molt innocents socialment, i això els fa especialment vulnerables. Per aquesta raó –en menor o major mesura– sempre dependran d'algú que els ajudi a entendre com s'organitza el món.

Quins progressos ha fet en Joel?

En Joel ha fet un canvi significatiu en totes les àrees. Ell és molt diferent ara, el canvi més important és que ell és més feliç que quan era petit i no es podia comunicar. Abans que comencés la intervenció terapèutica ell era un nen trist. Tot el que ha après ha servit per entendre'ns i per entendre com funciona tot el que l'envolta. Ens comuniquem amb un llenguatge limitat, però suficient per demanar o explicar el que vol. Ha deixat de ser tan rígid i podem fer activitats com anar al cinema, com fa qualsevol altra família. De vegades tenim algun problema, però tenim experiència per resoldre'l. Veiem que cada dia aprèn més i més ràpid i ens fa feliços amb coses tan senzilles com que ens contesti a la pregunta: Què has dinat avui?

**En Joel va trigar quasi vuit anys en dir-me mama.
Ara em crida i diu: mama vine!**

En Joel fa moltes coses que quan vam començar vam pensar que ell mai faria com utilitzar els diners, anar pel món, navegar per Internet i descarregar-se vídeos... En Joel va trigar quasi vuit anys en dir-me mama. Ara em crida i diu: mama vine! Les persones que tinguin un fill amb autisme entendran perfectament tot el que estic explicant.

Què hi ha darrere l'autisme?

Darrere les famílies que tenen un fill amb autisme hi ha dolor, soledat, lluita, llàgrimes, incomprensió, aïllament... però també molta il·lusió, ganes, alegria, solidaritat, i sobretot amor!

Quins són els teus pensaments?

Sempre em pregunto què deu somniar en Joel? M'agradaria que m'ho pogués explicar...

Actualment

La Neus participa com a ponent en un postgrau sobre diagnòstic i intervenció en els TEA (trastorns de l'espectre autista) adreçat a diferents professionals, psicòlegs, pedagogs, metges, i mestres que volen aprofundir en el tema. Ella aporta la seva experiència com a mare d'un nen amb autisme, una mare poc convencional, una mare amb el coratge i les ganes de canviar el món que li espera al seu fill.

«Èxits sense rostre»

Entrevista a l'Hermínia Corbacho, presidenta de l'Associació Salut Mental Sabadell

Arribo a Sabadell en tren i baixo pel carrer de les Tres Creus fins arribar al centre de la ciutat, al carrer Borriana, un passatge peatonal. Això de viure en un carrer tranquil sense brogit de cotxes i de motos és un privilegi que tenen pocs, i del que en gaudeix plenament la seu de l'Associació Salut Mental Sabadell (SALMENSA). Es tracta d'una associació que va començar l'any 1994 i que està al servei de les persones que pateixen alguna malaltia mental i les seves famílies. He quedat amb l'Hermínia Corbacho, la seva presidenta.

Truco a la porta amb el número 13 i de seguida veig i oloro que han pintat les parets i envernissat les portes. Una sensació de pulcritud i bona organització m'envaeix mentre pujo les escales fins al segon pis.

La secretària m'informa que l'Hermínia encara no ha arribat i jo aprofito per fullejar els díptics i els fulletons que hi ha a la tauleta de la sala d'espera. Només en els dos minuts que triga l'Hermínia en arribar, m'adono que aquell munt de papers de tots els colors m'informen no només de l'associació, sinó de les moltes activitats que genera el món de la salut mental a Catalunya, perquè (com han canviat les coses!) actualment associacions, entitats i altres agrupacions estan organitzant tot tipus d'iniciatives, programes, xerrades, respirs, etc. de forma continuada.

L'Hermínia arriba i entrem al seu despatx. Ja ens coneixem perquè hem coincidit a una gravació pel programa de televisió Ments, a una taula rodona i algunes converses; però avui és diferent, avui parlarem de la seva vida en primera persona. Ella s'estranya perquè sempre ha parlat en tercera persona i no està acostumada a fer de protagonista.

Una dona amb el caràcter llaurat a cada plec del seu rostre, d'aspecte muntanyenc, d'ulls profundament blaus i de mans petites i inquietes. Una dona amb una extraordinària conversa i una fortalesa que fa intuir un llarg camí de lluita. Em diu que es rejubila, perquè l'any 99 ja es va jubilar de la seva feina de mestra d'escola i va ser quan va assumir la presidència de l'associació; i que ara li toca tornar-se a jubilar d'aquesta altra feina al capdavant de l'associació. L'Hermínia deixarà una herència d'èxits assolits –i altres en procés d'assolir-se– pels que continuaran treballant a Salut Mental Sabadell. Èxits d'aquells que surten als diaris en un petit destacat a la pàgina esquerra en un petit racó que ningú no mira; èxits sense rostre; èxits que no porten signatura, però que beneficien i faciliten les coses a un col·lectiu de persones que viuen cada dia amb les conseqüències de les malalties mentals. I això, per a molts, encara que no en siguin conscients, marca un abans i un després en el procés de cura d'una malaltia mental.

Disposada a explicar-me la seva vida personal, l'Hermínia creua les mans sobre la taula i mentre s'explica les seves arracades de color turquesa es mouen rítmicament:

El meu descobriment de les malalties mentals es produeix a partir que emmalalteix el meu fill, en aquell temps, un noi de 22 anys que estudiava Filosofia i Història i que acabades les pròrrogues va haver de deixar els estudis per anar a mili a Toledo. Jo penso que això va ser fatal per a ell.

Sembla bastant freqüent això del servei militar associat a les malalties mentals. Ja he escoltat altres testimonis de nois que m'explicaven que la mili els va fer esclatar la malaltia...

El meu fill crec que no entenia aquella disciplina i aquella autoritat injusta. Quan em trucava per telèfon quasi no el reconeixia perquè no es mostrava com ell era normalment. El notava molt enrabiat. Quan va tornar de la mili estava molt estrany, molt tancat en ell mateix. Tenia una xicota i ho van deixar estar perquè ell estava insuportable. Aquell estiu, la meua parella i jo vam anar de vacances a Galícia a veure la família i ell es va quedar a Sabadell a estudiar. Un dia el vaig trucar i quan li vaig preguntar com estava, ell em va dir un «bé» tan poc creïble que li vaig dir a la meua parella que havíem de tornar immediatament cap a casa.

Les mares i el seu sisè sentit...

(Fa que sí amb el cap i tanca els ulls).

Com va arribar el diagnòstic?

A partir d'aquell moment la meua vida va ser un viacrucis a la recerca de solucions, de buscar respostes al comportament estrany del meu fill i de picar a la porta de diversos professionals de la psiquiatria. Fins que no li van poder fer un diagnòstic el procés va ser molt llarg.

M'imagino que la primera vegada que et parlen de malaltia mental és un impacte molt fort...

I tant, jo crec que això no s'oblida mai. La primera vegada va ser el dia que el meu home i jo vam anar a veure un amic nostre, antic director del Psiquiàtric de Santa Coloma de Gramenet. Quan li vaig preguntar què li podia estar passant al meu fill, si podia ser que s'estigués prenent alguna cosa que nosaltres no sabíem detectar, ell em va dir que no, que era més greu, que allò era una qüestió de la personalitat i que hauríem de buscar-nos un professional de la psiquiatria que ens fés un diagnòstic més precís. Vam sortir d'allà més angoixats que si ens haguessin diagnosticat qualsevol malaltia física.

El teu fill va acceptar bé el fet que el portéssiu a un professional?

Al principi no, deia que ell estava bé, però com que vam decidir provar amb una psicòloga gallega amiga meua, va acceptar i va fer algunes sessions amb ella. Ella ens va dir que no era res greu, que no ens preocupéssim, però que continués anant a les seves sessions. I vam tornar a respirar.

Quan va trigar a desenvolupar la malaltia?

No gaire. Va arribar la Setmana Santa, i amb la meua parella volíem anar a Suïssa. Li vaig dir al meu fill que ens acompanyés. Ell no en tenia ganes, però va venir. I va ser arribar a Suïssa i començar a treure tot el que tenia dintre, va fer un brot enorme. Era insuportable, vam patir molt: crits per tot arreu; a ell que sempre li havia agradat la muntanya, ja no li interessava res; i actuava com si fos una altra persona. La primera nit que vam passar allà ell tenia tanta por que volia que jo em fiqués al llit amb ell. A mitja nit va trucar per telèfon a la psicòloga de Barcelona i li va començar a cridar: «Però què m'has fet?, m'has baixat a l'infern i m'has abandonat», li demanava comptes, com si el que li estava passant fos culpa d'ella. Recordo no haver dormit ni un minut aquella nit. La meua parella i jo ens vam posar tots dos a la seva habitació intentant tranquil·litzar-lo.

Per què culpava la psicòloga?

Perquè deia que si no li hagués preguntat tant per la seva vida, si no li hagués furgat en el cervell d'aquella manera, no li hagués passat res.

Era com si fins aquell moment la malaltia la tingués latent i encara no s'hagués manifestat

De fet, era com si les sessions de la psicòloga fossin el desencadenant del brot d'esquizofrènia, extremadament florida. Era com si fins aquell moment la malaltia la tingués latent i encara no s'hagués manifestat.

Però ell n'era conscient que no estava bé...

Sí i no. El Toni patia. Feia unes preguntes com si estigués en un infern i no pogués sortir-ne. Ens sentíem tan malament que no sabíem què fer, ni on anar. A més a més, érem en un país que no era el nostre, no sabíem si anar a un hospital, a la policia o a on...

Després de tres dies infernals vam tornar cap a casa. El viatge de tornada en cotxe també va ser horrorós: deia que el deixéssim tirar per la finestra, cridava sense sentit... Vam passar molta por. Tan aviat plorava, com reia, com s'abraçava al meu coll.

(L'Hermínia s'atura per agafar aire i continuar la seva narració).

**No reconeixia tenir cap problema.
Havia passat el brot però ell continuava malament,
era un martiri**

A la meua vida n'he passat de tots colors, però mai no havia patit tant. Quan vam arribar a casa, la primera cosa que vam fer va ser buscar auxili, però ell no volia tornar a veure la psicòloga que l'havia tractat, ni volia sentir-ne parlar. No reconeixia tenir cap problema. Havia passat el brot però ell continuava malament, era un martiri.

De quina manera vas gestionar el tema? No es pot obligar a una persona adulta a anar al metge...

La meua parella i jo anàvem a veure psicòlegs sense ell i –és clar– no servia de gaire. Nosaltres érem tan ignorants i la informació que ens donaven era tan insuficient... De vegades penso que si aleshores haguéssim trobat una associació que ens hagués orientat, tot hagués estat molt diferent.

Una aura d'impotència travessa el rostre de l'Hermínia com una ombra allargassada. Recordar aquest episodi de fa uns vint anys li costa a la seva memòria, però sobretot a la seva ànima.

Ara farem un flashback i anirem uns anys encara més enrere. Tinc ganes de saber coses de la seva vida abans de ser mare, abans d'arribar a Sabadell. Aquesta dona que parla català amb accent gallec té una història de combat vital per explicar.

On vas néixer? Com era la teua vida de jove?

Jo vaig néixer a un petit poblet –que no surt ni als mapes– de la província de Pontevedra, prop d'Ourense. Al 1963, vaig fer oposicions de magisteri a la província d'Ourense i les vaig aprovar. Vaig poder triar entrar en la campanya d'alfabetització d'adults, amb el número dos d'una plantilla de 90, amb plaça definitiva. Tenia quatre fills, però els podia atendre pel matí perquè només tenia classes a la tarda. La meua plaça havia de ser segura i definitiva, però l'any 72, el Ministeri decideix reduir la plantilla de l'alfabetització i a Ourense, de 90 només en quedarien 19. Jo no tenia por perquè era la número dos, però un matí em llevo i lleigeixo al diari la relació de places suprimides, entre les que figurava el meu nom. No m'ho podia creure. Altres companys meus i jo mateixa, vam fer declaracions a la premsa local, explicant les irregularitats comeses pels nostres superiors en el procés de selecció. En aquell temps als funcionaris ens estava prohibit fer declaracions públiques i l'endemà vaig rebre una citació per presentar-me davant d'un comitè.

Eren temps de Franco...

Efectivament, encara vivia Franco. I, en aquell temps coses com aquestes i encara pitjors passaven dia sí i dia també. El Comitè em va interrogar i em va amenaçar de portar-me al Consell de Ministres acusada d'un seguit de càrrecs, si no em retractava per escrit de les declaracions fetes. No podia fer-ho perquè jo només havia dit la veritat. No van complir l'amenaça, però jo estava morta de por i

l'aire se'm feia irrespirable. Després d'exercir durant un curs a l'escola ordinària d'Ourense, vaig prendre la decisió de participar en el concurs nacional, optant a una plaça a Sabadell.

Un exili, vaja

Més o menys. Va ser molt dur, una decisió difícil, però en el fons pensava que allà no es podia viure, i que potser ens aniria bé un canvi a tots plegats. El meu marit, els nostres quatre fills (entre vuit i tretze anys) i jo, amb el camió de mudances al davant, posem rumb cap a Catalunya, el setembre del 74. A Sabadell m'esperava una bona amiga, que és la que em va convèncer que allà s'hi vivia prou bé.

I quan arribes a la Sabadell dels anys 70 gris, plena de fàbriques tèxtils i soroll de telers...

Quin disgust! Jo que vivia a Ourense capital, una ciutat senyorial i ben cuidada, i arribo aquí amb els carrers sense asfaltar, els pisos sense balcons exteriors... Jo no vull ni recordar què malament em vaig sentir i les ganes que tenia de plorar; però les coses van anar així i ja no podia fer marxa enrere. Tenia 38 anys fets quan començo una nova vida a Sabadell.

I la feina de mestra?

Aconsellada per la meva amiga, vaig triar en el concurs de provisió de places, l'escola «La Romànica», que segons ella, era la millor escola de Sabadell, i vaig conèixer moltíssima gent interessant, a les files de Rosa Sensat, al moviment de renovació pedagògica i a la universitat a on anava després de sortir de l'escola. Fins i tot vaig conèixer algun professor gallec, amb el que vam fer un bon equip per aprendre el català i aconseguir implantar la immersió lingüística a l'escola. L'any 1978 em separo del meu marit i tiro endavant amb els meus quatre fills.

Difícil amb la teva família tan lluny...

Sí, molt, però no em sentia sola. Amb una colla d'amigues gallegues –professores també a Sabadell– vam crear una agrupació cultural gallega, anomenada Nos, amb la finalitat de mantenir la nostra llengua i la nostra cultura vives, i perquè els nostres fills no perdessin les arrels i paral·lelament, propiciar l'intercanvi entre les dues llengües i cultures. Fins i tot vaig participar en la comissió de normalització lingüística de la regidoria de cultura de l'ajuntament de Sabadell i militava a la Crida a la Solidaritat. L'any 1982 organitzem el Tren de les Nacions per anar fins a

Estrasburg per defensar la llengua i la nació catalana. En el viatge vaig conèixer el que ara és la meva parella, el ceramista Paulí.

I com ho porta el Paulí tot això de la malaltia del teu fill?

A ell li va costar molt, perquè no és el seu fill. Ell no ho diu, però això es porta dins. Al principi, vam patir junts i la recerca d'ajuda i la manca d'ajuda també. I junts renovem cada dia l'esperança i les forces per seguir endavant.

Junts renovem cada dia l'esperança i les forces per seguir endavant

I ara tornem al punt on ens havíem quedat abans de fer aquest flashback per esbrinar els orígens d'aquesta gallega catalana.

En aquesta ignorància i impotència que m'explicaves que us trobàveu davant la malaltia del teu fill, com trobeu la primera pista per atacar l'esquizofrènia?

Amb la meva parella feia anys que anàvem a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada, a la Catalunya nord, i allà vam parlar amb un bon amic, el Dr. Tobeña, cap de psiquiatria i de psicologia de Bellaterra. Quan li vam explicar la nostra història, després d'un any de no veure'ns, ens va preguntar: «Què s'està prenent?» i nosaltres li vam contestar: «Res» ja que ningú ens havia diagnosticat, ni receptat. Portàvem un any sencer trampejant com podíem la situació. Ell ens va dir carinyosament «quina barbaritat», afegint que érem uns irresponsables, que la medicació era imprescindible en un cas com aquest. Tornant de la Universitat vam anar a Barcelona a la consulta d'una professional a la que ens havia derivat el Dr. Tobeña, i ens va donar el primer diagnòstic clar: esquizofrènia; i ella ens va donar la primera medicació: haloperidol, etc.

Per fi!

Sí, per fi! Però el meu fill no se la prenia i va haver de fer un ingrés a Santa Coloma de Gramanet. En el procés de rebel·lia contra nosaltres deia que érem uns dimonis per a ell i que no ens volia ni veure. Això és duríssim per una mare! Un dels dies que vam anar a veure'l, un psiquiatre del centre va fer un dibuix i li va explicar molt clarament al meu fill el que li passava, i per primera vegada ell va dir: «Així

és que jo tinc una esquizofrènia» i el professional li va dir: «Sí, tens una malaltia i t'has de prendre la medicació». Quan va sortir d'allà es va medicar, però no era massa constant i anava repetint ingressos a diferents centres psiquiàtrics (Sabadell, Sant Boi, etc). Jo em pensava que era l'única del món que passava aquest calvari, però no.

Quan te'n vas adonar que no era així?

Quan el psiquiatre del meu fill va reunir unes quantes famílies i ens va animar a crear una associació. Vaig veure amb sorpresa que allà també hi havia la Teresa Tutusaus amb la que jo coincidia a la Comissió de normalització lingüística, a l'Òmnium Cultural i a l'organització del Tren de les Nacions. Curiós el que passa amb les malalties mentals: feia anys que ens coneixíem, però cap de les dues ens havíem explicat el drama que vivíem a dins de casa nostra.

Feia anys que ens coneixíem, però cap de les dues ens havíem explicat el drama que vivíem a dins de casa nostra

La meua parella un dia va sentir parlar d'una associació de Barcelona, l'AFAMCA, i en arribar a casa em diu: «Hermínia, hauríem de crear quelcom així a Sabadell».

I com comença tot?

El psiquiatre de l'Hospital Taulí ens va reunir a les famílies i ens va assessorar a l'hora de crear l'associació. Al principi ens vam constituir com a delegació de l'AFAMCA de Barcelona i posteriorment ens vam independitzar. La Teresa Tutusaus en va ser la primera presidenta. Érem 25 famílies i el pes –en teoria– era per a tots, però la Teresa era la que feia la feina. Vam redactar els estatuts i els que podien col·laborar i tenien disponibilitat, feien de voluntaris. Jo, com que encara treballava, no tenia gaire temps, però ja pertanyia a la directiva i assistia a les reunions de junta. L'aprenentatge al costat de la Teresa era molt intens. Ella, de professió, era treballadora social i tenia més coneixements que ningú sobre el tema. Pencava molt, fins i tot dissabtes i diumenges. Cada mes anava a Barcelona a les reunions amb l'AFAMCA, però la Teresa, que sabia molt bé cap on volia anar, topava amb la manera de fer de Barcelona i era molt crítica. Sempre deia que hi havia altres camins i nosaltres a Sabadell havíem de trobar el nostre.

Què vols dir que hi havia altres camins?

Per exemple, ella va conèixer a Israel un sistema d'atenció a la salut mental molt diferent al d'aquí, precisament un model semblant al que l'OMS proposa. També coneix un psiquiatre madrileny que li explica la seva experiència a Ontario, on treballava en una línia molt semblant a la d'Israel. La Teresa va conèixer al Dr. Canigas en un congrés i cada estiu venia a fer-nos una conferència per animar-nos a treballar per canviar el model a Catalunya. Ell havia trigat trenta anys, però ho havia aconseguit.

Quina ha estat la seva manera de començar a canviar aquest model?

Doncs presentant un projecte a una convocatòria de «Propostes per a una Catalunya desitjable». El projecte de Salmensa insta a canviar el model d'atenció en salut mental al nostre país. La nostra va sortir triada i publicada entre les 377 presentades.

Em pots resumir una mica en què consisteix aquest canvi de model?

L'OMS suggereix una atenció comunitària amb els recursos de la comunitat on els psiquiatres surten dels despatxos i van a la recerca de les persones.

Cada any aprofitem per reivindicar aquest sistema d'atenció personalitzada, integral i comunitària perquè a Catalunya es continua conservant els hospitals psiquiàtrics monogràfics, en comptes d'adoptar el model recomanat des de fa trenta anys per la legislació vigent

Això ella ho expressa molt bé. Cada any –coincidint amb el Dia Mundial de la Salut Mental– aprofitem per reivindicar aquest sistema d'atenció personalitzada, integral i comunitària perquè a Catalunya es continua conservant els hospitals psiquiàtrics monogràfics en comptes d'adoptar el model recomanat des de fa trenta anys per la legislació vigent.

(A l'Hermínia li surt la vena reivindicativa i s'expressa amb rapidesa i amb un discurs après de tant que l'ha repetit.)

En aquest país, entre la indústria farmacèutica i els hospitals psiquiàtrics s'emporten la major part del pressupost assignat a la salut mental. I això va en detriment dels recursos humans i de les teràpies toves. És per això que any rere any, des de Salut Mental Sabadell, repetim el mateix discurs. Enguany organitzem actes, amb professionals experts en aquest model, que lideren en d'altres territoris, amb resultats satisfactoris. És trist que encara no s'hagi assolit, però ja falta menys.

I aquest any, continueu reivindicant?

Sí, però hem canviat el xip i enguany estem creant complicitats i consens amb la direcció de Salut Mental del Taulí i l'Ajuntament de Sabadell, per treballar conjuntament en la construcció d'un projecte consensuat que hem presentat i que serà sotmès a la consideració de la Conselleria de Salut. Ara estem a l'espera de bones notícies.

Quin és el contingut d'aquest document?

El document reivindica un sistema d'atenció a la salut mental personalitzat, integral i comunitari. Tots som diferents i cada malalt és un món i per això necessitem una atenció individual que tingui en compte les dificultats i capacitats de la persona i el dret a ser inserit en els recursos comunitaris del territori.

Quan agafes les regnes de la direcció de l'Associació?

La Teresa portava cinc anys al capdavant de l'associació i quan va dir que plegava vam començar a fer propostes entre la resta de persones de la Junta Directiva. Ningú es veia amb cor. Ens enganyàvem dient que «entre tots ho faríem tot», *(riu per sota el nas, pensant en la ingenuïtat d'aquell primer moment)* però ara sé que no era veritat. Al final vam haver de decidir-nos i, coincidint amb la meva jubilació, em va tocar a mi.

**Des del primer moment he sabut que aquesta és
una feina global, que del benefici que s'aconsegueixi
en gaudirem tots**

Com ho viu el teu fill que t'hagis dedicat tot aquest temps a la salut mental?

El meu fill no en volia ni sentir parlar i avui dia encara s'hi resisteix. Ell coneix i valora la meua feina, però diu que no en vol saber res. Malgrat tot, no em rendeixo. Des del primer moment he sabut que aquesta és una feina global, que del benefici que s'aconsegueixi en gaudirem tots, i això m'anima moltíssim.

Quins diries que són els èxits assolits per l'Associació?

(Com si hagués preparat un resum mental ràpid de la feina que porta feta durant els dotze anys al capdavant de l'associació) La veritat és que vam treballar molt per canviar moltes coses i crear-ne d'altres. Per exemple, es va crear una planta d'hospitalització d'aguts al Taulí, també les urgències 24 hores i el centre de dia. Vam fer tirar enrere un decret que obligava als familiars d'una persona amb malaltia mental a pagar les despeses el psiquiàtric si la persona superava els 30 dies d'ingrés. Nosaltres vam aturar aquest decret i gràcies a la coordinació amb una associació de Girona, el decret va ser retirat. Avui ningú és conscient que gràcies a aquella lluita quan algú està ingressat més d'un mes no ha de pagar res.

Quina és la feina actual de Salut Mental Sabadell?

Donem suport, assessorament, orientació i acompanyament de les famílies, mitjançant els grups d'ajuda mútua i l'escola de famílies. Fem conferències, que són

Les nostres polítiques reivindicatives ocupen també una franja molt important

una activitat formativa adreçada a persones amb malaltia mental, familiars, professionals, estudiants i al públic en general. També tenim el «Belluga't», que són sessions d'exercicis gimnàstics i esportius adreçades a persones amb malaltia mental, i el Club Social que és un servei d'integració social mitjançant activitats de lleure. Les nostres polítiques reivindicatives ocupen també una franja molt important dins de la nostra activitat. Actualment reclamem més recursos humans pel Centre de Salut Mental del Taulí, l'aplicació del Pla Director i el Pla Integral al territori, el tema d'habitatge i la inserció laboral amb suport. Però tenim una cosa molt clara: com a associació de familiars no volem substituir les responsabilitats de les administracions.

La inserció laboral en temps de crisi no deu ser una cosa fàcil precisament...

No és gens fàcil, però per aquest col·lectiu encara és pitjor, malgrat que el tema laboral és la millor de les eines per a la rehabilitació i la normalització de les persones amb malaltia mental. De tota manera, l'any 2000 vam reclamar al Departament de Treball la creació de tallers d'ocupació per a usuaris de la salut mental a Sabadell, i ho vam aconseguir. A l'any 2002, gràcies a la nostra persistència, va començar a funcionar a Sabadell l'Oficina Tècnica Laboral, una de les quatre primeres de Catalunya.

No hi ha res millor que tenir les coses clares i exposar-les amb convicció...

Mira, la nostra tasca és que els recursos hi siguin, però que els gestionin les administracions locals o autonòmiques, o a qui pertoqui.

Fa vuit anys que reclamàvem el servei prelaboral i fins l'any 2010 no va ser una realitat. Com pots veure, les pràctiques del prelaboral les han començat aquí mateix a les nostres instal·lacions i alguns usuaris han fet pràctiques pintant les parets, envernissant portes, etc.

Sí, sí, ja ho he notat quan he arribat. La veritat és que ha quedat molt bé la pintura!

(L'Hermínia riu, però continua la seva llista d'èxits assolits). No tants, no tants, perquè fa molts anys que treballem en la línia d'aconseguir habitatges suficients i dignes per els nostres usuaris i a hores d'ara només hem aconseguit vuit places repartides en dos pisos assistits. Malgrat els minsos resultats continuem treballant en aquesta línia, atès que el tema de l'habitatge és cabdal per a la integració dels nostres usuaris en la comunitat.

Us relacioneu amb altres associacions, en parleu del nostre model de treball?

Ho intentem. Però cada associació té la seva manera de treballar i totes fem el que podem. Nosaltres simplement reivindicuem el que necessiten els nostres usuaris i familiars, però sense gestionar nosaltres els recursos. Recordo que el dia de la presentació del Prelaboral a Sabadell, entre el públic assistent hi havia el director de Tres Turons de Barcelona que va venir cap a mi i em va dir: «Enhorabona perquè heu creat un model únic d'associacions de familiars que és el que ha de ser: buscar i aconseguir els recursos perquè altres els gestionin». És la nostra manera d'entendre la funció d'una associació de familiars.

Com per exemple?

Fa deu anys vam convidar a Sabadell una associació d'usuaris, de familiars i professionals d'Inca, de Mallorca. Ells gestionen un model molt interessant que està sota la supervisió de l'OMS. Durant una setmana van estar fent conferències, xerrades, teatre, sessions i excursions i vam poder conèixer, de primera mà, la seva manera de funcionar, diferent de la nostra. L'ambient que hi havia entre professionals, familiars i usuaris era fantàstic, eren una colla molt ben cohesionada. Vam poder compartir estones junts i recordo que hi havia una mare que precisament era de Sabadell però que vivia a Inca i que estava encantada perquè havia vist com el seu fill havia millorat moltíssim des que s'havia traslladat a Inca. El noi només es prenia mitja pastilla, i feia de viatjant de teixits, agafant un avió cada setmana. Una vida totalment normalitzada.

Hermínia, com t'ha canviat la vida entrar en aquest món que desconeixes?

Per sort he estat una persona amb una vida molt activa: tant en la meua feina com en els meus hobbys, amb moltes amistats tant de Catalunya com de Galícia. He tingut una vida molt rica, he participat en experiències molt gratificants que m'han ajudat a enfrontar de la millor manera noves situacions difícils de pair. Tot el que he viscut al voltant de la salut mental m'ha donat l'oportunitat de descobrir en mi la capacitat de resistir el patiment més gran que pot tenir una mare, i de ser capaç d'ajudar d'altres companys de destí.

Com està ara el teu fill?

Encara ara, amb 44 anys i 22 de malaltia, no la té assumida, però malgrat tot fa uns quinze anys que no ha fet cap ingrés i està bastant estable.

Sí que és el més greu que hem patit mai, però això ens ha donat una gran cohesió familiar i ens ha esperonat a treballar, tant a nivell personal com a nivell social

És un cas molt difícil, és molt intel·ligent, molt afectuós i amb una gran força de voluntat. És el petit de quatre germans i ells se l'estimen molt i hi tenen molt bona relació. Sí que és el més greu que hem patit mai, però això ens ha donat una gran cohesió familiar i ens ha esperonat a treballar, tant a nivell personal com a nivell social.

I molta gent se n'ha vist beneficiada...

Això espero...

Amb un somriure i la cara il·luminada l'Hermínia em transmet aquesta satisfacció que dóna la feina ben feta. Sap que a la primavera deixarà un projecte en mans d'una altra generació que té les coses molt clares.

«De les idees a la inclusió comunitària»

Entrevista a la Noèlia Garcia, treballadora social del Club Social AREP

Inquieta i plena de vitalitat, la Noèlia deixa entreveure una dona de recursos infinits. La feina no li fa por, l'activitat no li fa por, els problemes no li fan por, la lluita no li fa por; només la incoherència li fa por. I és que la Noèlia és una terapeuta ocupacional implicada en la feina que fa, que creu en l'esforç i en el treball d'equip que dóna fruits; i que només cal esperar els resultats, sense massa intervencionismes, sense massa escarafalls.

Quan la vaig conèixer em pensava que m'havia informat prou bé de l'activitat que desenvolupava al Club Social de l'Associació AREP, i que, a l'hora de confegir el reportatge televisiu, només caldria mostrar amb imatges tot allò que havia llegit que feien; però m'equivocava. El que no queda reflectit als informes i a les memòries és la intensitat amb què es viuen els processos. I això és el que la Noèlia ens va regalar davant la càmera de televisió quan la vam entrevistar pel programa Ments. Amb aquella sensació de troballa periodística, d'haver trobat una persona que viu i creu en els projectes terapèutics, és que vaig veure ben clar que la Noèlia i el seu equip representen l'esperit d'aquells que lluiten per millorar el món de la salut mental.

Avui, en el moment de l'entrevista, em ve a la memòria aquella primera gravació enmig del parc de Collserola quan estàvem envoltats de lladrucs, bosc, camins i bones sensacions. Aquell dia vaig aprendre moltes paraules i conceptes pel que fa a les teràpies o intervencions amb els usuaris del Club Social AREP.

Hem quedat amb la Noèlia a AREP Barcelona –quasi a casa seva com aquell qui diu– en una sala plena de cadires i amb el ressò de les nostres pròpies veus rebotant a les parets. Aquest matí l'ha volgut dedicar a explicar-me moltes coses que no van sortir en la primera entrevista per manca de temps. Era com si ho tin-

guéssim pendent, com si sabéssim que hi hauria una altra ocasió per a les explicacions més profundes. La Noelia va estudiar Teràpia ocupacional, i ara continua la seva formació estudiant Psicodinàmica de l'activitat humana i Psicologia a la UOC perquè, segons diu ella, la formació no s'acaba mai, i el treball tampoc. Ha treballat a diverses feines: Toxicomanies de la Creu Roja, residències geriàtriques, escoles d'adults, tallers per a adolescents,...

Recordeu allò que deia que no li fa por la feina? Doncs això! No em cal preguntar-li res. Després d'explicar-me tot aquest seguit d'estudis i de feines, ha fet una pausa, m'ha mirat i ha continuat dient:

M'intento implicar en tot el que faig personal i professionalment. Sé que no m'he de confondre, i separar-ho de la meva vida privada. Malgrat tot, sóc d'aquelles que en el temps lliure penso molt en la feina.

Després de passar per tantes feines diferents, com és que acabes dedicant-te a la salut mental, com hi arribes?

Jo tenia molt clar, fins i tot abans de fer la carrera, que volia dedicar-me a la salut mental. De tota manera, totes les feines que vaig fer em van ajudar a entendre moltes coses del meu voltant i de mi mateixa. Però la salut mental és un àmbit que m'encanta.

On vas començar?

A Toxicomanies de la Creu Roja, i després vaig coordinar un Club Social a Santa Coloma Gramanet. Allà vaig crear un club des de zero, un gran repte professional. I després vaig assumir un altre a AREP, el de participar d'un canvi a la institució.

I ara, fa tres anys que ets a AREP, oi?

Sí. Quan vaig arribar em van proposar actualitzar el model de Club Social que ja existia. I això quasi és més difícil que començar de zero, perquè implica un canvi en la manera d'entendre la malaltia i en la manera de fer. Aleshores sorgeixen els dubtes, les resistències i uns costums apresos que costa canviar. De fet, des de fa uns anys AREP està transformant el model de tots els seus recursos.

En què consisteixen aquests canvis?

Doncs el canvi respecte idees del tipus: «Com que estan malalts no poden prendre decisions i cal decidir per ells». Si es pensa d'aquesta manera podem caure

en actituds paternalistes que poden reforçar la dependència de la persona que pateix una malaltia. Canviar la manera de fer implica també un canvi de paradigma, d'enfocament vers la salut mental. I aquest canvi s'està centrant en l'autonomia i enfocant vers la comunitat.

Quina és la visió correcta per a tu, doncs?

Per a mi, per a l'equip amb qui treballo i per molts altres, creiem que cal mirar a les persones amb malaltia mental des de les seves capacitats i oferir oportunitats per vincular-se amb l'entorn de manera significativa.

**Cal mirar a les persones amb malaltia mental
des de les seves capacitats i oferir oportunitats
per vincular-se amb l'entorn**

Com es fa per transformar un model establert?

Bé, encara queda molt camí per recórrer. Això no s'acaba mai, es un procés viu. Recordo que quan treballava a Toxicomanies i una persona amb aquest problema deia «Quant trigaré a curar-me?», el psiquiatra amb el que treballava li deia «Quan passis tant temps desenganxat com el que has estat enganxat». Un necessita temps, assaig-error, aprendre i picar pedra on sigui! A més a més, el més normal és que sempre et trobis amb la resistència al canvi i la tendència a funcionar com sempre. Això ens passa a tots. Per a mi el procés passa pel treball en equip i ser el més coherent possible, arribant de mica en mica a acords i cercant la manera de passar dels ideals a la pràctica.

I la vas trobar aquesta manera?

És un procés llarg en el que estem immersos tot l'equip del club, implica una negociació costant amb i entre usuaris, familiars i tècnics. Per exemple, quan vaig arribar al Club d'AREP els usuaris estaven acostumats a que se'ls oferissin activitats programades i bastant dirigides del tipus mestre/alumne. Això facilitava que les persones esdevinguessin subjectes més aviat passius a l'activitat. Molts usuaris simplement feien allò que els havien proposat, però sense implicar-se emocionalment en el que estaven fent. Només esperaven que el temps passés, però en aquell temps no passava res. Quan vaig començar a treballar un usuari em va

preguntar: «Què faig?» I jo li vaig contestar: «Jo no ho sé. Tu què vols fer?» I ell em va replicar: «Digues-m'ho tu que ets la professional i per això et paguen». I jo: «No, digues-m'ho tu, perquè l'activitat és per a tu, no per a mi, a tu què t'agradaria fer?». És una manera acompanyar-lo: oferir-li alternatives i que prengui decisions.

Deies que no estaven acostumats a decidir?

A un cert nivell no, el problema és que alguns no sabien el que volien ni el motiu pel que eren al club. Simplement estaven immersos en una rutina. Havíem de trencar amb això si volíem promoure un canvi. Tot això és un procés complex, però creiem que val la pena treballar-hi.

I les famílies, com van reaccionar als canvis que proposaves?

Quan jo vaig dir que: «Venir al club ha de ser lliure i voluntari, en cap cas obligatori» va provocar que, de sobte, alguns socis del club deixessin de venir sistemàticament totes les tardes –com solien fer abans–, tots el caps de setmana i festius, a totes les sortides de vacances de Nadal, Setmana Santa i estiu. Era un reactiu natural davant la possibilitat de tenir altres opcions. I això és dur per algunes famílies, perquè els preocupa la manera d'enfrontar-se a la nova situació. Altres famílies van acceptar i el canvi els ha donat l'oportunitat de treballar moltes coses a l'àmbit familiar. I sobretot hi ha els socis, que ara vénen amb una altra actitud, i això també repercuteix a casa.

Quin és l'objectiu del Club Social?

Que facin seu el club, que decideixin entre tots les activitats que volen fer, que prenguin un paper actiu a l'hora d'organitzar-les i desenvolupar-les, que hi hagi un gaudi, i sobretot que ho arribin a fer cada vegada més coses amb menys suport del monitor.

**La missió del Club Social és promoure que la persona
passi de la dependència i l'aïllament a l'autonomia
i a la construcció de vincles significatius**

Vull dir que, la missió del Club Social és promoure que la persona passi de la dependència i l'aïllament a l'autonomia i a la construcció de vincles significatius. Per tant, busquem que el soci millori la seva capacitat de comunicar-se i la seva ca-

pacitat d'autogestió, que estableixi i mantingui relacions emocionalment significatives, que porti a terme un projecte vital propi i que participi activament a la comunitat. En definitiva, que tingui una millor qualitat de vida.

Explica'ns pas a pas, com ho vas aconseguir això.

Durant la intervenció el soci pren un paper actiu en la planificació i en la realització de les activitats que farà, i per tant passa a ser protagonista del seu projecte vital. Això ho aconseguim parlant amb ells, investigant, ajudant-los a descobrir quines són les seves preferències i gustos. S'han creat llaços d'amistat que van més enllà de ser companys que van de visita a un museu. D'aquesta manera hem passat de les activitats internes al centre a les activitats externes. També hem disminuït progressivament l'alt grau de suport que tenien algunes activitats. Creiem que aquesta llibertat per triar i aquesta autoconducció de les seves accions, és el camí cap a la salut.

El que deies del canvi de paradigma, oi?

Exacte! Pretenem generar oportunitats de canvi en l'àmbit personal i social. Per exemple, abans anaven vint usuaris a un museu, gairebé l'envaïen, no veien el museu, prenien alguna cosa i marxaven. Ara intentem treballar d'un altra manera. Abans totes les activitats eren amb monitor i ara moltes són autoorganitzades. Ells mateixos proposen les sortides que volen fer i hi ha un soci (en diem el soci referent que normalment és el que proposa l'activitat) que es compromet a ser al lloc i a l'hora acordada. La setmana passada van fer una activitat de cap de setmana amb una noia que feia de sòcia referent i que abans no volia anar enlloc sense educador.

Heu tingut mai cap problema amb aquestes activitats autoorganitzades sense monitor?

Sí, però són coses que també ens poden passar a qualsevol i més si estàs aprenent i assumint reptes. L'aprenentatge passa per l'error. És clar que passen coses com trobar-se espais de visita tancats, no portar diners, perdre un autobús... Els dilluns parlem dels problemes que puguin haver sorgit en una activitat autoorganitzada i demanem al grup que en defineixi les causes, les circumstàncies i el que van fer per resoldre'ls. Després els demanem que pensin les maneres de solucionar-ho o evitar-ho a la propera. També supervisem l'activitat que es farà i quines persones hi assistiran. Si veiem que algú no està preparat en aquell moment per

anar sense suport, li desaconsellem l'activitat autoorganitzada. Per això també fem força activitats amb suport tècnic.

Com és la dinàmica de treball amb els grups d'usuaris?

Es plantegen les tasques, ells les organitzen i nosaltres, com a terapeutes, fem preguntes que els ajuden a organitzar-se. Nosaltres no participem de forma activa en l'activitat, és a dir, no juguem a ping-pong per exemple, sinó que facilitem que juguin entre ells, que es convidin. Pensem que ells han de ser els protagonistes absoluts de les seves activitats, sempre. Quan ens demanen opinió, els remetem al grup. Pensem que és l'opinió del grup la que ha de tenir rellevància i no la del tècnic, tot i que podem donar suport si el necessiten. És molt important que prenguin les regnes de les seves pròpies vides. Evidentment, per arribar-hi, els tècnics fem un treball d'acompanyament i de contenció, tant en l'àmbit individual com grupal.

Pensem que és l'opinió del grup la que ha de tenir rellevància i no la del tècnic, tot i que podem donar suport si el necessiten

La idea és que puguin explicar el que els passa i treballar-ho. Que apareguin dels conflictes és sa. De fet, que exposin i resolguin problemes al club els ajuda a experimentar diferents situacions i punts de vista, que després poden extrapolar a altres àmbits de la seva vida. (Fa una pausa després de dir-me tot això quasi sense respirar)

Doncs tot això són canvis que els ajuden en la seva vida en general, no?

És clar! Des del club pretenem que a través de les activitats d'oci la persona arribi a tenir la major autonomia possible. Des de grups petits a grups grans i des de l'espai del club a l'espai social o comunitari. Les dificultats i, per tant, el grau de suport canvia segons els contextos.

En part, el nostre treball és fomentar l'adquisició de capacitats i executar feines. Per exemple, si anem a l'Auditori hem d'anar vestits convencionalment correctes. I és molt important i sa que entre companys –entre ells mateixos– es diguin, per exemple, que per anar a l'Auditori t'has de posar sabates i no bambes. És geni-

al que sigui el grup el que arribi a aquestes conclusions i que parlin entre ells de com es veuen els uns als altres.

Jo crec que aquesta hauria de ser una assignatura troncal a les escoles!

I tant! L'art de la comunicació humana!

A més a més de les activitats concretes que ells mateixos puguin organitzar, tu ja portaves al cap projectes i idees...

Sí, per exemple, jo ja havia començat a treballar amb la protectora d'animals quan era al Club de Santa Coloma. I ara ja porto sis anys fent aquesta activitat. A mi m'encanten els animals i crec en els beneficis que aporten a les persones. És per això que vaig proposar als socis engegar el voluntariat per passejar gossos de la gossera de Barcelona a Collserola. Al principi quan ho vaig proposar a la protectora em van preguntar si els usuaris serien capaços de controlar els gossos. Jo els vaig dir que tothom que fa de voluntari per primera vegada té un 90% de possibilitats que se li escapi un gos, però que jo supervisaria l'activitat en tot moment, (jo no passejaria gossos) i que l'única cosa que potser necessitarien les persones que acompanyava era entrenament. A base de fer-nos els pesats i d'anar i d'insistir vam aconseguir el nostre objectiu. Actualment a la gossera han pogut comprovar que alguns socis porten anys fent de voluntaris i que no hi ha hagut mai cap problema, a banda d'alguna vegada que s'ha escapat un gos un moment o algun enfrontament entre gossos. A més a més, al club vam fer un taller de formació de «cures canines».

Quins són els beneficis que dona l'animal?

N'hi ha molts. Portem molt de temps treballant amb animals en l'àmbit de la salut mental. Hi ha experiències que daten dels anys 50, i fins i tot Sócrates ja parlava dels beneficis que ens poden donar els animals per a la salut mental. Jo destacaria la implicació emocional que genera aqueta activitat i el canvi de rol que suposa passar de «ser cuidat» a «ser cuidador». Es produeix una «escolta» mútua, un temps i un espai per compartir, ple de sensacions. De vegades veus que gos i passejador s'han triat mútuament i s'entenen, ara per aquí, ara per allà, ara una carícia... és un moment molt especial. També destacaria les relacions de cura que s'estableixen entre el socis a l'hora de l'activitat, que si ja t'agafo jo el gos, compte amb el cotxe que ve, mira què fa aquell, que maco que és...

Per part d'altres voluntaris que també passegen gossos, hi ha hagut mai cap problema o cap reacció?

Només al principi, quan vam començar i els socis eren voluntaris principiants, algun voluntari veterà se m'acostava i, en veu baixa, em deia que algun usuari agafava malament el gos. Llavors jo li demanava que fos ell mateix qui li digués com s'havia de fer perquè així n'aprendria, però que li digués bé i ja està, com ho faria amb qualsevol altra persona. Crec que això ha estat un aprenentatge per a la protectora i també per a la resta de voluntaris. El que fa mal és el desconeixement i les falses creences. Però quan la gent té l'oportunitat de veure i conèixer –dins l'entorn normalitzat– a les persones que pateixen una malaltia, canvien completament la seva visió. La relació s'ha fet tan estreta que alguns ens porten amb el seu cotxe fins al metro quan acabem.

Explica'ns de quina manera pot arribar a canviar la vida d'una persona la relació de cura amb un animal.

Tenim el cas d'un soci que havia estat tancat a casa moltíssims anys. Presentava moltes dificultats de relació amb l'entorn i es relacionava poc amb els companys del club. Va començar a fer de voluntari per passejar gossos a la gossera i també a ser atès per altres recursos.

El fet de donar-li l'oportunitat d'assumir la responsabilitat de l'animal i de canviar el seu rol de pacient pel rol de cuidador, va ser clau en la seva orientació laboral i en la millora les seves relacions

Creiem que la seva vida ha canviat moltíssim. Era impressionant veure la facilitat i l'habilitat que tenia per tractar als animals, i la cara de goig que feia! El fet de donar-li l'oportunitat d'assumir la responsabilitat de l'animal i de canviar el seu rol de pacient pel rol de cuidador, va ser clau en la seva orientació laboral i en la millora de les seves relacions. En definitiva, ha pogut elaborar i donar-li forma a un projecte de vida significatiu.

Quina troballa, no?

És fantàstic veure el canvi que ha fet aquesta persona. De veure'l al club sense fer res, a veure'l fora, al bosc, amb una complicitat amb els animals molt bona, i amb

un gran talent com a cuidador que li ha donat l'oportunitat de descobrir i desenvolupar altres capacitats i projectar-se cap al futur.

Actualment què fa aquest noi?

Aquest soci ara té 35 anys i ha acabat un curs per cuidar cavalls. Per poder anar tot sol al curs ha treballat força el tema dels transports. El millor de tot és que ha desenvolupat les seves habilitats i s'ha tornat més participatiu. Ara també fa l'activitat de cura de l'hort, viu als pisos tutelats de l'AREP i segurament aviat tindrà una feina remunerada.

Caram, i tot comença amb el fet de passejar gossets!

Amb això per part del club i amb altres coses per part dels altres recursos que el tracten. De fet, cap activitat per ella mateixa té el poder de canviar la vida de ningú. No és el que es fa, sinó com es fa. Per això el treball en equip i la bona coordinació és bàsica. A més a més també ens coordinem a través de la plataforma «Som aquí» amb una associació de voluntaris que treballa per millorar les condicions dels gossos de la gossera. D'aquesta manera, pertànyer al Club Social AREP implica pertànyer també a altres entitats comunitàries i poder participar de les seves activitats.

Què és exactament la plataforma «Som aquí»?

És una plataforma d'acció social i comunitària; un espai dirigit a generar, desenvolupar i mantenir col·laboracions i intercanvis amb diferents entitats (del barri, esportives, solidàries, etc.). Des d'aquí fem activitats com el voluntariat a la protectora i el ping-pong per a tothom. Hi ha una comissió de socis que rep i genera propostes de la comunitat per participar activament, per exemple, en les festes del barri.

Explica'ns què és el Ping-pong per a tothom.

Amb el ping-pong la meua idea va ser utilitzar-lo de forma terapèutica i adaptada al món de la salut mental. El ping-pong per a tothom és un programa –de la Federació Catalana de Tennis Taula– per apropar el ping-pong a la gent. Quan vaig arribar a l'AREP vaig veure que tenien taules de ping-pong velles i que no les utilitzaven. Llavors va començar tot: comprar taules noves, fer classes amb professors de tennis taula... Alguns socis al principi només s'ho miraven de reüll, després miraven amb interès i alguns d'ells han acabat jugant regularment. Fins i tot ara hi ha socis que són monitors de ping-pong.

De quina manera participeu amb el ping-pong al barri?

Des de netejar les taules que hi ha als carrers del barri i organitzar competicions dins les festes del barri i al club, fins a portar el ping-pong a centres de persones amb dificultats de mobilitat. Els socis van fer les pràctiques de monitors de ping-pong amb nens dels camps refugiats saharauís que venen de vacances solidàries.

Només es tracta de buscar les tasques en funció de les capacitats de cadascú. El grup d'iguals pot més que qualsevol terapeuta

Quan hi ha una festa al barri fem la feina de portar les taules, muntar-les, portar el material i desmuntar-ho tot, aportem monitors i gent que fa llistes, que reparteix les pales, etc. És un procés complex i llarg però que identifica l'usuari com a organitzador actiu i no com a participant passiu d'una festa de barri. Podem trobar usuaris que poden estar ensenyant a un nen a jugar a ping-pong i altres que venen a donar les pales i ja està. És el grup que arrossega al grup. Només es tracta de buscar les tasques en funció de les capacitats de cadascú. El grup d'iguals pot més que qualsevol terapeuta.

Així doncs, també ve la gent del barri a jugar a ping-pong al centre?

Sí, i tant! Hi ha gent que ve als campionats que organitzem i nois de l'Institut que vénen a entrenar aquí, a les nostres instal·lacions. El club esdevé una entitat activa dins del municipi i genera vida comunitària. I això es genial, perquè significa obrir les portes perquè tothom qui vulgui pugui entrar i conèixer el club i, a la vegada, nosaltres podem sortir i establir sinergies i contactes.

De fet, per Nadal, juntament amb l'associació de veïns, gent del «Som aquí» participarà en la recollida de regals de Reis per als nens i també muntaran un ping-pong solidari per a la Marató de TV3. Per a moltes persones que portaven molts anys aquí –institucionalitzades– la comunitat, la gent del barri, era un abisme al qual no hi tenien accés. Ara estem construint ponts.

Escolta... i aquestes fotos del Sàhara que he vist exposades al club?

Això és una altra activitat del «Som aquí». Va sorgir del curs obert de la protectora que vam fer aquí a l'AREP i un soci va conèixer un altre voluntari que col·labora

també amb una associació d'ajuda al poble saharauí. I els socis van veure que ells podrien ajudar a aquesta gent d'alguna manera. Amb aquesta associació d'ajuda al Sàhara van fer una conferència i aquesta exposició fotogràfica. També van posar un punt de recollida d'aliments, en la que han participat veïns i molta gent de l'AREP. Cada any, quan vénen els nens del Sàhara, se'ls fa una festa al club amb regals. El primer any també vam convidar a la Federació de ping-pong a participar i van regalar als nens un munt de material de ping-pong. I aquestes activitats són d'aquelles coses que confirmen la teoria gestàltica.

Què diu aquesta teoria?

Que el tot és més que la suma de les parts. Imagina't: la protectora, l'associació d'ajuda al saharauí, l'associació de veïns, la Federació de ping-pong; tots units amb una fita comú s'enriqueixen. I amb una activitat generada pel club!

Crec que t'entenc perfectament. I l'entusiasme que tens mentre m'ho expliques és també un plus que caldria afegir a aquest tot...

El que està clar és que l'entusiasme, les ganes, la il·lusió amb què preparen les activitats són el motor que ho fa funcionar tot.

L'entusiasme, les ganes, la il·lusió amb què preparen les activitats són el motor que ho fa funcionar tot

L'important és facilitar que les persones s'impliquin en el món que ens envolta: ser actor i no espectador de la vida dels altres. Amb la plataforma «Som aquí» un soci d'AREP pot decidir participar com a voluntari puntualment a una activitat del barri i si després hi vol anar de manera continuada, perfecte. Es tracta de marcar el camí i crear possibilitats.

El millor del cas és que a través de les vostres activitats ja no sou uns desconeguts per a la comunitat.

Exacte! Mira, un altre exemple que demostra l'obertura del centre a la comunitat és que la propera reunió de la coordinadora del barri es fa aquí al Club Social AREP.

De fet, l'AREP és molt gran. Ofereix un ventall molt ampli, a més a més del club...

I tant, l'AREP té l'avantatge i la complexitat de disposar de molts recursos que po-

den donar una qualitat assistencial i integral i ajudar a millorar la qualitat de vida de les persones a les que atén. I això es pot fer des del treball interdisciplinari i amb una coordinació eficaç entre tots els recursos. I aquí el club és un recurs més que aporta el seu granet de sorra. L'AREP ofereix recursos com els pisos terapèutics, el servei prelaboral, el centre de dia, les residències, la Calaixera (centre especial de treball), un servei de voluntariat i el club social... El procés de canvi global ha estat la clau i també l'evidència dels resultats engrescadors que es comencen a veure. En quatre anys la institució ha canviat força; crec que, malgrat les dificultats, anem pel bon camí.

Els seus ulls brillen de satisfacció quan parla d'aquesta fita i jo tinc ganes d'escoltar el potencial que amaguen els seus projectes.

Quines coses concretes diries que han canviat gràcies al nou model de la institució i del club?

Hi ha moltes coses que han canviat. Per començar a la institució –un edifici molt gran– no hi havia cartells que diferenciessin els recursos. Ara tenim cartells i la imatge corporativa ha canviat. Ara som més coneguts al barri, la gent pot venir a jugar a ping-pong al club i la Calaixera ha obert les seves portes per vendre els seus productes.

Quin diries que és el rol del club social, doncs?

El club és el pont cap a la comunitat, es tracta que tinguin un ventall ampli d'activitats i que ells puguin explorar, triar i experimentar.

El club social fa que es passi de la passivitat a la construcció d'un projecte personal. Perquè un no s'abandona si té activitat, si està connectat al món.

Ja saps què et demanaré ara, no?

Sí, un exemple, oi? Aquí el tens: en Rafael, era músic, pianista, però va patir una esquizofrènia i no parlava ni es relacionava amb el seu entorn. Portava vint anys sense tocar i va començar a fer classes de solfeig als seus companys del club amb 55 anys. I tot i que ja no ve al club perquè és a una residència, creiem que va ser una bona experiència per a ell i pels seus companys perquè va tenir l'oportunitat de reprendre quelcom que tenia molt significat per a ell.

La Noelia es veu una dona feliç. La seva vida és llevar-se a quarts de set del matí, esmorzar tranquil·lament; després veure les notícies, llegir i estudiar mentre escolta «Els carrers de Philadelphia» del Sting. En general, intenta portar un ritme matinal plàcid. Això li permet després mantenir la velocitat frenètica que s'imposa a la feina, que de vegades pot estendre's fins les onze de la nit –que és quan acaben algunes reunions comunitàries, com les comissions de festes i de veïns, que creu que son rellevants per al treball des dels Clubs Socials. Sembla que tingui moltíssimes mans i braços; moltes branques i fulles, com la figuera: estable, arrelada a terra, que creix i que s'obre pas davant les dificultats, que regala el seu perfum i el seu fruit. Persistent, tossuda i molt optimista, la Noelia creu que la seva manera de deixar petjada al món és canviar positivament les coses. I de debò que ella i moltíssims professionals implicats en el món de la salut mental han canviat la vida de moltes persones que anys enrere no aspiraven a res més que no fos l'aïllament i la soledat. I això sí que és deixar petjades al món.

Què hi portes en aquesta carpeta blava d'aquí?

Ui, hi ha tot de coses que encara no s'han desenvolupat, una pila d'escrits amb moltes idees però que encara no és el moment que surtin... han de madurar!

Abans de marxar de l'AREP passo un moment pel taller de la Calaixera i compro una carpeta de color vermell per una amiga meva que aviat farà anys. També m'enamoro d'una capseta blava... Quina temptació! Hi ha moltes coses artesanes realment boniques. Abans d'arribar a la porta de sortida lleigeixo un rètol que hi ha penjat a la paret del passadís: «L'oci és el temps que serveix per viure, ésser i existir. És la disponibilitat, una obertura al món i a un mateix, al present i al futur. És un espai ofert a l'acció, a la contemplació, a la ciutadania i a la humanitat». Frase adaptada d'André Comte.

«Crear oportunitats i motivar»

Entrevista a Xavier Cartanyà, gerent de Mas Albornà

Mas Albornà neix als anys 60 com una cooperativa al municipi de les Cabanyes (Alt Penedès) quan cinc famílies amb fills que tenien discapacitats adquireixen una propietat. La seva funció va començar essent bàsicament assistencial, d'acolliment i de desenvolupament d'activitats per a persones amb discapacitats. Cap als anys 70 i 80 es produeix un augment important del nombre d'usuaris, es comença a considerar el treball com a eina terapèutica i s'amplien els equipaments amb la compra d'una nau industrial a Olèrdola i de dos pisos a Vilafranca del Penedès. Però uns anys més tard, als 90, dificultats de gestió provoquen que la Fundació Tallers de Catalunya hagi d'assumir la gestió del centre de treball. Malgrat tot, la dinàmica és de creixement: es creen les primeres brigades de jardineria i s'adquireixen dos pisos més i nova nau industrial. L'any 2000 la Fundació Tallers de Catalunya assumeix tota la propietat de Mas Albornà, però al 2004 es produeix una escissió d'aquesta Fundació i es crea la Fundació Privada Mas Albornà com la coneixem actualment.

Fa uns 10 anys que en Xavier Cartanyà en va assumir la gerència –un home amb una gran creativitat, carismàtic, rialler, que contagia positivisme i ganes de fer les coses ben fetes. Professor de biologia, expert en jardineria i en clissar la gent, en Xavier canvia les aules d'un institut pel repte de fer reflotar un vaixell gran i donar-li un nou impuls.

He quedat amb ell a Vilafranca del Penedès –aquesta terra de vinyes, de gent hospitalària i de festes tradicionals– a casa dels meus amics Iolanda i Rubèn. Ells m'han cedit amablement el seu menjador per fer aquesta entrevista. Com no podia ser d'una altra manera, la Iolanda ens ha fet magdalenes i ens ha servit una bona tassa de cafè. En aquest ambient acollidor he citat en Xavier Cartanyà perquè

ens expliqui bàsicament una cosa: com es fa per portar endavant una empresa amb beneficis econòmics i, el més important, amb beneficis socials i personals.

Com eren les coses ara fa 50 anys al Mas Albornà, Xavier?

(Fa una cara de gravetat, mou el cap i arrenca la seva primera resposta) Analitzar coses de fa 50 anys és difícil, però sí que hi ha un denominador comú en totes les entitats similars a Mas Albornà: que sorgeixen de les necessitats dels pares que tenen fills amb discapacitats. Uns pares que davant la seva situació s'associen en cooperativa i que intenten donar resposta a les problemàtiques dels seus fills, que fa 30 o 40 anys volia dir que s'estaven a casa o enlloc. Era una època on la «subnormalitat» era mal vista o es creia un càstig diví. I les famílies buscaven una alternativa, perquè a l'escola normal els seus fills no hi podien anar, i tampoc era bo que estiguessin 24 hores a casa. A partir d'aquí es crea Mas Albornà i altres institucions que són fruit de la bona fe.

Com va anar canviant Mas Albornà?

A mida que passa el temps altra gent s'hi afegeix, les administracions hi destinen recursos, llavors comencen a demanar que les instal·lacions compleixin les lleis, el Mas es va professionalitzant, els pares perden el protagonisme inicial i apareixen els professionals: directors, treballadores socials, psicòlegs, etc.

Com estaven les coses una mica abans que tu arribessis?

(Remena el cafè que encara fumeja i recordant temps anteriors esclata amb un: «uf!») El Mas Albornà en aquella època estava en una situació econòmica i organitzativa molt difícil. Al darrere hi havia la Fundació Tallers de Catalunya que aglutinava centres de diferents llocs: Tarragona, Bellpuig, Santa Coloma de Gramanet, Badia del Vallès, Barcelona, Vilafranca... i havia de donar atenció a més de 500 persones amb discapacitat. Era una fundació molt centralitzada a Barcelona i amb problemes de concepte i manera de fer. Aquesta entitat comença a patir greus dificultats econòmiques i també ideològiques, i això fa que no pugui sostenir-se. L'administració veu que té un problema perquè 500 persones es podrien quedar sense centres de dia, habitatges, treball, etc. per tant, decideix impulsar una profunda remodelació de tota aquesta organització. Hi ha un canvi en el patronat i ens hi incorporem nous professionals. D'aquí sorgeix l'actual Fundació Mas Albornà. Nosaltres som un trosset de la Fundació Tallers de Catalunya.

Quin objectiu et plantejaves quan vas arribar?

Millorar la situació econòmica d'aquell moment i establir coherència en l'organització.

I tothom ho tenia tan clar com tu?

(Riu) Jo recordo les primeres reunions amb tots els professionals quan els explicava una sèrie de coses que jo creia que funcionarien molt bé. Els mirava –com a professor havia après a llegir les cares dels meus alumnes– i als seus ulls hi veia molt escepticisme. Però quan aquells professionals han vist passar els anys i que moltes de les coses que es van plantejar s'han anat acomplint...

Potser et veien com un polític que fa promeses inabastables...

(Em diu això amb tota la convicció del món) Però jo ho tenia bastant clar! Quan tens goteres, primer arregles les goteres i després pintes. I al principi calia arreglar moltes coses perquè no sortien els números. Amb 180 nòmines cada mes no era gens fàcil. En aquell moment el 92% de la feina eren manipulats (per a tres o quatre clients només) i el 8% de jardineria. Es treballava molt, però ningú tenia clar si es perdia o es guanyava. Era una manera atípica de funcionar.

I doncs, què els plantejaves als professionals en aquelles primeres reunions?

Que calia trobar altres feines que poguéssim oferir als ajuntaments (jardineria, neteja...) i cada vegada fer menys manipulats. Els vaig assegurar que amb el treball de tots un dia tindríem beneficis i seríem una organització diferent.

**Aquesta tasca d'anar a tots els ajuntaments del territori
i explicar el projecte va fer que apareguessin
altres possibilitats de feina i sobretot que
s'albirés un canvi de mentalitat**

I els canvis no van trigar a arribar. Vam començar a anar als ajuntaments dels pobles de la comarca i a fer propostes de cara a portar el tema de neteja dels carrers, manteniment de jardins i places... I l'alcalde de torn ens deia: vosaltres sou nous, no? I jo li contestava: Jo sóc nou, però la institució fa molts anys que funciona. I tu? Jo fa dues legislatures que hi sóc. I jo li responia: saps que teniu vuit persones

de Mas Albornà al vostre municipi? I això el sorprenia, no en tenia ni idea. L'arrelament de Mas Albornà al territori no existia perquè tot es decidia a Barcelona i l'Alt Penedès estava molt lluny. Aquesta tasca d'anar a tots els ajuntaments del territori i explicar el projecte i que ens coneguessin i fer-nos els pesats, va fer que apareguessin altres possibilitats de feina i sobretot que s'albirés un canvi de mentalitat.

I com ho va fer per crear tota la infraestructura?

Doncs recordo que hi havia un concurs d'un ajuntament per fer la neteja de carrers i vam presentar un pressupost. El més divertit del cas és que aquell moment no teníem ni màquines ni experiència! (*la cara se l'il·lumina com un nen que ha fet una trapelleria...*) Primer vam guanyar el concurs sense tenir res, només ganes i poca cosa més. Però la sensació era com si ens hagués tocat la loteria! Tot seguit ens vam posar les piles alcalines, ens vam informar i vam comprar tot el material que necessitàvem. Era una bona inversió.

Però tu tot això semblava que ja ho veies venir...

Jo el que veia és que no hi havia gaire entitats que es dediquessin a fer neteja de carrers. I em va semblar que hi havia un forat de mercat. Ara veig clarament que era evident que hi havia un forat perquè actualment treballem per a dotze ajuntaments en temes de neteja.

Tot plegat, vist des del punt de vista del seny, una mica arriscat, no?

Sí, en un primer moment era assumir un risc i a la vegada pensar amb il·lusió que ho podíem fer. I tal com li vaig dir a l'alcalde, que ho fariem amb una persona amb discapacitat o malaltia mental que portés la màquina, que aquesta idea la teníem molt clara. L'alcalde em va dir que si estava «boig», que això no ho podrien fer els nostres usuaris! Aquest mateix alcalde ara està totalment convençut de les possibilitats dels nostres treballadors i pel seu municipi estem fent la jardineria, gestionem la deixalleria municipal...

Explica'ns una història que ens faci entendre la importància de l'existència de Mas Albornà i altres institucions semblants.

(*Al Xavier no li cal pensar massa per respondre aquesta pregunta. Aquesta història la té gravada a la ment*) És una història de la que me'n sento orgullós i que a més a més, és el perquè de la nostra existència. Hi havia un xicot que era el «germà tonto», el que no sortia mai de casa seva, de l'escala, del carrer. Provenia d'una

família humil on el pare treballava i els seus germans també. Un dia va arribar a Mas Albornà i malgrat que no sabia llegir ni escriure, aviat vam veure que podria ser un bon jardiner, que treballava molt bé amb les màquines i que qualsevol cosa la solucionava ràpidament. Era evident que tenia limitacions perquè dues coses a la vegada no les hi podies demanar. Però de seguida es va convertir en un jardiner extraordinari. Al cap d'un temps el pare i els seus germans es van quedar sense feina i l'únic sou que entrava a casa seva era el seu. Aquest jardiner va passar de ser un zero a l'esquerra a ser una persona imprescindible per a la seva família.

Et deus sentir com un descobridor de talents!

(Riu) Ja m'agradaria, ja! Però amb històries com aquestes veus que té sentit el que estàs fent perquè aquesta persona ha canviat positivament, i a més a més el seu entorn l'està veient d'una altra manera. Si aquest noi no hagués arribat a una institució com aquesta, potser no ho hagués aconseguit mai.

Això et deu omplir de satisfacció m'imagino...

(Ho diu visiblement satisfet) Moltíssim! No és important fer jardins o escombrar, sinó que l'important són aquestes històries que van apareixent. El que tothom ha d'entendre és que tots som capacitats per a algunes coses i discapacitats per a altres. Tots tenim capacitats diferents.

I tant! Jo per exemple, sóc una completa discapacitada per a les matemàtiques!

El que passa és que hi ha discapacitats que són més evidents que altres. I el mateix passa amb les capacitats. La qüestió és trobar-les i desenvolupar-les. Aquest és el discurs que hem anat treballant de mica en mica.

De fet, l'error seria definir o anomenar a algú globalment com a discapacitat...

Precisament la setmana passada una emissora de ràdio ens va demanar que vingués una persona amb discapacitat. Hi va anar la Cristina, la nostra cap de comunicació, amb un treballador nostre. El programa va anar molt bé. Ella va explicar que donem feina a persones amb discapacitat, etc., i l'usuari va parlar de la feina concreta que ell desenvolupa al Mas. Quan ja eren fora de la ràdio la Cristina li va preguntar al nostre usuari: Ha anat bé, no? I ell va dir: Sí, però hi ha hagut un moment que plorava per dintre perquè has dit que som gent discapacitada. El cas és que perquè els «de fora» ens entenguin els anomenem discapacitats, però internament –per a les persones que ho viuen i que tenen un cert nivell intel·lectual–

és com si els col·loquessis en una escala inferior.

Se senten incòmodes...

És clar! I per tant això ho hem de treballar. Aquí tenim un repte intern. (I aquí tenim al Xavier Cartanyà que ja està buscant solucions als problemes). Potser ens hem preocupat de canviar el discurs de cara fora per comunicar-nos, però no l'hem canviat de cara endins.

**Atenció! perquè les persones amb discapacitat
no existeixen. Existeix en Xavier, la Maria, la Berta...**

Hem de començar a fer que entenguin que això de la discapacitat no és una etiqueta, sinó una realitat. No pot ser que amb el nostre discurs hi hagi gent de la casa que se senti incòmode, però tampoc podem fer un discurs que la gent de fora no ens entengui. Potser caldria dir que nosaltres treballem amb persones «diferents». Aquests aspectes et van apareixent a mida que vas afinant més. Atenció! perquè les persones amb discapacitat no existeixen. Existeix en Xavier, la Maria, la Berta...

A més a més de la jardineria heu treballat molt els enclavaments a les empreses ordinàries.

Era una idea que conduïa directament cap a la inclusió social. Es tractava de fer una part de la feina d'una empresa directament a les seves instal·lacions amb un grup de treballadors nostres, amb el suport d'alguns dels nostres tècnics i a un preu competitiu. Quan la vam plantejar a diferents empreses de la zona i també a l'empresa de vins Torres dient que nosaltres ens encarregàvem de tot, van oferir-nos la seva confiança i tot va començar a funcionar. Tant que anys més tard hi ha treballadors que eren nostres i que ara treballen directament per l'empresa Torres!

Però la relació amb Torres no acaba aquí...

Fruit de la relació amb Can Torres, apareix la idea de «Viu la vinya». Vam veure que tenien una masia preciosa que ells utilitzaven com a viver i que podríem trobar-hi una utilitat complementària. I vam plantejar-los la idea d'oferir a les escoles del territori un taller pràctic sobre les vinyes, el vi i les energies renovables. Per a Torres era una idea interessant i per a nosaltres tornava a ser una oportunitat de

fer inclusió social. Vam fer una formació a quatre treballadors de la casa i junta-ment amb la responsable, la Montse, estan ensenyant als alumnes de la zona com funcionen les vinyes. La directora de comunicació em va dir la setmana passada que ja han passat uns dos mil alumnes per allà. Ara els de Torres tenen un complement al centre de visites que era molt maco, però molt estàtic. «Viu la vinya» és un taller que fa que els nens s'embrutin les mans i aprenguin a veure la gent amb discapacitat d'una altra manera.

A banda del tema laboral, Mas Albornà és moltes més coses: Centre de dia, pisos tutelats... Quina és la teva relació amb aquestes àrees?

Bé, (*s'ordena el discurs com a bon pedagog*) al centre ocupacional i al centre de dia tinc contacte amb els usuaris. T'explico dues anècdotes. A mi anar a caminar sempre m'ha agradat. Tenim una activitat al Mas que és fer una excursió un cop per setmana i jo procuro anar-hi alguna vegada.

A més a més, ets biòleg, o sigui que et pot estar explicant moltes coses pel camí!

També he anat amb la brigada de jardineria i he podat i això és molt important, el fet que tu t'hagis embrutat les mans és molt important pels usuaris. Que vagis al centre ocupacional i que aquell usuari o usuària –per la seva manera de ser– m'abraci i em bavegi no em preocupa, ni res, només faltaria! Al contrari, aquest contacte és molt important; tot i que en tinc menys del que voldria.

I la teva relació amb els familiars?

Les famílies són com són i així ho has d'acceptar. N'hi ha que els preocupa molt el seu fill i que t'agraeixen cada nova activitat o cada nova iniciativa que proposem; i d'altres que no han assumit bé la discapacitat del seu fill o filla. Moltes vegades, amb bona intenció, tendeixen a una gran sobreprotecció que sovint no ajuda que els seus fills puguin avançar. La relació és complexa, però també és imprescindible.

És molt bo que vegin que la porta del gerent és oberta, però a la vegada ha d'estar molt clara l'organització i que es vegi que aquest no és el meu paper (ja hi ha professionals experts que dediquen la jornada completa a resoldre els problemes i situacions dels familiars) i amb això sóc molt pulcre, perquè els curtcircuits són molt perillosos i no m'agradaria passar per damunt de ningú.

Com és un dia qualsevol de la teva vida?

(S'atura una mica per pensar i visualitzar un dia a casa seva i a la feina). El dia a dia és complicat... tot i que ara una mica menys perquè els fills són més grans. Un en té 18 i fa batxillerat i l'altre, amb 21, està estudiant Medicina. La meva dona fa molts anys que treballa a Valls en el sector assistencial, molts més que jo! La casa i tot el que l'envolta és molt important per a mi. Jo sempre compro i faig el menjar, i els meus fills ho han vist sempre això a casa. És clar que lligar la casa amb dues feines de responsabilitat, no és fàcil! D'altra banda, el fet que la meva dona també es dediqui a temes d'atenció a les persones, m'ha ajudat molt a mi.

I potser també als vostres fills... Què creus que els heu transmès?

Que la coherència existeix. A casa has de funcionar amb coherència i a la feina també. Mas Albornà és molt gran i evidentment una sola persona no fa res, però una part del meu dia a dia és aconseguir crear equip. L'equip és bàsic, és fonamental per tirar endavant totes aquestes tasques que estem fent i delegar és bàsic en tot el que faig.

**El més interessant és quan has aconseguit coses amb
els usuaris que ni ells mateixos es plantejaven**

Què hi troben els usuaris i els familiars que s'acosten a Mas Albornà?

Ui, què difícil! Jo crec que per la gent del Centre de dia i de la Llar-residència és la possibilitat de trobar un servei, i nosaltres som el servei de referència. L'administració de Catalunya va optar perquè la iniciativa privada se'n fes càrrec. La persona amb una discapacitat concreta i que sigui de prop d'aquí, o es queda a casa o ve a Mas Albornà, i això és així. Si nosaltres som un servei bàsic ho hem de fer molt bé perquè no tenen cap altra alternativa. Aquesta és la realitat.

Què oferiu al Centre de dia?

Cada vegada oferim més coses, perquè a banda de ser un espai on les famílies a aquests hores no tenen a casa els seus fills, el nostre plantejament de millorar i fer noves activitats ens porta fins i tot a tenir una productora... que ens ajuda a resoldre de forma interna la nostra projecció externa com a institució.

I els usuaris se senten actors, persones actives que quan arriben a casa tenen coses per explicar...

Efectivament, tenen una vida deslligada dels pares. Se senten millor i la seva autoestima puja visiblement. El més interessant és quan has aconseguit coses amb els usuaris que ni ells mateixos es plantejaven.

Va, un altre exemple.

(I ja el té a punt) Recordo un treballador amb qui vaig insistir molt perquè aconseguís el carnet de conduir. Li va costar molt però al final se'n va sortir, i per a ell ha estat molt important perquè actualment porta una màquina d'escombrar. El més fàcil és dir: aquesta persona no funciona, no serveix; però de vegades és necessari que algú amb convicció digui que això s'ha de seguir i perseguir. Aquesta superació dels reptes i que la gent de la casa ho aconsegueixi... !puf! *(Fa un sospir de satisfacció)* És un privilegi veure aquest canvi: un malalt mental que no feia res i que ara és un treballador més!

Són aquelles petites coses que no són espectaculars, però que són importants.

Exacte! *(Diu amb entusiasme)* Com aquella persona que aprèn a llegir el rellotge o que ja pot anar a comprar perquè sap interpretar les monedes, són petites coses a les que no donem importància perquè nosaltres les tenim assumides.

**Penso que cal registrar les petites coses
i explicar-les a tort i a dret**

O el que no s'orientava i ara se li ha ensenyat i ja sap travessar els carrers. Penso que cal registrar les petites coses i explicar-les a tort i a dret. Llavors seus amb la treballadora social i veus que amb un any aquell usuari ha aconseguit petits encerts, petites victòries que el fan viure més feliç. Evidentment no tot ho fem bé, però dels errors també se n'aprèn.

Quins altres projectes teniu en marxa?

Actualment estem treballant amb l'Ajuntament de Vilafranca per gestionar l'alberg municipal i muntar un restaurant. I jo ja el veig el restaurant, i com que la cuina

m'agrada molt, potser per això em costa tan poc visualitzar-ho. *(Fa una queixalada a la magdalena)*. Són bones aquestes magdalenes de la Iolanda!

Com al Mas Casadevall de Serinyà, que allà tenen un restaurant amb un menjar i un servei excel·lent.

La tasca que fan allà amb aquells nois i noies amb autisme és una cosa meravellosa. Alguns fan de cambrers amb una gran dedicació. Hi ha un element del que no ens adonem, i és que per aquesta gent la feina és la seva vida. Perquè quan l'alcalde de Santa Margarida i els Monjos diu que té el millor maquinista de neteja al seu ajuntament, és veritat. Perquè pel Manel, la feina que fa de neteja és la feina de la seva vida, perquè la feina li dóna un estatus, una manera de viure. Això, en una cadena de muntatge, en una feina molt repetitiva i poc creativa, és molt més difícil.

Per això era important anar eliminant les feines de manipulats, oi?

Sí, perquè la idea és oferir feines que tinguin una certa presència i que la gent pugui veure com en són de capacitats els que anomenem «discapacitats». En un restaurant la presència –de cara al públic– i la visualització, és absoluta. Estem parlant d'un tipus de feina molt activa que té un retorn automàtic. Fas un producte efímer, però que és constant.

Què és el més important de les tasques dels diferents directius a Mas Albornà?

Jo crec que és important en una empresa que es fa gran que es pensi en l'avui i l'endemà, però és bàsic mirar més enllà, a tres o quatre anys vista. Si un directiu de qualsevol de les àrees de Mas Albornà no destina una part del seu temps al que és important i només resol el que és urgent, al cap de dos anys allò no funcionarà. És imprescindible que tots aquest directius treballem com un equip i amb una visió compartida de cap on volem anar.

Ara esteu involucrats en campanyes de sensibilització medioambiental, com va sorgir la idea?

Li vam dir un alcalde de la comarca que ens presentàvem a una convocatòria de l'Agència de Residus de Catalunya per fer una campanya de sensibilització i respecte al medi ambient (la veritat és que la convocatòria era per a col·lectius que treballen per a persones amb dificultats per a la seva inserció laboral i vam pensar: «aquests som nosaltres»). I llavors l'alcalde em va dir: «Què m'estàs dient, que la

gent que anirà per les cases informant del tema serà gent vostra? —Sí, sí, i a les escoles també hi anirem. —Vols dir? Estàs boig!».

Home, doncs això portava el vostre nom!

Plantegem un projecte absolutament boig a l'Agència de Residus i un tècnic dels seus va venir a veure'ns i aquest tècnic els va dir als de l'Agència: Sí que estan bojos, però potser se'n sortiran. Vam presentar una carta de l'Ajuntament (que sap com treballem) que donava suport a la nostra iniciativa. I tirem endavant.

I això en què s'ha convertit?

Això s'ha convertit en una petita línia de negoci amb una importància d'imatge considerable. Hem fet una campanya als Monjos, Sant Sadurní, Vilafranca, Olèrdola, el Pla... Als ajuntaments els hem ofert l'equip humà per dissenyar la campanya (la nostra productora) i les persones per anar a escoles i per les cases a explicar idees mediambientals relacionades amb els residus: la utilització dels contenidors, la importància de les deixalleries, la reducció de les bosses de plàstic... La campanya de Vilafranca, que ha estat molt gran, l'han fet cinc persones, un oficial i quatre usuaris.

De fet, vosaltres ja coneixeu el tema perquè gestioneu la deixalleria de Sant Sadurní.

I tant, i per això també proposàvem a les escoles fer activitats a la deixalleria. Els de l'Agència de residus tenien muntada una exposició didàctica sobre les deixalleries i la vam instal·lar a Sant Sadurní uns dies. Fèiem un joc a la deixalleria en el qual havien de col·locar cada residu al seu lloc. I els monitors i educadors són gent amb discapacitat o malaltia mental. Si el Departament de Medi Ambient parla del doble valor del reciclatge perquè la llauna es converteix en una bicicleta, llavors nosaltres parlem del triple valor perquè tot això ho expliquen persones amb discapacitats als nens.

També aneu per les cases?

Quan fas el porta a porta, els vilatans veuen la Maria que la coneixen del barri i que tothom, quan la veia pensava: «pobra Maria». I ara la veuen treballant, ben arreglada i amb una tarja que posa «educadora mediambiental». Ella explica el tema mediambiental i facilita la documentació. I llavors li pregunten: «Que no ets la Maria, tu?» I ella molt orgullosa diu: «Sí, treballo en la campanya mediambiental».

Això li fa pujar la seva autoestima!

Sí, i tant! I l'altra persona pensa: caram! Sí que s'ha espavilat la Maria, no? I a més a més significa que nosaltres aportem recursos als ajuntaments. Des del punt de vista del client és una bona cosa i per a nosaltres és un negoci rendible. Ahir vam anar a dos ajuntaments més per presentar projectes de deixalleries i hi estan molt interessats.

Home, i ara teniu experiència i això suposo que és un valor afegit, un currículum que us avala, com el fet de tenir una directora de Comunicació.

Va ser una aposta estratègica que Mas Albornà tingués una bona directora de Comunicació. Era una idea de feia anys. Però calien recursos i convèncer al Patronat de la Fundació. La directora de Comunicació no només és algú que fa notes de premsa. Dins l'empresa jo crec que hi ha un abans i un després. La Cristina ha canviat moltes coses a la casa, estils, maneres de fer. Es poden tenir bones idees però quan tens algú que té les eines i la formació tot canvia. Ara tenim la web, el blog, el facebook, el twitter...

I un calendari que no deixa indiferent a ningú. Jo el tinc penjat al meu despatx!

Realment cada any fem un calendari especial, perquè té dotze fotos on barregem gent especial amb gent famosa i això és explosiu.

Com us ho feu per convèncer la gent del Polònia o la gent del cine i la televisió?

Simplement explicant qui som, i que regalarem el calendari. Estratègia de relacions públiques. Fa dos anys, quan vam fer el primer calendari, vaig anar a Barcelona a una reunió on hi havia diferents entitats que treballen amb malalties mentals. Quan vaig entrar al despatx vaig veure el nostre calendari i vaig somriure per dintre. Abans de començar la reunió el que la portava va dir: «No sé si heu vist el calendari que està aquí penjat, perquè això és una iniciativa de Mas Albornà...» i vas als comerços i veus el calendari i penses sí que té sentit el que hem fet, i no només a la comarca! També hem tingut agraïments del Departament de Treball!

Explica'ns què és això del projecte de solidaritat...

Aquest any passat ens vam plantejar col·laborar en un projecte de cooperació internacional de salut i ensenyament d'una ONG de Sant Sadurní. El que la dirigeix és el president de la Unió de Botiguers i va ser ell que ens va ensenyar fotos de

Mali, de gent amb malalties mentals tancats i lligats. I d'aquí va sorgir la idea de treballar junts. Ells són experts en cooperació i nosaltres som experts en malalties mentals. Ens hem engrescat i ara estem a la primera fase que és la detecció de les necessitats que hi ha allà i fer el cens de les persones amb malalties mentals. Més tard construirem equipaments i mirarem de cobrir altres necessitats. En aquest projecte també hi participa l'Associació Sant Tomàs de Vic, que treballa com nosaltres en la inserció de persones amb discapacitat.

De quina manera ajuda als vostres usuaris aquest projecte?

Jo crec que la cooperació és important perquè també es un element de salut interna. Ara hi han anat dos dels nostres treballadors a Mali. Tot el que aquestes dues persones han viscut allà ho han de transmetre, perquè els que vivim aquí i ens pensem que estem tan malament, deixem de mirar-nos el melic. El món és molt gran!

Ets feliç? Què et regala aquesta feina que fas?

Sí, la felicitat es contagia! És una feina que et dóna moltes coses i t'adones que tot té un sentit. A mi m'enganxa i em fa descobrir que estic treballant en un sector que econòmicament no és el millor, però que en una altra feina no tindria aquestes altres compensacions que per a mi tenen un valor incalculable.

Sí, la felicitat es contagia! És una feina que et dóna moltes coses i t'adones que tot té un sentit

Amb en Xavier els temes no s'acaben, es deixen per més tard. En Xavier és un professional –com molts altres que treballen en aquest àmbit de la salut mental– que té una fe immensa en les persones que pateixen alguna discapacitat o malaltia mental. Perquè –com diu ell– són persones que ho donen tot i destil·len el millor d'elles mateixes en cada feina que fan.

Actualment... i d'aquí uns anys... (que diria en Xavier...)

Mas Albornà dóna feina a 250 persones. Treballen per a grans empreses com Torres, Freixenet, Affinity (menjar de gat i gos), Robert Bosch (indústria auxiliar de l'automòbil) i per a la majoria d'ajuntaments de la comarca. S'estan plantejant en

un futur proper crear una xarxa de voluntaris que es diria Amics de Mas Albornà amb la idea de crear complicitats i assolir un nivell d'influència important. I un darrer apunt: al calendari de 2011 de Mas Albornà la protagonista és la Lloï Bertran, que ha posat el seu bon humor als dotze mesos de l'any.

